નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

દીઘનિકાયો

સીલક્ખન્ધવગ્ગપાળિ

૧. બ્રહ્મજાલસુત્તં

પરિબ્બાજકકથા

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અન્તરા ચ રાજગહં અન્તરા ચ નાળન્દં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો હોતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ. સુપ્પિયોપિ ખો પરિબ્બાજકો અન્તરા ચ રાજગહં અન્તરા ચ નાળન્દં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો હોતિ સદ્ધિં અન્તેવાસિના બ્રહ્મદત્તેન માણવેન. તત્ર સુદં સુપ્પિયો પરિબ્બાજકો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ; સુપ્પિયસ્સ પન પરિબ્બાજકસ્સ અન્તેવાસી બ્રહ્મદત્તો માણવો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. ઇતિહ તે ઉભો આચરિયન્તેવાસી અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધા [અનુબદ્ધા (ક॰ સી॰ પી॰)] હોન્તિ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ.

૨. અથ ખો ભગવા અમ્બલટ્ઠિકાયં રાજાગારકે એકરત્તિવાસં ઉપગચ્છિ [ઉપગઞ્છિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. સુપ્પિયોપિ ખો પરિબ્બાજકો અમ્બલટ્ઠિકાયં રાજાગારકે એકરત્તિવાસં ઉપગચ્છિ [ઉપગઞ્છિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અન્તેવાસિના બ્રહ્મદત્તેન માણવેન. તત્રપિ સુદં સુપ્પિયો પરિબ્બાજકો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ; સુપ્પિયસ્સ પન પરિબ્બાજકસ્સ અન્તેવાસી બ્રહ્મદત્તો માણવો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. ઇતિહ તે ઉભો આચરિયન્તેવાસી અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા વિહરન્તિ.

૩. અથ ખો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠિતાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયં સઙ્ખિયધમ્મો ઉદપાદિ – ‘‘અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો, યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતા સુપ્પટિવિદિતા. અયઞ્હિ સુપ્પિયો પરિબ્બાજકો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ; સુપ્પિયસ્સ પન પરિબ્બાજકસ્સ અન્તેવાસી બ્રહ્મદત્તો માણવો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. ઇતિહમે ઉભો આચરિયન્તેવાસી અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધા હોન્તિ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચા’’તિ.

૪. અથ ખો ભગવા તેસં ભિક્ખૂનં ઇમં સઙ્ખિયધમ્મં વિદિત્વા યેન મણ્ડલમાળો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘કાયનુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના સન્નિપતિતા, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ? એવં વુત્તે તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘ઇધ, ભન્તે, અમ્હાકં રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠિતાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયં સઙ્ખિયધમ્મો ઉદપાદિ – ‘અચ્છરિયં, આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો, યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સત્તાનં નાનાધિમુત્તિકતા સુપ્પટિવિદિતા. અયઞ્હિ સુપ્પિયો પરિબ્બાજકો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ; સુપ્પિયસ્સ પન પરિબ્બાજકસ્સ અન્તેવાસી બ્રહ્મદત્તો માણવો અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. ઇતિહમે ઉભો આચરિયન્તેવાસી અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધા હોન્તિ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચા’તિ. અયં ખો નો, ભન્તે, અન્તરાકથા વિપ્પકતા, અથ ભગવા અનુપ્પત્તો’’તિ.

૫. ‘‘મમં વા, ભિક્ખવે, પરે અવણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર તુમ્હેહિ ન આઘાતો ન અપ્પચ્ચયો ન ચેતસો અનભિરદ્ધિ કરણીયા. મમં વા, ભિક્ખવે , પરે અવણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર ચે તુમ્હે અસ્સથ કુપિતા વા અનત્તમના વા, તુમ્હં યેવસ્સ તેન અન્તરાયો. મમં વા, ભિક્ખવે, પરે અવણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર ચે તુમ્હે અસ્સથ કુપિતા વા અનત્તમના વા, અપિ નુ તુમ્હે પરેસં સુભાસિતં દુબ્ભાસિતં આજાનેય્યાથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘મમં વા, ભિક્ખવે, પરે અવણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા અવણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર તુમ્હેહિ અભૂતં અભૂતતો નિબ્બેઠેતબ્બં – ‘ઇતિપેતં અભૂતં, ઇતિપેતં અતચ્છં, નત્થિ ચેતં અમ્હેસુ, ન ચ પનેતં અમ્હેસુ સંવિજ્જતી’તિ.

૬. ‘‘મમં વા, ભિક્ખવે, પરે વણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર તુમ્હેહિ ન આનન્દો ન સોમનસ્સં ન ચેતસો ઉપ્પિલાવિતત્તં કરણીયં. મમં વા, ભિક્ખવે, પરે વણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર ચે તુમ્હે અસ્સથ આનન્દિનો સુમના ઉપ્પિલાવિતા તુમ્હં યેવસ્સ તેન અન્તરાયો. મમં વા, ભિક્ખવે, પરે વણ્ણં ભાસેય્યું, ધમ્મસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, સઙ્ઘસ્સ વા વણ્ણં ભાસેય્યું, તત્ર તુમ્હેહિ ભૂતં ભૂતતો પટિજાનિતબ્બં – ‘ઇતિપેતં ભૂતં, ઇતિપેતં તચ્છં, અત્થિ ચેતં અમ્હેસુ, સંવિજ્જતિ ચ પનેતં અમ્હેસૂ’તિ.

ચૂળસીલં

૭. ‘‘અપ્પમત્તકં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, ઓરમત્તકં સીલમત્તકં, યેન પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય. કતમઞ્ચ તં, ભિક્ખવે, અપ્પમત્તકં ઓરમત્તકં સીલમત્તકં, યેન પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય?

૮. ‘‘‘પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો સમણો ગોતમો નિહિતદણ્ડો, નિહિતસત્થો, લજ્જી, દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતી’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

‘‘‘અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો સમણો ગોતમો દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતી’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

'''અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી સમણો ગોતમો આરાચારી [અનાચારી (ક॰)] વિરતો [પટિવિરતો (કત્થચિ)] મેથુના ગામધમ્મા'તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૯. '''મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો સમણો ગોતમો સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો [ઠેતો (સ્યા॰ કં॰)] પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સા'તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

'''પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો સમણો ગોતમો, ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા'તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

'''ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો સમણો ગોતમો, યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા'તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

'''સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો સમણો ગોતમો કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિત'ન્તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૦. 'બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા [સમારબ્ભા (સી॰ ક॰)] પટિવિરતો સમણો ગોતમો'તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે...પે॰....

'''એકભત્તિકો સમણો ગોતમો રત્તૂપરતો વિરતો [પટિવિરતો (કત્થચિ)] વિકાલભોજના....

નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના [નચ્ચગીતવાદિતવિસુકદસ્સના (ક॰)] પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

હત્થિગવસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

કયવિક્કયા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા [સાવિયોગા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પટિવિરતો સમણો ગોતમો....

છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

ચૂળસીલં નિટ્ઠિતં.

મજ્ઝિમસીલં

૧૧. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં બીજગામભૂતગામસમારમ્ભં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં [સેય્યથીદં (સી॰ સ્યા॰)] – મૂલબીજં ખન્ધબીજં ફળુબીજં અગ્ગબીજં બીજબીજમેવ પઞ્ચમં [પઞ્ચમં ઇતિ વા (સી॰ સ્યા॰ ક॰)]; ઇતિ એવરૂપા બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૨. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં સન્નિધિકારપરિભોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ , સેય્યથિદં – અન્નસન્નિધિં પાનસન્નિધિં વત્થસન્નિધિં યાનસન્નિધિં સયનસન્નિધિં ગન્ધસન્નિધિં આમિસસન્નિધિં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા સન્નિધિકારપરિભોગા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૩. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં વિસૂકદસ્સનં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – નચ્ચં ગીતં વાદિતં પેક્ખં અક્ખાનં પાણિસ્સરં વેતાળં કુમ્ભથૂણં [કુમ્ભથૂનં (સ્યા॰ ક॰), કુમ્ભથૂણં (સી॰)] સોભનકં [સોભનઘરકં (સી॰), સોભનગરકં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચણ્ડાલં વંસં ધોવનં હત્થિયુદ્ધં અસ્સયુદ્ધં મહિંસયુદ્ધં [મહિસયુદ્ધં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉસભયુદ્ધં અજયુદ્ધં મેણ્ડયુદ્ધં કુક્કુટયુદ્ધં વટ્ટકયુદ્ધં દણ્ડયુદ્ધં મુટ્ઠિયુદ્ધં નિબ્બુદ્ધં ઉય્યોધિકં બલગ્ગં સેનાબ્યૂહં અનીકદસ્સનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા વિસૂકદસ્સના પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૪. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠપદં દસપદં આકાસં પરિહારપથં સન્તિકં ખલિકં ઘટિકં સલાકહત્થં અક્ખં પઙ્ગચીરં વઙ્કકં મોક્ખચિકં ચિઙ્ગુલિકં [ચિઙ્ગુલકં (ક॰ સી॰)] પત્તાળ્હકં રથકં ધનુકં અક્ખરિકં મનેસિકં યથાવજ્જં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૫. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – આસન્દિં પલ્લઙ્કં ગોનકં ચિત્તકં પટિકં પટલિકં તૂલિકં વિકતિકં ઉદ્દલોમિં એકન્તલોમિં કટ્ટિસ્સં કોસેય્યં કુત્તકં હત્થત્થરં અસ્સત્થરં રથત્થરં [હત્થત્થરણં અસ્સત્થરણં રથત્થરણં (સી॰ ક॰ પી॰)] અજિનપ્પવેણિં કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણં સઉત્તરચ્છદં ઉભતોલોહિતકૂપધાનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૬. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં મણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – ઉચ્છાદનં પરિમદ્દનં ન્હાપનં સમ્બાહનં આદાસં અઞ્જનં માલાગન્ધવિલેપનં [માલાવિલેપનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મુખચુણ્ણં મુખલેપનં હત્થબન્ધં સિખાબન્ધં દણ્ડં નાળિકં અસિં [ખગ્ગં (સી॰ પી॰), અસિં ખગ્ગં (સ્યા॰ કં॰)] છત્તં ચિત્રુપાહનં ઉણ્હીસં મણિં વાલબીજનિં ઓદાતાનિ વત્થાનિ દીઘદસાનિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા મણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાનાનુયોગા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૭. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં તિરચ્છાનકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં [ઇત્થિકથં પુરિસકથં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનકથાય પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૮. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં વિગ્ગાહિકકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ, કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ, મિચ્છા પટિપન્નો ત્વમસિ, અહમસ્મિ સમ્મા પટિપન્નો, સહિતં મે, અસહિતં તે, પુરેવચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છાવચનીયં પુરે અવચ, અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતો ત્વમસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસીતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય વિગ્ગાહિકકથાય પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૧૯. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ, સેય્યથિદં – રઞ્ઞં, રાજમહામત્તાનં, ખત્તિયાનં, બ્રાહ્મણાનં, ગહપતિકાનં, કુમારાનં ‘‘ઇધ ગચ્છ, અમુત્રાગચ્છ, ઇદં હર, અમુત્ર ઇદં આહરા’’તિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા

દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૦. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે કુહકા ચ હોન્તિ, લપકા ચ નેમિત્તિકા ચ નિપ્પેસિકા ચ, લાભેન લાભં નિજિગીંસિતારો ચ [લાભેન લાભં નિજિગિં ભિતારો (સી॰ સ્યા॰), લાભેન ચ લાભં નિજિગીસિતારો (પી॰)] ઇતિ [ઇતિ વા, ઇતિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] એવરૂપા કુહનલપના પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

મજ્ઝિમસીલં નિટ્ઠિતં.

મહાસીલં

૨૧. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ , સેય્યથિદં – અઙ્ગં નિમિત્તં ઉપ્પાતં સુપિનં લક્ખણં મૂસિકચ્છિન્નં અગ્ગિહોમં દબ્બિહોમં થુસહોમં કણહોમં તણ્ડુલહોમં સપ્પિહોમં તેલહોમં મુખહોમં લોહિતહોમં અઙ્ગવિજ્જા વત્થુવિજ્જા ખત્તવિજ્જા [ખેત્તવિજ્જા (બહૂસુ)] સિવવિજ્જા ભૂતવિજ્જા ભૂરિવિજ્જા અહિવિજ્જા વિસવિજ્જા વિચ્છિકવિજ્જા મૂસિકવિજ્જા સકુણવિજ્જા વાયસવિજ્જા પક્કજ્ઝાનં સરપરિત્તાણં મિગચક્કં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૨. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – મણિલક્ખણં વત્થલક્ખણં દણ્ડલક્ખણં સત્થલક્ખણં અસિલક્ખણં ઉસુલક્ખણં ધનુલક્ખણં આવુધલક્ખણં ઇત્થિલક્ખણં પુરિસલક્ખણં કુમારલક્ખણં કુમારિલક્ખણં દાસલક્ખણં દાસિલક્ખણં હત્થિલક્ખણં અસ્સલક્ખણં મહિંસલક્ખણં [મહિસલક્ખણં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉસભલક્ખણં ગોલક્ખણં અજલક્ખણં મેણ્ડલક્ખણં કુક્કુટલક્ખણં વટ્ટકલક્ખણં ગોધાલક્ખણં કણ્ણિકાલક્ખણં કચ્છપલક્ખણં મિગલક્ખણં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૩. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – રઞ્ઞં નિય્યાનં ભવિસ્સતિ, રઞ્ઞં અનિય્યાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં ઉપયાનં ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં અપયાનં ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં ઉપયાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં અપયાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં જયો ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં પરાજયો ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં જયો ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં પરાજયો ભવિસ્સતિ, ઇતિ ઇમસ્સ જયો ભવિસ્સતિ, ઇમસ્સ પરાજયો ભવિસ્સતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૪. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – ચન્દગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, સૂરિયગ્ગાહો

[સુરિયગ્ગાહો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, ઉક્કાપાતો ભવિસ્સતિ, દિસાડાહો ભવિસ્સતિ, ભૂમિચાલો ભવિસ્સતિ, દેવદુદ્રભિ [દેવદુન્દુભિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયનક્ખત્તાનં ઉગ્ગમનં ઓગમનં સંકિલેસં વોદાનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ચન્દગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો સૂરિયગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો નક્ખત્તગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં નક્ખત્તાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં નક્ખત્તાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ઉક્કાપાતો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો દિસાડાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ભૂમિચાલો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો દેવદુદ્રભિ ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયનક્ખત્તાનં ઉગ્ગમનં ઓગમનં સંકિલેસં વોદાનં ભવિસ્સતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૫. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – સુવુટ્ઠિકા ભવિસ્સતિ, દુબ્બુટ્ઠિકા ભવિસ્સતિ, સુભિક્ખં ભવિસ્સતિ, દુબ્ભિક્ખં ભવિસ્સતિ, ખેમં ભવિસ્સતિ, ભયં ભવિસ્સતિ, રોગો ભવિસ્સતિ, આરોગ્યં ભવિસ્સતિ, મુદ્દા, ગણના, સઙ્ખાનં, કાવેય્યં, લોકાયતં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૬. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ , સેય્યથિદં – આવાહનં વિવાહનં સંવરણં વિવરણં સંકિરણં વિકિરણં સુભગકરણં દુબ્ભગકરણં વિરુદ્ધગબ્ભકરણં જિવ્હાનિબન્ધનં હનુસંહનનં હત્થાભિજપ્પનં હનુજપ્પનં કણ્ણજપ્પનં આદાસપઞ્હં કુમારિકપઞ્હં દેવપઞ્હં આદિચ્ચુપટ્ઠાનં મહતુપટ્ઠાનં અબ્ભુજ્જલનં સિરિવ્હાયનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

૨૭. ‘‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – સન્તિકમ્મં પણિધિકમ્મં ભૂતકમ્મં ભૂરિકમ્મં વસ્સકમ્મં વોસ્સકમ્મં વત્થુકમ્મં વત્થુપરિકમ્મં આચમનં ન્હાપનં જુહનં વમનં વિરેચનં ઉદ્ધંવિરેચનં અધોવિરેચનં સીસવિરેચનં કણ્ણતેલં નેત્તતપ્પનં નત્થુકમ્મં અઞ્જનં પચ્ચઞ્જનં સાલાકિયં સલ્લકત્તિયં દારકતિકિચ્છા મૂલભેસજ્જાનં અનુપ્પદાનં ઓસધીનં પટિમોક્ખો ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો સમણો ગોતમો’તિ – ઇતિ વા હિ, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

‘‘ઇદં ખો, ભિક્ખવે, અપ્પમત્તકં ઓરમત્તકં સીલમત્તકં, યેન પુથુજ્જનો તથાગતસ્સ વણ્ણં વદમાનો વદેય્ય.

મહાસીલં નિટ્ઠિતં.

પુબ્બન્તકપ્પિકા

२८. ‘‘અત્થિ , ભિક્ખવે, અઞ્ઞેવ ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું. કતમે ચ તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું?

२૯. ‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો, પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ [અધિવુત્તિપદાનિ (સી॰ પી॰)] અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ?

સસ્સતવાદો

૩૦. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા, સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ?

૩૧. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ( ) [(પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે) (સ્યા॰ ક॰)] અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકાનિપિ જાતિસતાનિ અનેકાનિપિ જાતિસહસ્સાનિ અનેકાનિપિ જાતિસતસહસ્સાનિ – ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

‘‘સો એવમાહ – ‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો; તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમં. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકાનિપિ જાતિસતાનિ અનેકાનિપિ જાતિસહસ્સાનિ અનેકાનિપિ જાતિસતસહસ્સાનિ – અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. ઇમિનામહં એતં જાનામિ ‘‘યથા સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ

વજ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો; તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ''ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૩૨. ''દુતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટં દ્વેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તીણિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તારિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ પઞ્ચપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''સો એવમાહ – 'સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વજ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો; તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમં. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટં દ્વેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તીણિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તારિપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ પઞ્ચપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ. અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. ઇમિનામહં એતં જાનામિ ''યથા સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વજ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો, તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ''ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૩૩. ''તતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ વીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તિંસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તાલીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''સો એવમાહ – 'સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વજ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો; તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમં. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે

અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. સેય્યથિદં – દસપિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ વીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ તિંસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ ચત્તાલીસમ્પિ સંવટ્ટવિવટ્ટાનિ – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરામિ. ઇમિનામહં એતં જાનામિ ''યથા સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો, તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ''ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૩૪. ''ચતુત્થે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તક્કી હોતિ વીમંસી, સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયં પટિભાનં એવમાહ – 'સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ વઞ્ઝો કૂટટ્ઠો એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતો; તે ચ સત્તા સન્ધાવન્તિ સંસરન્તિ ચવન્તિ ઉપપજ્જન્તિ, અત્થિત્વેવ સસ્સતિસમ'ન્તિ . ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૩૫. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ ચતૂહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન; નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા.

૩૬. ''તયિદં , ભિક્ખવે, તથાગતો પજાનાતિ – 'ઇમે દિટ્ઠિટ્ઠાના એવંગહિતા એવંપરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા'તિ, તઞ્ચ તથાગતો પજાનાતિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ; તઞ્ચ પજાનનં [પજાનં (?) દી॰ નિ॰ ૩.૩૬ પાળિઅટ્ઠકથા પસ્સિતબ્બં] ન પરામસતિ, અપરામસતો ચસ્સ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો, ભિક્ખવે, તથાગતો.

૩૭. ''ઇમે ખો તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

પઠમભાણવારો.

એકચ્ચસસ્સતવાદો

૩૮. ''સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ?

૩૯. ‘‘હોતિ ખો સો, ભિક્ખવે, સમયો, યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો સંવટ્ટતિ. સંવટ્ટમાને લોકે યેભુય્યેન સત્તા આભસ્સરસંવત્તનિકા હોન્તિ. તે તત્થ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો, ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

૪૦. ‘‘હોતિ ખો સો, ભિક્ખવે, સમયો, યં કદાચિ કરહચિ દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન અયં લોકો વિવટ્ટતિ. વિવટ્ટમાને લોકે સુઞ્ઞં બ્રહ્મવિમાનં પાતુભવતિ. અથ ખો અઞ્ઞતરો સત્તો આયુક્ખયા વા પુઞ્ઞક્ખયા વા આભસ્સરકાયા ચવિત્વા સુઞ્ઞં બ્રહ્મવિમાનં ઉપપજ્જતિ. સો તત્થ હોતિ મનોમયો પીતિભક્ખો સયંપભો અન્તલિક્ખચરો સુભટ્ઠાયી, ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠતિ.

૪૧. ‘‘તસ્સ તત્થ એકકસ્સ દીઘરત્તં નિવુસિતત્તા અનભિરતિ પરિતસ્સના ઉપપજ્જતિ – ‘અહો વત અઞ્ઞેપિ સત્તા ઇત્થત્તં આગચ્છેય્યુ’ન્તિ. અથ અઞ્ઞેપિ સત્તા આયુક્ખયા વા પુઞ્ઞક્ખયા વા આભસ્સરકાયા ચવિત્વા બ્રહ્મવિમાનં ઉપપજ્જન્તિ તસ્સ સત્તસ્સ સહબ્યતં. તેપિ તત્થ હોન્તિ મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા અન્તલિક્ખચરા સુભટ્ઠાયિનો, ચિરં દીઘમદ્ધાનં તિટ્ઠન્તિ.

૪૨. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યો સો સત્તો પઠમં ઉપપન્નો તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહમસ્મિ બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા [સજ્જિતા (સ્યા॰ કં॰)] વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં. મયા ઇમે સત્તા નિમ્મિતા. તં કિસ્સ હેતુ? મમઞ્હિ પુબ્બે એતદહોસિ – ‘‘અહો વત અઞ્ઞેપિ સત્તા ઇત્થત્તં આગચ્છેય્યુ’’ન્તિ. ઇતિ મમ ચ મનોપણિધિ, ઇમે ચ સત્તા ઇત્થત્તં આગતા’તિ.

‘‘યેપિ તે સત્તા પચ્છા ઉપપન્ના, તેસમ્પિ એવં હોતિ – ‘અયં ખો ભવં બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં. ઇમિના મયં ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમઞ્હિ મયં અદ્દસામ ઇધ પઠમં ઉપપન્નં, મયં પનમ્હ પચ્છા ઉપપન્ના’તિ.

૪૩. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યો સો સત્તો પઠમં ઉપપન્નો, સો દીઘાયુકતરો ચ હોતિ વણ્ણવન્તતરો ચ મહેસક્ખતરો ચ. યે પન તે સત્તા પચ્છા ઉપપન્ના, તે અપ્પાયુકતરા ચ હોન્તિ દુબ્બણ્ણતરા ચ અપ્પેસક્ખતરા ચ.

૪૪. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ , તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

‘‘સો એવમાહ – ‘યો ખો સો ભવં બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં, યેન મયં ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા, સો નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતિ. યે પન મયં અહુમ્હા તેન ભોતા બ્રહ્મુના નિમ્મિતા, તે મયં અનિચ્ચા અદ્ધુવા અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં આગતા’તિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૪૫. ''દુતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? સન્તિ, ભિક્ખવે, ખિડ્ડાપદોસિકા નામ દેવા, તે અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના [હસખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના (ક॰)] વિહરન્તિ. તેસં અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ સમ્મુસ્સતિ [પમુસ્સતિ (સી॰ સ્યા॰)]. સતિયા સમ્મોસા તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ.

૪૬. ''ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

''સો એવમાહ – 'યે ખો તે ભોન્તો દેવા ન ખિડ્ડાપદોસિકા, તે ન અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના વિહરન્તિ. તેસં ન અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ ન સમ્મુસ્સતિ. સતિયા અસમ્મોસા તે દેવા તમ્હા કાયા ન ચવન્તિ; નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ . યે પન મયં અહુમ્હા ખિડ્ડાપદોસિકા, તે મયં અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્ના વિહરિમ્હા. તેસં નો અતિવેલં હસ્સખિડ્ડારતિધમ્મસમાપન્નાનં વિહરતં સતિ સમ્મુસ્સતિ. સતિયા સમ્મોસા એવં મયં તમ્હા કાયા ચુતા અનિચ્ચા અદ્ધુવા અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં આગતા'તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૪૭. ''તતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોપદોસિકા નામ દેવા, તે અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તિ. તે અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ પદૂસેન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પદુટ્ઠચિત્તા કિલન્તકાયા કિલન્તચિત્તા . તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ.

૪૮. ''ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે તં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, તતો પરં નાનુસ્સરતિ.

''સો એવમાહ – 'યે ખો તે ભોન્તો દેવા ન મનોપદોસિકા, તે નાતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તિ. તે નાતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ નપ્પદૂસેન્તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં અપ્પદુટ્ઠચિત્તા અકિલન્તકાયા અકિલન્તચિત્તા. તે દેવા તમ્હા કાયા ન ચવન્તિ, નિચ્ચા ધુવા સસ્સતા અવિપરિણામધમ્મા સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સન્તિ. યે પન મયં અહુમ્હા મનોપદોસિકા, તે મયં અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયિમ્હા. તે મયં અતિવેલં અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપનિજ્ઝાયન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ ચિત્તાનિ પદૂસિમ્હા, તે મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પદુટ્ઠચિત્તા કિલન્તકાયા કિલન્તચિત્તા. એવં મયં તમ્હા કાયા ચુતા અનિચ્ચા અદ્ધુવા અપ્પાયુકા ચવનધમ્મા ઇત્થત્તં

આગતા’તિ . ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૪૯. ‘‘ચતુત્થે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તક્કી હોતિ વીમંસી. સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં એવમાહ – ‘યં ખો ઇદં વુચ્ચતિ ચક્ખું ઇતિપિ સોતં ઇતિપિ ઘાનં ઇતિપિ જિવ્હા ઇતિપિ કાયો ઇતિપિ, અયં અત્તા અનિચ્ચો અદ્ધુવો અસસ્સતો વિપરિણામધમ્મો. યઞ્ચ ખો ઇદં વુચ્ચતિ ચિત્તન્તિ વા મનોતિ વા વિઞ્ઞાણન્તિ વા અયં અત્તા નિચ્ચો ધુવો સસ્સતો અવિપરિણામધમ્મો સસ્સતિસમં તથેવ ઠસ્સતી’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૫૦. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ ચતૂહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન; નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા.

૫૧. ‘‘તયિદં , ભિક્ખવે, તથાગતો પજાનાતિ – ‘ઇમે દિટ્ઠિટ્ઠાના એવંગહિતા એવંપરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા’તિ. તઞ્ચ તથાગતો પજાનાતિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ, તઞ્ચ પજાનનં ન પરામસતિ, અપરામસતો ચસ્સ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો, ભિક્ખવે, તથાગતો.

૫૨. ‘‘ઇમે ખો તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

અન્તાનન્તવાદો

૫૩. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ?

૫૪. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરતિ.

‘‘સો એવમાહ – ‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે

અન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરામિ. ઇમિનામહં એતં જાનામિ – યથા અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ.

૫૫. ‘‘દુતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે અનન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરતિ.

‘‘સો એવમાહ – ‘અનન્તો અયં લોકો અપરિયન્તો. યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’’તિ, તેસં મુસા. અનન્તો અયં લોકો અપરિયન્તો. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ , યથાસમાહિતે ચિત્તે અનન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરામિ. ઇમિનામહં એતં જાનામિ – યથા અનન્તો અયં લોકો અપરિયન્તો’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ.

૫૬. ‘‘તતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઉદ્ધમધો અન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરતિ, તિરિયં અનન્તસઞ્ઞી.

‘‘સો એવમાહ – ‘અન્તવા ચ અયં લોકો અનન્તો ચ. યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’’તિ, તેસં મુસા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અનન્તો અયં લોકો અપરિયન્તો’’તિ, તેસમ્પિ મુસા. અન્તવા ચ અયં લોકો અનન્તો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસામિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે ઉદ્ધમધો અન્તસઞ્ઞી લોકસ્મિં વિહરામિ, તિરિયં અનન્તસઞ્ઞી. ઇમિનામહં એતં જાનામિ – યથા અન્તવા ચ અયં લોકો અનન્તો ચા’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ.

૫૭. ‘‘ચતુત્થે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તક્કી હોતિ વીમંસી. સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં એવમાહ – ‘નેવાયં લોકો અન્તવા, ન પનાનન્તો. યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અન્તવા અયં લોકો પરિવટુમો’’તિ, તેસં મુસા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અનન્તો અયં લોકો અપરિયન્તો’’તિ, તેસમ્પિ મુસા. યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘અન્તવા ચ અયં લોકો અનન્તો ચા’’તિ, તેસમ્પિ મુસા. નેવાયં લોકો અન્તવા , ન પનાનન્તો’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે , ચતુત્થં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ.

૫૮. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ

ચતૂહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન; નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા.

૫૯. ‘‘તયિદં, ભિક્ખવે, તથાગતો પજાનાતિ – ‘ઇમે દિટ્ઠિટ્ઠાના એવંગહિતા એવંપરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા’તિ. તઞ્ચ તથાગતો પજાનાતિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ, તઞ્ચ પજાનનં ન પરામસતિ, અપરામસતો ચસ્સ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો, ભિક્ખવે, તથાગતો.

૬૦. ‘‘ઇમે ખો તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

અમરાવિક્ખેપવાદો

૬૧. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા, તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ?

૬૨. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ‘ઇદં કુસલ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ‘ઇદં અકુસલ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ‘‘ઇદં કુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ, ‘‘ઇદં અકુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. અહઞ્ચે ખો પન ‘‘ઇદં કુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો, ‘‘ઇદં અકુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો, ‘ઇદં કુસલ’ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં, ‘ઇદં અકુસલ’ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં, તં મમસ્સ મુસા. યં મમસ્સ મુસા , સો મમસ્સ વિઘાતો. યો મમસ્સ વિઘાતો સો મમસ્સ અન્તરાયો’તિ. ઇતિ સો મુસાવાદભયા મુસાવાદપરિજેગુચ્છા નેવિદં કુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, ન પનિદં અકુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – ‘એવન્તિપિ મે નો; તથાતિપિ મે નો; અઞ્ઞથાતિપિ મે નો; નોતિપિ મે નો; નો નોતિપિ મે નો’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં.

૬૩. ‘‘દુતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ‘ઇદં કુસલ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ‘ઇદં અકુસલ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘અહં ખો ‘‘ઇદં કુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ, ‘‘ઇદં અકુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. અહઞ્ચે ખો પન ‘‘ઇદં કુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો, ‘‘ઇદં અકુસલ’’ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો, ‘‘ઇદં કુસલ’’ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં, ‘‘ઇદં અકુસલ’ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં, તત્થ મે અસ્સ છન્દો વા રાગો વા દોસો વા પટિઘો વા. યત્થ [યો (?)] મે અસ્સ છન્દો વા રાગો વા દોસો વા પટિઘો વા, તં મમસ્સ ઉપાદાનં. યં મમસ્સ ઉપાદાનં, સો મમસ્સ વિઘાતો. યો મમસ્સ વિઘાતો, સો મમસ્સ અન્તરાયો’તિ. ઇતિ સો ઉપાદાનભયા ઉપાદાનપરિજેગુચ્છા નેવિદં કુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, ન પનિદં અકુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – ‘એવન્તિપિ મે નો; તથાતિપિ મે નો; અઞ્ઞથાતિપિ મે નો; નોતિપિ મે નો; નો નોતિપિ મે નો’તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં, યં

આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં.

૬૪. ''તતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા 'ઇદં કુસલ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, 'ઇદં અકુસલ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અહં ખો ''ઇદં કુસલ''ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ, ''ઇદં અકુસલ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. અહઞ્ચે ખો પન ''ઇદં કુસલ''ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો ''ઇદં અકુસલ''ન્તિ યથાભૂતં અપ્પજાનન્તો ''ઇદં કુસલ''ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં, ''ઇદં અકુસલ''ન્તિ વા બ્યાકરેય્યં. સન્તિ હિ ખો સમણબ્રાહ્મણા પણ્ડિતા નિપુણા કતપરપ્પવાદા વાલવેધિરૂપા, તે ભિન્દન્તા [વોભિન્દન્તા (સી॰ પી॰)] મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ, તે મં તત્થ સમનુયુઞ્જેય્યું સમનુગાહેય્યું સમનુભાસેય્યું. યે મં તત્થ સમનુયુઞ્જેય્યું સમનુગાહેય્યું સમનુભાસેય્યું, તેસાહં ન સમ્પાયેય્યં. યેસાહં ન સમ્પાયેય્યં, સો મમસ્સ વિઘાતો. યો મમસ્સ વિઘાતો, સો મમસ્સ અન્તરાયો'તિ. ઇતિ સો અનુયોગભયા અનુયોગપરિજેગુચ્છા નેવિદં કુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, ન પનિદં અકુસલન્તિ બ્યાકરોતિ, તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – 'એવન્તિપિ મે નો; તથાતિપિ મે નો; અઞ્ઞથાતિપિ મે નો; નોતિપિ મે નો; નો નોતિપિ મે નો'તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં.

૬૫. ''ચતુત્થે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા મન્દો હોતિ મોમૂહો. સો મન્દત્તા મોમૂહત્તા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો વાચાવિક્ખેપં આપજ્જતિ અમરાવિક્ખેપં – 'અત્થિ પરો લોકો'તિ ઇતિ ચે મં પુચ્છસિ, 'અત્થિ પરો લોકો'તિ ઇતિ ચે મે અસ્સ, 'અત્થિ પરો લોકો'તિ ઇતિ તે નં બ્યાકરેય્યં, 'એવન્તિપિ મે નો, તથાતિપિ મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો'તિ. 'નત્થિ પરો લોકો...પે॰... 'અત્થિ ચ નત્થિ ચ પરો લોકો...પે॰... 'નેવત્થિ ન નત્થિ પરો લોકો...પે॰... 'અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા ...પે॰... 'નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... 'અત્થિ ચ નત્થિ ચ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... 'નેવત્થિ ન નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... 'અત્થિ સુકતદુક્કટાનં [સુકટદુક્કટાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] કમ્માનં ફલં વિપાકો... પે॰... 'નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰... 'અત્થિ ચ નત્થિ ચ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો... પે॰... 'નેવત્થિ ન નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰... 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા...પે॰... 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા...પે॰... 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ [ન હોતિ ચ (સી॰ ક॰)] તથાગતો પરં મરણા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ઇતિ ચે મં પુચ્છસિ, 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ ચે મે અસ્સ, 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ તે નં બ્યાકરેય્યં, 'એવન્તિપિ મે નો, તથાતિપિ મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો'તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં.

૬૬. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ

તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં , સબ્બે તે ઇમેહેવ ચતૂહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

અધિચ્ચસમુપ્પન્નવાદો

૬૭. ''સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ?

૬૮. ''સન્તિ, ભિક્ખવે, અસઞ્ઞસત્તા નામ દેવા. સઞ્ઞુપ્પાદા ચ પન તે દેવા તમ્હા કાયા ચવન્તિ. ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતરો સત્તો તમ્હા કાયા ચવિત્વા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ. ઇત્થત્તં આગતો સમાનો અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો આતપ્પમન્વાય પધાનમન્વાય અનુયોગમન્વાય અપ્પમાદમન્વાય સમ્મામનસિકારમન્વાય તથારૂપં ચેતોસમાધિં ફુસતિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે સઞ્ઞુપ્પાદં અનુસ્સરતિ, તતો પરં નાનુસ્સરતિ. સો એવમાહ – 'અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અહઞ્હિ પુબ્બે નાહોસિં, સોમ્હિ એતરહિ અહુત્વા સન્તતાય પરિણતો'તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૬૯. ''દુતિયે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા તક્કી હોતિ વીમંસી. સો તક્કપરિયાહતં વીમંસાનુચરિતં સયંપટિભાનં એવમાહ – 'અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચા'તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં, યં આગમ્મ યં આરબ્ભ એકે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ.

૭૦. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ દ્વીહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

૭૧. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તમારબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા.

૭૨. ''તયિદં, ભિક્ખવે, તથાગતો પજાનાતિ – 'ઇમે દિટ્ઠિટ્ઠાના એવંગહિતા એવંપરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા'તિ. તઞ્ચ તથાગતો પજાનાતિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ, તઞ્ચ પજાનનં ન પરામસતિ, અપરામસતો ચસ્સ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો, ભિક્ખવે, તથાગતો.

૭૩. ‘‘ઇમે ખો તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ , યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

દુતિયભાણવારો.

અપરન્તકપ્પિકા

૭૪. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો, અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય [ચતુચત્તાલીસાય (સ્યા॰ કં॰)] વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ?

સઞ્ઞીવાદો

૭૫. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ?

૭૬. ‘‘‘રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા સઞ્ઞી’તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ. ‘અરૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા સઞ્ઞી’તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ. ‘રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ…પે॰… નેવરૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ… અન્તવા અત્તા હોતિ… અનન્તવા અત્તા હોતિ… અન્તવા ચ અનન્તવા ચ અત્તા હોતિ… નેવન્તવા નાનન્તવા અત્તા હોતિ… એકત્તસઞ્ઞી અત્તા હોતિ… નાનત્તસઞ્ઞી અત્તા હોતિ… પરિત્તસઞ્ઞી અત્તા હોતિ… અપ્પમાણસઞ્ઞી અત્તા હોતિ… એકન્તસુખી અત્તા હોતિ… એકન્તદુક્ખી અત્તા હોતિ. સુખદુક્ખી અત્તા હોતિ. અદુક્ખમસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા સઞ્ઞી’તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ.

૭૭. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ સોળસહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા…પે॰… યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

અસઞ્ઞીવાદો

૭૮. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ?

૭૯. ‘‘‘રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા અસઞ્ઞી’તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ. ‘અરૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા અસઞ્ઞી’તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ. ‘રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ…પે॰… નેવરૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ… અન્તવા

અત્તા હોતિ... અનન્તવા અત્તા હોતિ... અન્તવા ચ અનન્તવા ચ અત્તા હોતિ... નેવન્તવા નાનન્તવા અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા અસઞ્ઞી'તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૦. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન, નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદો

૮૧. ''સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા, ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ?

૮૨. '''રૂપી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી'તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ 'અરૂપી અત્તા હોતિ...પે॰... રૂપી ચ અરૂપી ચ અત્તા હોતિ... નેવરૂપી નારૂપી અત્તા હોતિ... અન્તવા અત્તા હોતિ... અનન્તવા અત્તા હોતિ... અન્તવા ચ અનન્તવા ચ અત્તા હોતિ... નેવન્તવા નાનન્તવા અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી'તિ નં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૩. ''ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

ઉચ્છેદવાદો

૮૪. ''સન્તિ , ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ?

૮૫. ''ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ [એવંદિટ્ઠી (ક॰ પી॰)] – 'યતો ખો, ભો, અયં અત્તા રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી'તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૬. ''તમઞ્ઞો એવમાહ – 'અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો, ભો, અઞ્ઞો અત્તા દિબ્બો રૂપી કામાવચરો કબળીકારાહારભક્ખો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ

ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૭. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો, ભો, અઞ્ઞો અત્તા દિબ્બો રૂપી મનોમયો સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગી અહીનિન્દ્રિયો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૮. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો , ભો, અઞ્ઞો અત્તા સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘‘અનન્તો આકાસો’’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૮૯. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો, ભો, અઞ્ઞો અત્તા સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૦. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, સો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો, ભો, અઞ્ઞો અત્તા સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘‘નત્થિ કિઞ્ચી’’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો , ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૧. ‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતિ. અત્થિ ખો, ભો, અઞ્ઞો અત્તા સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘‘સન્તમેતં પણીતમેત’’ન્તિ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગો. તં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ. તમહં જાનામિ પસ્સામિ. સો ખો, ભો, અત્તા યતો કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જતિ વિનસ્સતિ, ન હોતિ પરં મરણા, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા સમ્મા સમુચ્છિન્નો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૨. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ સત્તહિ વત્થૂહિ…પે॰… યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદો

૯૩. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ. તે ચ ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા કિમાગમ્મ કિમારબ્ભ દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ?

૯૪. ‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – ‘‘યતો ખો, ભો, અયં અત્તા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૫. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ –‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? કામા હિ, ભો, અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, તેસં વિપરિણામઞ્ઞથાભાવા ઉપ્પજ્જન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા. યતો ખો , ભો, અયં અત્તા વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૬. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? યદેવ તત્થ વિતક્કિતં વિચારિતં, એતેનેતં ઓળારિકં અક્ખાયતિ. યતો ખો, ભો, અયં અત્તા વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૭. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? યદેવ તત્થ પીતિગતં ચેતસો ઉપ્પિલાવિતત્તં, એતેનેતં ઓળારિકં અક્ખાયતિ. યતો ખો, ભો, અયં અત્તા પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ, સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ ‘‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’’તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૮. ‘‘તમઞ્ઞો એવમાહ – ‘અત્થિ ખો, ભો, એસો અત્તા, યં ત્વં વદેસિ, નેસો નત્થીતિ વદામિ; નો ચ ખો, ભો, અયં અત્તા એત્તાવતા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતિ. તં કિસ્સ હેતુ? યદેવ તત્થ સુખમિતિ ચેતસો આભોગો, એતેનેતં ઓળારિકં અક્ખાયતિ. યતો ખો, ભો, અયં અત્તા સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, એત્તાવતા ખો, ભો, અયં અત્તા પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પત્તો હોતી’તિ. ઇત્થેકે સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ.

૯૯. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

૧૦૦. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ...પે॰... યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

૧૦૧. ‘‘ઇમેહિ ખો તે, ભિક્ખવે, સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા ચ અપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ.

૧૦૨. ‘‘યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પુબ્બન્તકપ્પિકા વા અપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન; નત્થિ ઇતો બહિદ્ધા.

૧૦૩. ‘‘તયિદં, ભિક્ખવે, તથાગતો પજાનાતિ – ‘ઇમે દિટ્ઠિટ્ઠાના એવંગહિતા એવંપરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા’તિ. તઞ્ચ તથાગતો પજાનાતિ, તતો ચ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ, તઞ્ચ પજાનનં ન પરામસતિ, અપરામસતો ચસ્સ પચ્ચત્તઞ્ઞેવ નિબ્બુતિ વિદિતા. વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો, ભિક્ખવે, તથાગતો.

૧૦૪. ‘‘ઇમે ખો તે, ભિક્ખવે, ધમ્મા ગમ્ભીરા દુદ્દસા દુરનુબોધા સન્તા પણીતા અતક્કાવચરા નિપુણા પણ્ડિતવેદનીયા, યે તથાગતો સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ, યેહિ તથાગતસ્સ યથાભુચ્ચં વણ્ણં સમ્મા વદમાના વદેય્યું.

પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતવારો

૧૦૫. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ , તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૦૬. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૦૭. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૦૮. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૦૯. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૦. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૧. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૨. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૩. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૪. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૫. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૬. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

૧૧૭. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા ચ અપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ, તદપિ તેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં અજાનતં અપસ્સતં વેદયિતં તણ્હાગતાનં પરિતસ્સિતવિપ્ફન્દિતમેવ.

ફસ્સપચ્ચયાવારો

૧૧૮. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૧૯. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૦. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૧. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૨. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૩. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૪. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૫. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૬. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૭. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૮. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૨૯. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

૧૩૦. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા ચ અપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ દ્વાસટ્ઠિયા

વત્થૂહિ, તદપિ ફસ્સપચ્ચયા.

નેતં ઠાનં વિજ્જતિવારો

૧૩૧. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૨. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચ અસસ્સતિકા એકચ્ચં સસ્સતં એકચ્ચં અસસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૩. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા અન્તાનન્તં લોકસ્સ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૪. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા તત્થ તત્થ પઞ્હં પુટ્ઠા સમાના વાચાવિક્ખેપં આપજ્જન્તિ અમરાવિક્ખેપં ચતૂહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૫. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા અધિચ્ચસમુપ્પન્નં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ દ્વીહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૬. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા પુબ્બન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ અટ્ઠારસહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૭. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં સઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ સોળસહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૮. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા, ઉદ્ધમાઘાતનં અસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૩૯. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા ઉદ્ધમાઘાતનં નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞિં અત્તાનં પઞ્ઞપેન્તિ અટ્ઠહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૪૦. ‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા સતો સત્તસ્સ ઉચ્છેદં વિનાસં વિભવં પઞ્ઞપેન્તિ સત્તહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૪૧. ‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા સતો સત્તસ્સ પરમદિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનં પઞ્ઞપેન્તિ પઞ્ચહિ વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૪૨. ''તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા અપરન્તાનુદિટ્ઠિનો અપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ ચતુચત્તારીસાય વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૧૪૩. ''તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા ચ અપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ, તે વત અઞ્ઞત્ર ફસ્સા પટિસંવેદિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

દિટ્ઠિગતિકાધિટ્ઠાનવટ્ટકથા

૧૪૪. ''તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા સસ્સતં અત્તાનઞ્ચ લોકઞ્ચ પઞ્ઞપેન્તિ ચતૂહિ વત્થૂહિ, યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા એકચ્ચસસ્સતિકા એકચ્ચઅસસ્સતિકા...પે॰... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અન્તાનન્તિકા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અમરાવિક્ખેપિકા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અધિચ્ચસમુપ્પન્નિકા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા સઞ્ઞીવાદા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા અસઞ્ઞીવાદા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા ઉદ્ધમાઘાતનિકા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીવાદા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનવાદા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા અપરન્તકપ્પિકા... યેપિ તે સમણબ્રાહ્મણા પુબ્બન્તકપ્પિકા ચ અપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા ચ પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ, સબ્બે તે છહિ ફસ્સાયતનેહિ ફુસ્સ ફુસ્સ પટિસંવેદેન્તિ તેસં વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ.

વિવટ્ટકથાદિ

૧૪૫. ''યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં ઇમેહિ સબ્બેહેવ ઉત્તરિતરં પજાનાતિ.

૧૪૬. ''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પુબ્બન્તકપ્પિકા વા અપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ અન્તોજાલીકતા, એત્થ સિતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તિ, એત્થ પરિયાપન્ના અન્તોજાલીકતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દક્ખો કેવટ્ટો વા કેવટ્ટન્તેવાસી વા સુખુમચ્છિકેન જાલેન પરિત્તં ઉદકદહં [ઉદકરહદં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ઓત્થરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'યે ખો કેચિ ઇમસ્મિં ઉદકદહે ઓળારિકા પાણા, સબ્બે તે અન્તોજાલીકતા. એત્થ સિતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તિ; એત્થ પરિયાપન્ના અન્તોજાલીકતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તી'તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા પુબ્બન્તકપ્પિકા વા અપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તકપ્પિકા વા પુબ્બન્તાપરન્તાનુદિટ્ઠિનો પુબ્બન્તાપરન્તં આરબ્ભ અનેકવિહિતાનિ અધિમુત્તિપદાનિ અભિવદન્તિ, સબ્બે તે ઇમેહેવ દ્વાસટ્ઠિયા વત્થૂહિ અન્તોજાલીકતા એત્થ સિતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તિ, એત્થ પરિયાપન્ના અન્તોજાલીકતાવ ઉમ્મુજ્જમાના ઉમ્મુજ્જન્તિ.

૧૪૭. ‘‘ઉચ્છિન્નભવનેત્તિકો, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ કાયો તિટ્ઠતિ. યાવસ્સ કાયો ઠસ્સતિ, તાવ નં દક્ખન્તિ દેવમનુસ્સા. કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ન નં દક્ખન્તિ દેવમનુસ્સા.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અમ્બપિણ્ડિયા વણ્ટચ્છિન્નાય યાનિ કાનિચિ અમ્બાનિ વણ્ટપટિબન્ધાનિ [વણ્ટૂપનિબન્ધનાનિ (સી॰ પી॰), વણ્ડપટિબદ્ધાનિ (ક॰)], સબ્બાનિ તાનિ તદન્વયાનિ ભવન્તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઉચ્છિન્નભવનેત્તિકો તથાગતસ્સ કાયો તિટ્ઠતિ, યાવસ્સ કાયો ઠસ્સતિ, તાવ નં દક્ખન્તિ દેવમનુસ્સા, કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ન નં દક્ખન્તિ દેવમનુસ્સા’’તિ.

૧૪૮. એવં વુત્તે આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે, કો નામો અયં, ભન્તે, ધમ્મપરિયાયો’’તિ? ‘‘તસ્માતિહ ત્વં, આનન્દ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં અત્થજાલન્તિપિ નં ધારેહિ, ધમ્મજાલન્તિપિ નં ધારેહિ, બ્રહ્મજાલન્તિપિ નં ધારેહિ, દિટ્ઠિજાલન્તિપિ નં ધારેહિ, અનુત્તરો સઙ્ગામવિજયોતિપિ નં ધારેહી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા.

૧૪૯. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને દસસહસ્સી [સહસ્સી (કત્થચિ)] લોકધાતુ અકમ્પિત્થાતિ.

બ્રહ્મજાલસુત્તં નિટ્ઠિતં પઠમં.

૨. સામઞ્ઞફલસુત્તં

રાજામચ્ચકથા

૧૫૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ જીવકસ્સ કોમારભચ્ચસ્સ અમ્બવને મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તેન ખો પન સમયેન રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તદહુપોસથે પન્નરસે કોમુદિયા ચાતુમાસિનિયા પુણ્ણાય પુણ્ણમાય રત્તિયા રાજામચ્ચપરિવુતો ઉપરિપાસાદવરગતો નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તદહુપોસથે ઉદાનં ઉદાનેસિ – ''રમણીયા વત ભો દોસિના રત્તિ, અભિરૂપા વત ભો દોસિના રત્તિ, દસ્સનીયા વત ભો દોસિના રત્તિ, પાસાદિકા વત ભો દોસિના રત્તિ, લક્ખઞ્ઞા વત ભો દોસિના રત્તિ. કં નુ ખ્વજ્જ સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પયિરુપાસેય્યામ, યં નો પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ?

૧૫૧. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, પૂરણો કસ્સપો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો પૂરણં કસ્સપં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ પૂરણં કસ્સપં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૧૫૨. અઞ્ઞતરોપિ ખો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, મક્ખલિ ગોસાલો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો મક્ખલિં ગોસાલં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ મક્ખલિં ગોસાલં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૧૫૩. અઞ્ઞતરોપિ ખો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, અજિતો કેસકમ્બલો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો અજિતં કેસકમ્બલં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ અજિતં કેસકમ્બલં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૧૫૪. અઞ્ઞતરોપિ ખો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, પકુધો [પકુદ્ધો (સી॰)] કચ્ચાયનો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો પકુધં કચ્ચાયનં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ પકુધં કચ્ચાયનં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૧૫૫. અઞ્ઞતરોપિ ખો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, સઞ્ચયો [સઞ્જયો (સી॰ સ્યા॰)] બેલટ્ઠપુત્તો [બેલ્લટ્ઠિપુત્તો (સી॰), વેલટ્ઠપુત્તો (સ્યા॰)] સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો સઞ્ચયં

બેલટ્ઠપુત્તં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ સઞ્ચયં બેલટ્ઠપુત્તં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

૧૫૬. અઞ્ઞતરોપિ ખો રાજામચ્ચો રાજાનં માગધં અજાતસત્તું વેદેહિપુત્તં એતદવોચ – ''અયં, દેવ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો [નાથપુત્તો (સી॰), નાતપુત્તો (પી॰)] સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ રત્તઞ્ઞૂ ચિરપબ્બજિતો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. તં દેવો નિગણ્ઠં નાટપુત્તં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ નિગણ્ઠં નાટપુત્તં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હી અહોસિ.

કોમારભચ્ચજીવકકથા

૧૫૭. તેન ખો પન સમયેન જીવકો કોમારભચ્ચો રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ અવિદૂરે તુણ્હીભૂતો નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો જીવકં કોમારભચ્ચં એતદવોચ – ''ત્વં પન, સમ્મ જીવક, કિં તુણ્હી''તિ? ''અયં, દેવ, ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો અમ્હાકં અમ્બવને વિહરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં અડ્ઢતેળસેહિ ભિક્ખુસતેહિ. તં ખો પન ભગવન્તં [ભગવન્તં ગોતમં (સી॰ ક॰ પી॰)] એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. તં દેવો ભગવન્તં પયિરુપાસતુ. અપ્પેવ નામ દેવસ્સ ભગવન્તં પયિરુપાસતો ચિત્તં પસીદેય્યા'તિ.

૧૫૮. ''તેન હિ, સમ્મ જીવક, હત્થિયાનાનિ કપ્પાપેહી''તિ. ''એવં, દેવા''તિ ખો જીવકો કોમારભચ્ચો રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ પટિસ્સુણિત્વા પઞ્ચમત્તાનિ હત્થિનિકાસતાનિ કપ્પાપેત્વા રઞ્ઞો ચ આરોહણીયં નાગં, રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ પટિવેદેસિ – ''કપ્પિતાનિ ખો તે, દેવ, હત્થિયાનાનિ, યસ્સદાનિ કાલં મઞ્ઞસી''તિ.

૧૫૯. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો પઞ્ચસુ હત્થિનિકાસતેસુ પચ્ચેકા ઇત્થિયો આરોપેત્વા આરોહણીયં નાગં અભિરુહિત્વા ઉક્કાસુ ધારિયમાનાસુ રાજગહમ્હા નિય્યાસિ મહચ્ચરાજાનુભાવેન, યેન જીવકસ્સ કોમારભચ્ચસ્સ અમ્બવનં તેન પાયાસિ.

અથ ખો રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ અવિદૂરે અમ્બવનસ્સ અહુદેવ ભયં, અહુ છમ્ભિતત્તં, અહુ લોમહંસો. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો જીવકં કોમારભચ્ચં એતદવોચ – ''કચ્ચિ મં, સમ્મ જીવક, ન વઞ્ચેસિ? કચ્ચિ મં, સમ્મ જીવક, ન પલમ્ભેસિ? કચ્ચિ મં, સમ્મ જીવક, ન પચ્ચત્થિકાનં દેસિ ? કથઞ્હિ નામ તાવ મહતો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અડ્ઢતેળસાનં ભિક્ખુસતાનં નેવ ખિપિતસદ્દો ભવિસ્સતિ, ન ઉક્કાસિતસદ્દો ન નિગ્ઘોસો''તિ.

''મા ભાયિ, મહારાજ, મા ભાયિ, મહારાજ. ન તં દેવ, વઞ્ચેમિ; ન તં, દેવ, પલમ્ભામિ ; ન તં, દેવ, પચ્ચત્થિકાનં દેમિ. અભિક્કમ, મહારાજ, અભિક્કમ, મહારાજ, એતે મણ્ડલમાળે દીપા [પદીપા (સી॰ સ્યા॰)] ઝાયન્તી''તિ.

સામઞ્ઞફલપુચ્છા

૧૬૦. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો યાવતિકા નાગસ્સ ભૂમિ નાગેન ગન્ત્વા, નાગા પચ્ચોરોહિત્વા, પત્તિકોવ [પદિકોવ (સ્યા॰)] યેન મણ્ડલમાળસ્સ દ્વારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા જીવકં કોમારભચ્ચં એતદવોચ – ''કહં પન, સમ્મ જીવક, ભગવા''તિ? ''એસો, મહારાજ, ભગવા; એસો, મહારાજ, ભગવા મજ્ઝિમં થમ્ભં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસિન્નો પુરક્ખતો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સા''તિ.

૧૬૧. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તુણ્હીભૂતં તુણ્હીભૂતં ભિક્ખુસઙ્ઘં અનુવિલોકેત્વા રહદમિવ વિપ્પસન્નં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ''ઇમિના મે ઉપસમેન ઉદયભદ્દો [ઉદાયિભદ્દો (સી॰ પી॰)] કુમારો સમન્નાગતો હોતુ, યેનેતરહિ ઉપસમેન ભિક્ખુસઙ્ઘો સમન્નાગતો''તિ. ''અગમા ખો ત્વં, મહારાજ, યથાપેમ''ન્તિ. ''પિયો મે, ભન્તે, ઉદયભદ્દો કુમારો. ઇમિના મે, ભન્તે, ઉપસમેન ઉદયભદ્દો કુમારો સમન્નાગતો હોતુ યેનેતરહિ ઉપસમેન ભિક્ખુસઙ્ઘો સમન્નાગતો''તિ.

૧૬૨. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અઞ્જલિં પણામેત્વા , એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''પુચ્છેય્યામહં, ભન્તે, ભગવન્તં કિઞ્ચિદેવ દેસં [કિઞ્ચિદેવ દેસં લેસમત્તં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]; સચે મે ભગવા ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાયા''તિ. ''પુચ્છ, મહારાજ, યદાકઙ્ખસી''તિ.

૧૬૩. ''યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભન્તે, પુથુસિપ્પાયતનાનિ, સેય્યથિદં – હત્થારોહા અસ્સારોહા રથિકા ધનુગ્ગહા ચેલકા ચલકા પિણ્ડદાયકા ઉગ્ગા રાજપુત્તા પક્ખન્દિનો મહાનાગા સૂરા ચમ્મયોધિનો દાસિકપુત્તા આળારિકા કપ્પકા ન્હાપકા [નહાપિકા (સી॰), ન્હાપિકા (સ્યા॰)] સૂદા માલાકારા રજકા પેસકારા નળકારા કુમ્ભકારા ગણકા મુદ્દિકા, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ એવંગતાનિ પુથુસિપ્પાયતનાનિ, તે દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સિપ્પફલં ઉપજીવન્તિ; તે તેન અત્તાનં સુખેન્તિ પીણેન્તિ [પીનેન્તિ (કત્થચિ)], માતાપિતરો સુખેન્તિ પીણેન્તિ, પુત્તદારં સુખેન્તિ પીણેન્તિ, મિત્તામચ્ચે સુખેન્તિ પીણેન્તિ, સમણબ્રાહ્મણેસુ [સમણેસુ બ્રાહ્મણેસુ (ક॰)] ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠપેન્તિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિકં. સક્કા નુ ખો, ભન્તે, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ''ન્તિ?

૧૬૪. ''અભિજાનાસિ નો ત્વં, મહારાજ, ઇમં પઞ્હં અઞ્ઞે સમણબ્રાહ્મણે પુચ્છિતા''તિ ? ''અભિજાનામહં, ભન્તે, ઇમં પઞ્હં અઞ્ઞે સમણબ્રાહ્મણે પુચ્છિતા''તિ. ''યથા કથં પન તે, મહારાજ, બ્યાકરિંસુ, સચે તે અગરુ ભાસસ્સૂ''તિ. ''ન ખો મે, ભન્તે, ગરુ, યત્થસ્સ ભગવા નિસિન્નો, ભગવન્તરૂપો વા''તિ [યાતિ (સી॰ ક॰)]. ''તેન હિ, મહારાજ, ભાસસ્સૂ''તિ.

પૂરણકસ્સપવાદો

૧૬૫. ''એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન પૂરણો કસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પૂરણેન કસ્સપેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં, ભન્તે, પૂરણં કસ્સપં એતદવોચં – 'યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો કસ્સપ, પુથુસિપ્પાયતનાનિ, સેય્યથિદં – હત્થારોહા અસ્સારોહા

રથિકા ધનુગ્ગહા ચેલકા ચલકા પિણ્ડદાયકા ઉગ્ગા રાજપુત્તા પક્ખન્દિનો મહાનાગા સૂરા ચમ્મયોધિનો દાસિકપુત્તા આળારિકા કપ્પકા ન્હાપકા સૂદા માલાકારા રજકા પેસકારા નળકારા કુમ્ભકારા ગણકા મુદ્દિકા, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ એવંગતાનિ પુથુસિપ્પાયતનાનિ- તે દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સિપ્પફલં ઉપજીવન્તિ; તે તેન અત્તાનં સુખેન્તિ પીણેન્તિ, માતાપિતરો સુખેન્તિ પીણેન્તિ, પુત્તદારં સુખેન્તિ પીણેન્તિ, મિત્તામચ્ચે સુખેન્તિ પીણેન્તિ, સમણબ્રાહ્મણેસુ ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠપેન્તિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિકં. સક્કા નુ ખો, ભો કસ્સપ, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ'ન્તિ?

૧૬૬. ''એવં વુત્તે, ભન્તે, પૂરણો કસ્સપો મં એતદવોચ – 'કરોતો ખો, મહારાજ, કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો સોચયતો, સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતાપયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'તિ. ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, પૂરણો કસ્સપો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો અકિરિયં બ્યાકાસિ.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય , લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે, પૂરણો કસ્સપો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો અકિરિયં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા'તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, પૂરણસ્સ કસ્સપસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિકોસિત્વા અનત્તમનો, અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા, તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો [અનિક્કુજ્જેન્તો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં [પક્કામિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

મક્ખલિગોસાલવાદો

૧૬૭. ''એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન મક્ખલિ ગોસાલો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા મક્ખલિના ગોસાલેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં, ભન્તે, મક્ખલિં ગોસાલં એતદવોચં – 'યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો ગોસાલ, પુથુસિપ્પાયતનાનિ...પે॰... સક્કા નુ ખો, ભો ગોસાલ, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ'ન્તિ?

૧૬૮. ''એવં વુત્તે, ભન્તે, મક્ખલિ ગોસાલો મં એતદવોચ – 'નત્થિ મહારાજ હેતુ નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં સંકિલેસાય, અહેતૂ [અહેતુ (કત્થચિ)] અપચ્ચયા સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ. નત્થિ હેતુ, નત્થિ પચ્ચયો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા, અહેતૂ અપચ્ચયા સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. નત્થિ અત્તકારે, નત્થિ પરકારે, નત્થિ પુરિસકારે, નત્થિ બલં, નત્થિ વીરિયં, નત્થિ પુરિસથામો, નત્થિ પુરિસપરક્કમો . સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા સબ્બે ભૂતા સબ્બે જીવા અવસા અબલા અવીરિયા નિયતિસઙ્ગતિભાવપરિણતા છસ્વેવાભિજાતીસુ સુખદુક્ખં [સુખઞ્ચ દુક્ખઞ્ચ (સ્યા॰)] પટિસંવેદેન્તિ. ચુદ્દસ ખો પનિમાનિ યોનિપમુખસતસહસ્સાનિ સટ્ઠિ ચ સતાનિ છ ચ સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્મુનો

સતાનિ પઞ્ચ ચ કમ્માનિ તીણિ ચ કમ્માનિ કમ્મે ચ અડ્ઢકમ્મે ચ દ્વટ્ઠિપટિપદા દ્વટ્ઠન્તરકપ્પા છળાભિજાતિયો અટ્ઠ પુરિસભૂમિયો એકૂનપઞ્ઞાસ આજીવકસતે એકૂનપઞ્ઞાસ પરિબ્બાજકસતે એકૂનપઞ્ઞાસ નાગાવાસસતે વીસે ઇન્દ્રિયસતે તિંસે નિરયસતે છત્તિંસ રજોધાતુયો સત્ત સઞ્ઞીગબ્ભા સત્ત અસઞ્ઞીગબ્ભા સત્ત નિગણ્ઠિગબ્ભા સત્ત દેવા સત્ત માનુસા સત્ત પિસાચા સત્ત સરા સત્ત પવુટા [સપુટા (ક॰), પબુટા (સી॰)] સત્ત પવુટસતાનિ સત્ત પપાતા સત્ત પપાતસતાનિ સત્ત સુપિના સત્ત સુપિનસતાનિ ચુલ્લાસીતિ મહાકપ્પિનો [મહાકપ્પુનો (ક॰ સી॰ પી॰)] સતસહસ્સાનિ, યાનિ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ. તત્થ નત્થિ ‘‘ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા અપરિપક્કં વા કમ્મં પરિપાચેસ્સામિ, પરિપક્કં વા કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તિં કરિસ્સામી’તિ હેવં નત્થિ. દોણમિતે સુખદુક્ખે પરિયન્તકતે સંસારે , નત્થિ હાયનવડ્ઢને, નત્થિ ઉક્કંસાવકંસે. સેય્યથાપિ નામ સુત્તગુળે ખિત્તે નિબ્બેઠિયમાનમેવ પલેતિ, એવમેવ બાલે ચ પણ્ડિતે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તી’તિ.

૧૬૯. ‘‘ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, મક્ખલિ ગોસાલો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો સંસારસુદ્ધિં બ્યાકાસિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય, લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે, મક્ખલિ ગોસાલો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો સંસારસુદ્ધિં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – ‘કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, મક્ખલિસ્સ ગોસાલસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા અનત્તમનો, અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા, તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં.

અજિતકેસકમ્બલવાદો

૧૭૦. ‘‘એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન અજિતો કેસકમ્બલો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા અજિતેન કેસકમ્બલેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં, ભન્તે, અજિતં કેસકમ્બલં એતદવોચં – ‘યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો અજિત, પુથુસિપ્પાયતનાનિ...પે॰... સક્કા નુ ખો, ભો અજિત, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ’ન્તિ?

૧૭૧. ‘‘એવં વુત્તે, ભન્તે, અજિતો કેસકમ્બલો મં એતદવોચ – ‘નત્થિ, મહારાજ, દિન્નં , નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો [પરલોકો (સ્યા॰)], નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા [સમગ્ગતા (ક॰), સમગ્ગતા (સ્યા॰)] સમ્માપટિપન્ના, યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તિ. ચાતુમહાભૂતિકો અયં પુરિસો, યદા કાલઙ્કરોતિ, પથવી પથવિકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આપો આપોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, તેજો તેજોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, વાયો વાયોકાયં અનુપેતિ અનુપગચ્છતિ, આકાસં ઇન્દ્રિયાનિ સઙ્કમન્તિ. આસન્દિપઞ્ચમા પુરિસા મતં આદાય ગચ્છન્તિ. યાવાળાહના પદાનિ પઞ્ઞાયન્તિ. કાપોતકાનિ અટ્ઠીનિ ભવન્તિ, ભસ્સન્તા આહુતિયો. દત્તુપઞ્ઞત્તં યદિદં દાનં. તેસં તુચ્છં મુસા વિલાપો યે કેચિ અત્થિકવાદં વદન્તિ. બાલે ચ પણ્ડિતે ચ કાયસ્સ ભેદા ઉચ્છિજ્જન્તિ વિનસ્સન્તિ, ન હોન્તિ પરં મરણા’તિ.

૧૭૨. ‘‘ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, અજિતો કેસકમ્બલો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો ઉચ્છેદં બ્યાકાસિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય , લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે,

અજિતો કેસકમ્બલો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો ઉચ્છેદં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – ‘કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, અજિતસ્સ કેસકમ્બલસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા અનત્તમનો અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં.

પકુધકચ્ચાયનવાદો

૧૭૩. “એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન પકુધો કચ્ચાયનો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા પકુધેન કચ્ચાયનેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં, ભન્તે, પકુધં કચ્ચાયનં એતદવોચં – ‘યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો કચ્ચાયન, પુથુસિપ્પાયતનાનિ...પે॰... સક્કા નુ ખો, ભો કચ્ચાયન, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ’ન્તિ?

૧૭૪. “એવં વુત્તે, ભન્તે, પકુધો કચ્ચાયનો મં એતદવોચ – ‘સત્તિમે, મહારાજ, કાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા. તે ન ઇઞ્જન્તિ , ન વિપરિણમન્તિ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ, નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. કતમે સત્ત? પથવિકાયો, આપોકાયો, તેજોકાયો, વાયોકાયો, સુખે, દુક્ખે, જીવે સત્તમે – ઇમે સત્ત કાયા અકટા અકટવિધા અનિમ્મિતા અનિમ્માતા વઞ્ઝા કૂટટ્ઠા એસિકટ્ઠાયિટ્ઠિતા. તે ન ઇઞ્જન્તિ, ન વિપરિણમન્તિ, ન અઞ્ઞમઞ્ઞં બ્યાબાધેન્તિ, નાલં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુખાય વા દુક્ખાય વા સુખદુક્ખાય વા. તત્થ નત્થિ હન્તા વા ઘાતેતા વા, સોતા વા સાવેતા વા, વિઞ્ઞાતા વા વિઞ્ઞાપેતા વા. યોપિ તિણ્હેન સત્થેન સીસં છિન્દતિ, ન કોચિ કિઞ્ચિ [કઞ્ચિ (કં॰)] જીવિતા વોરોપેતિ; સત્તન્નં ત્વેવ [સત્તન્નં યેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કાયાનમન્તરેન સત્થં વિવરમનુપતતી’તિ.

૧૭૫. “ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, પકુધો કચ્ચાયનો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો અઞ્ઞેન અઞ્ઞં બ્યાકાસિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય, લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે, પકુધો કચ્ચાયનો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો અઞ્ઞેન અઞ્ઞં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – ‘કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, પકુધસ્સ કચ્ચાયનસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં, અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા અનત્તમનો, અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં.

નિગણ્ઠનાટપુત્તવાદો

૧૭૬. “એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠેન નાટપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં, ભન્તે, નિગણ્ઠં નાટપુત્તં એતદવોચં – ‘યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો અગ્ગિવેસ્સન, પુથુસિપ્પાયતનાનિ...પે॰... સક્કા નુ ખો, ભો અગ્ગિવેસ્સન, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ’ન્તિ?

૧૭૭. “એવં વુત્તે, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો મં એતદવોચ – ‘ઇધ, મહારાજ, નિગણ્ઠો ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ. કથઞ્ચ, મહારાજ, નિગણ્ઠો ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ? ઇધ, મહારાજ, નિગણ્ઠો સબ્બવારિવારિતો ચ હોતિ, સબ્બવારિયુત્તો ચ, સબ્બવારિધુતો ચ, સબ્બવારિફુટો ચ. એવં ખો, મહારાજ, નિગણ્ઠો ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ

. યતો ખો, મહારાજ, નિગણ્ઠો એવં ચાતુયામસંવરસંવુતો હોતિ; અયં વુચ્ચતિ, મહારાજ, નિગણ્ઠો [નિગણ્ઠો નાટપુત્તો (સ્યા॰ ક॰)] ગતત્તો ચ યતત્તો ચ ઠિતત્તો ચા'તિ.

૧૭૮. ''ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો ચાતુયામસંવરં બ્યાકાસિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય, લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો ચાતુયામસંવરં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા'તિ . સો ખો અહં, ભન્તે, નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા અનત્તમનો અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં.

સઞ્ચયબેલટ્ઠપુત્તવાદો

૧૭૯. ''એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં યેન સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા સઞ્ચયેન બેલટ્ઠપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિં. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિં. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અહં ભન્તે, સઞ્ચયં બેલટ્ઠપુત્તં એતદવોચં – 'યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભો સઞ્ચય, પુથુસિપ્પાયતનાનિ...પે॰... સક્કા નુ ખો, ભો સઞ્ચય, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ'ન્તિ?

૧૮૦. ''એવં વુત્તે, ભન્તે, સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો મં એતદવોચ – 'અત્થિ પરો લોકોતિ ઇતિ ચે મં પુચ્છસિ, અત્થિ પરો લોકોતિ ઇતિ ચે મે અસ્સ, અત્થિ પરો લોકોતિ ઇતિ તે નં બ્યાકરેય્યં. એવન્તિપિ મે નો, તથાતિપિ મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો. નત્થિ પરો લોકો...પે॰... અત્થિ ચ નત્થિ ચ પરો લોકો...પે॰... નેવત્થિ ન નત્થિ પરો લોકો...પે॰... અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... અત્થિ ચ નત્થિ ચ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... નેવત્થિ ન નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા...પે॰... અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰... નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰...અત્થિ ચ નત્થિ ચ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰... નેવત્થિ ન નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો...પે॰... હોતિ તથાગતો પરં મરણા...પે॰... ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા...પે॰... હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ઇતિ ચે મં પુચ્છસિ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ઇતિ ચે મે અસ્સ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ઇતિ તે નં બ્યાકરેય્યં. એવન્તિપિ મે નો, તથાતિપિ મે નો, અઞ્ઞથાતિપિ મે નો, નોતિપિ મે નો, નો નોતિપિ મે નો'તિ.

૧૮૧. ''ઇત્થં ખો મે, ભન્તે, સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો વિક્ખેપં બ્યાકાસિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, અમ્બં વા પુટ્ઠો લબુજં બ્યાકરેય્ય, લબુજં વા પુટ્ઠો અમ્બં બ્યાકરેય્ય; એવમેવ ખો મે, ભન્તે, સઞ્ચયો બેલટ્ઠપુત્તો સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો વિક્ખેપં બ્યાકાસિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'અયઞ્ચ ઇમેસં સમણબ્રાહ્મણાનં સબ્બબાલો સબ્બમૂળ્હો. કથઞ્હિ નામ સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુટ્ઠો સમાનો વિક્ખેપં બ્યાકરિસ્સતી'તિ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – 'કથઞ્હિ નામ માદિસો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા વિજિતે વસન્તં અપસાદેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા'તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, સઞ્ચયસ્સ બેલટ્ઠપુત્તસ્સ ભાસિતં નેવ અભિનન્દિં નપ્પટિક્કોસિં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા અનત્તમનો અનત્તમનવાચં અનિચ્છારેત્વા તમેવ વાચં અનુગ્ગણ્હન્તો અનિક્કુજ્જન્તો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિં.

પઠમસન્દિટ્ઠિકસામઞ્ઞફલં

૧૮૨. ''સોહં, ભન્તે, ભગવન્તમ્પિ પુચ્છામિ – 'યથા નુ ખો ઇમાનિ, ભન્તે, પુથુસિપ્પાયતનાનિ સેય્યથિદં – હત્થારોહા અસ્સારોહા રથિકા ધનુગ્ગહા ચેલકા ચલકા પિણ્ડદાયકા ઉગ્ગા રાજપુત્તા પક્ખન્દિનો મહાનાગા સૂરા ચમ્મયોધિનો દાસિકપુત્તા આળારિકા કપ્પકા ન્હાપકા સૂદા માલાકારા રજકા પેસકારા નળકારા કુમ્ભકારા ગણકા મુદ્દિકા, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ એવંગતાનિ પુથુસિપ્પાયતનાનિ, તે દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સિપ્પફલં ઉપજીવન્તિ, તે તેન અત્તાનં સુખેન્તિ પીણેન્તિ, માતાપિતરો સુખેન્તિ પીણેન્તિ, પુત્તદારં સુખેન્તિ પીણેન્તિ, મિત્તામચ્ચે સુખેન્તિ પીણેન્તિ, સમણબ્રાહ્મણેસુ ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠપેન્તિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિકં. સક્કા નુ ખો મે , ભન્તે, એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ'ન્તિ?

૧૮૩. ''સક્કા, મહારાજ. તેન હિ, મહારાજ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય, તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ તે અસ્સ પુરિસો દાસો કમ્મકારો [કમ્મકરો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિઙ્કારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી મુખુલ્લોકકો [મુખુલ્લોકિકો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)]. તસ્સ એવમસ્સ – 'અચ્છરિયં, વત ભો, અબ્ભુતં, વત ભો, પુઞ્ઞાનં ગતિ, પુઞ્ઞાનં વિપાકો. અયઞ્હિ રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો મનુસ્સો ; અહમ્પિ મનુસ્સો. અયઞ્હિ રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ, દેવો મઞ્ઞે. અહં પનમ્હિસ્સ દાસો કમ્મકારો પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિઙ્કારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી મુખુલ્લોકકો. સો વતસ્સાહં પુઞ્ઞાનિ કરેય્યં. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો અપરેન સમયેન કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કાયેન સંવુતો વિહરેય્ય, વાચાય સંવુતો વિહરેય્ય, મનસા સંવુતો વિહરેય્ય, ઘાસચ્છાદનપરમતાય સન્તુટ્ઠો, અભિરતો પવિવેકે. તં ચે તે પુરિસા એવમારોચેય્યું – 'યગ્ઘે દેવ જાનેય્યાસિ, યો તે સો પુરિસો [યો તે પુરિસો (સી॰ ક॰)] દાસો કમ્મકારો પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિઙ્કારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી મુખુલ્લોકકો; સો, દેવ, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કાયેન સંવુતો વિહરતિ, વાચાય સંવુતો વિહરતિ, મનસા સંવુતો વિહરતિ, ઘાસચ્છાદનપરમતાય સન્તુટ્ઠો, અભિરતો પવિવેકે'તિ. અપિ નુ ત્વં એવં વદેય્યાસિ – 'એતુ મે, ભો, સો પુરિસો, પુનદેવ હોતુ દાસો કમ્મકારો પુબ્બુટ્ઠાયી પચ્છાનિપાતી કિઙ્કારપટિસ્સાવી મનાપચારી પિયવાદી મુખુલ્લોકકો'તિ?

૧૮૪. ''નો હેતં, ભન્તે. અથ ખો નં મયમેવ અભિવાદેય્યામપિ , પચ્ચુટ્ઠેય્યામપિ, આસનેનપિ નિમન્તેય્યામ, અભિનિમન્તેય્યામપિ નં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ, ધમ્મિકમ્પિસ્સ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહેય્યામા''તિ.

૧૮૫. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, યદિ એવં સન્તે હોતિ વા સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં નો વા''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે હોતિ સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલ''ન્તિ. ''ઇદં ખો તે, મહારાજ, મયા પઠમં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ.

દુતિયસન્દિટ્ઠિકસામઞ્ઞફલં

૧૮૬. ‘‘સક્કા પન, ભન્તે, અઞ્ઞમ્પિ એવમેવ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતુ’’ન્તિ? ‘‘સક્કા, મહારાજ. તેન હિ, મહારાજ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય, તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, ઇધ તે અસ્સ પુરિસો કસ્સકો ગહપતિકો કરકારકો રાસિવડ્ઢકો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો, પુઞ્ઞાનં ગતિ, પુઞ્ઞાનં વિપાકો. અયઞ્હિ રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો મનુસ્સો, અહમ્પિ મનુસ્સો. અયઞ્હિ રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ, દેવો મઞ્ઞે. અહં પનમ્હિસ્સ કસ્સકો ગહપતિકો કરકારકો રાસિવડ્ઢકો. સો વતસ્સાહં પુઞ્ઞાનિ કરેય્યં. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ.

‘‘સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કાયેન સંવુતો વિહરેય્ય, વાચાય સંવુતો વિહરેય્ય, મનસા સંવુતો વિહરેય્ય, ઘાસચ્છાદનપરમતાય સન્તુટ્ઠો, અભિરતો પવિવેકે. તં ચે તે પુરિસા એવમારોચેય્યું – ‘યગ્ઘે, દેવ જાનેય્યાસિ, યો તે સો પુરિસો [યો તે પુરિસો (સી॰)] કસ્સકો ગહપતિકો કરકારકો રાસિવડ્ઢકો; સો દેવ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો કાયેન સંવુતો વિહરતિ, વાચાય સંવુતો વિહરતિ, મનસા સંવુતો વિહરતિ, ઘાસચ્છાદનપરમતાય સન્તુટ્ઠો, અભિરતો પવિવેકે’’તિ. અપિ નુ ત્વં એવં વદેય્યાસિ – ‘એતુ મે, ભો, સો પુરિસો, પુનદેવ હોતુ કસ્સકો ગહપતિકો કરકારકો રાસિવડ્ઢકો’તિ?

૧૮૭. ‘‘નો હેતં, ભન્તે. અથ ખો નં મયમેવ અભિવાદેય્યામપિ, પચ્ચુટ્ઠેય્યામપિ, આસનેનપિ નિમન્તેય્યામ, અભિનિમન્તેય્યામપિ નં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેહિ, ધમ્મિકમ્પિસ્સ રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહેય્યામા’’તિ.

૧૮૮. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ? યદિ એવં સન્તે હોતિ વા સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં નો વા’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે હોતિ સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલ’’ન્તિ . ‘‘ઇદં ખો તે, મહારાજ, મયા દુતિયં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞત્ત’’ન્તિ.

પણીતતરસામઞ્ઞફલં

૧૮૯. ‘‘સક્કા પન, ભન્તે, અઞ્ઞમ્પિ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પઞ્ઞપેતું ઇમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચા’’તિ? ‘‘સક્કા, મહારાજ. તેન હિ, મહારાજ, સુણોહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

૧૯૦. ભગવા એતદવોચ – ‘‘ઇધ, મહારાજ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ.

૧૯૧. ‘‘તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘સમ્બાધો ઘરાવાસો રજોપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા. નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય’ન્તિ.

૧૯૨. ‘‘સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ.

૧૯૩. ‘‘સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, કાયકમ્મવચીકમ્મેન સમન્નાગતો કુસલેન, પરિસુદ્ધાજીવો સીલસમ્પન્નો, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો [ગુત્તદ્વારો, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ (ક॰)], સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, સન્તુટ્ઠો.

ચૂળસીલં

૧૯૪. ‘‘કથઞ્ચ, મહારાજ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, મહારાજ, ભિક્ખુ પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ. નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ; ઇતો સુત્વા ન અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય; અમુત્ર વા સુત્વા ન ઇમેસં અક્ખાતા, અમૂસં ભેદાય. ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ; યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી, નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા હોતિ કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

‘‘બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો વિરતો વિકાલભોજના. નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ. માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ. જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. હત્થિગવસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ . દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ. તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ. ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા પટિવિરતો હોતિ. છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

ચૂળસીલં નિટ્ઠિતં.

મજ્ઝિમસીલં

૧૯૫. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં બીજગામભૂતગામસમારમ્ભં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – મૂલબીજં ખન્ધબીજં ફળુબીજં અગ્ગબીજં બીજબીજમેવ પઞ્ચમં, ઇતિ એવરૂપા બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૧૯૬. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં સન્નિધિકારપરિભોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – અન્નસન્નિધિં પાનસન્નિધિં વત્થસન્નિધિં યાનસન્નિધિં સયનસન્નિધિં ગન્ધસન્નિધિં આમિસસન્નિધિં, ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા સન્નિધિકારપરિભોગા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૧૯૭. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં વિસૂકદસ્સનં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – નચ્ચં ગીતં વાદિતં પેક્ખં અક્ખાનં પાણિસ્સરં વેતાળં કુમ્ભથૂણં સોભનકં ચણ્ડાલં વંસં ધોવનં હત્થિયુદ્ધં અસ્સયુદ્ધં મહિંસયુદ્ધં ઉસભયુદ્ધં અજયુદ્ધં મેણ્ડયુદ્ધં કુક્કુટયુદ્ધં વટ્ટકયુદ્ધં દણ્ડયુદ્ધં મુટ્ઠિયુદ્ધં નિબ્બુદ્ધં ઉય્યોધિકં બલગ્ગં સેનાબ્યૂહં અનીકદસ્સનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા વિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૧૯૮. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – અટ્ઠપદં દસપદં આકાસં પરિહારપથં સન્તિકં ખલિકં ઘટિકં સલાકહત્થં અક્ખં પઙ્ગચીરં વઙ્કકં મોક્ખચિકં ચિઙ્ગુલિકં પત્તાળ્હકં રથકં ધનુકં અક્ખરિકં મનેસિકં યથાવજ્જં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા જૂતપ્પમાદટ્ઠાનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૧૯૯. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – આસન્દિં પલ્લઙ્કં ગોનકં ચિત્તકં પટિકં પટલિકં તૂલિકં વિકતિકં ઉદ્દલોમિં એકન્તલોમિં કટ્ટિસ્સં કોસેય્યં કુત્તકં હત્થત્થરં અસ્સત્થરં રથત્થરં અજિનપ્પવેણિં

કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણં સઉત્તરચ્છદં ઉભતોલોહિતકૂપધાનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૦. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં મણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – ઉચ્છાદનં પરિમદ્દનં ન્હાપનં સમ્બાહનં આદાસં અઞ્જનં માલાગન્ધવિલેપનં મુખચુણ્ણં મુખલેપનં હત્થબન્ધં સિખાબન્ધં દણ્ડં નાળિકં અસિં [ખગ્ગં (સી॰ પી॰), અસિં ખગ્ગં (સ્યા॰ કં॰), ખગ્ગં અસિં (ક॰)] છત્તં ચિત્રુપાહનં ઉણ્હીસં મણિં વાલબીજનિં ઓદાતાનિ વત્થાનિ દીઘદસાનિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા મણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૧. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં તિરચ્છાનકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં [ઇત્થિકથં પુરિસકથં કુમારકથં કુમારિકથં (ક॰)] સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનકથાય પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૨. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં વિગ્ગાહિકકથં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસિ, અહં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનામિ, કિં ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનિસ્સસિ, મિચ્છા પટિપન્નો ત્વમસિ, અહમસ્મિ સમ્મા પટિપન્નો, સહિતં મે, અસહિતં તે, પુરે વચનીયં પચ્છા અવચ, પચ્છા વચનીયં પુરે અવચ, અધિચિણ્ણં તે વિપરાવત્તં, આરોપિતો તે વાદો, નિગ્ગહિતો ત્વમસિ, ચર વાદપ્પમોક્ખાય, નિબ્બેઠેહિ વા સચે પહોસીતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય વિગ્ગાહિકકથાય પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૩. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપં દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગં અનુયુત્તા વિહરન્તિ. સેય્યથિદં – રઞ્ઞં, રાજમહામત્તાનં, ખત્તિયાનં, બ્રાહ્મણાનં, ગહપતિકાનં, કુમારાનં – ‘ઇધ ગચ્છ, અમુત્રાગચ્છ, ઇદં હર, અમુત્ર ઇદં આહરા’તિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપા દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૪. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે કુહકા ચ હોન્તિ લપકા ચ નેમિત્તિકા ચ નિપ્પેસિકા ચ લાભેન લાભં નિજિગીંસિતારો ચ. ઇતિ એવરૂપા કુહનલપના પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં’’.

મજ્ઝિમસીલં નિટ્ઠિતં.

મહાસીલં

૨૦૫. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – અઙ્ગં નિમિત્તં ઉપ્પાતં સુપિનં લક્ખણં મૂસિકચ્છિન્નં

અગ્ગિહોમં દબ્બિહોમં થુસહોમં કણહોમં તણ્ડુલહોમં સપ્પિહોમં તેલહોમં મુખહોમં લોહિતહોમં અઙ્ગવિજ્જા વત્થુવિજ્જા ખત્તવિજ્જા સિવવિજ્જા ભૂતવિજ્જા ભૂરિવિજ્જા અહિવિજ્જા વિસવિજ્જા વિચ્છિકવિજ્જા મૂસિકવિજ્જા સકુણવિજ્જા વાયસવિજ્જા પક્કજ્ઝાનં સરપરિત્તાણં મિગચક્કં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૬. ''યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – મણિલક્ખણં વત્થલક્ખણં દણ્ડલક્ખણં સત્થલક્ખણં અસિલક્ખણં ઉસુલક્ખણં ધનુલક્ખણં આવુધલક્ખણં ઇત્થિલક્ખણં પુરિસલક્ખણં કુમારલક્ખણં કુમારિલક્ખણં દાસલક્ખણં દાસિલક્ખણં હત્થિલક્ખણં અસ્સલક્ખણં મહિંસલક્ખણં ઉસભલક્ખણં ગોલક્ખણં અજલક્ખણં મેણ્ડલક્ખણં કુક્કુટલક્ખણં વટ્ટકલક્ખણં ગોધાલક્ખણં કણ્ણિકલક્ખણં કચ્છપલક્ખણં મિગલક્ખણં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૭. ''યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – રઞ્ઞં નિય્યાનં ભવિસ્સતિ, રઞ્ઞં અનિય્યાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં ઉપયાનં ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં અપયાનં ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં ઉપયાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં અપયાનં ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં જયો ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં પરાજયો ભવિસ્સતિ, બાહિરાનં રઞ્ઞં જયો ભવિસ્સતિ, અબ્ભન્તરાનં રઞ્ઞં પરાજયો ભવિસ્સતિ, ઇતિ ઇમસ્સ જયો ભવિસ્સતિ, ઇમસ્સ પરાજયો ભવિસ્સતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૮. ''યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – ચન્દગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, સૂરિયગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, નક્ખત્તાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ , ઉક્કાપાતો ભવિસ્સતિ, દિસાડાહો ભવિસ્સતિ, ભૂમિચાલો ભવિસ્સતિ, દેવદુદ્રભિ ભવિસ્સતિ, ચન્દિમસૂરિયનક્ખત્તાનં ઉગ્ગમનં ઓગમનં સંકિલેસં વોદાનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ચન્દગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો સૂરિયગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો નક્ખત્તગ્ગાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં નક્ખત્તાનં પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં નક્ખત્તાનં ઉપ્પથગમનં ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ઉક્કાપાતો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો દિસાડાહો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો ભૂમિચાલો ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકો દેવદુદ્રભિ ભવિસ્સતિ, એવંવિપાકં ચન્દિમસૂરિયનક્ખત્તાનં ઉગ્ગમનં ઓગમનં સંકિલેસં વોદાનં ભવિસ્સતિ ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૦૯. ''યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – સુવુટ્ઠિકા ભવિસ્સતિ, દુબ્બુટ્ઠિકા ભવિસ્સતિ, સુભિક્ખં ભવિસ્સતિ, દુબ્ભિક્ખં ભવિસ્સતિ, ખેમં ભવિસ્સતિ, ભયં ભવિસ્સતિ, રોગો ભવિસ્સતિ, આરોગ્યં

ભવિસ્સતિ, મુદ્દા, ગણના, સઙ્ખાનં, કાવેય્યં, લોકાયતં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૧૦. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ. સેય્યથિદં – આવાહનં વિવાહનં સંવરણં વિવરણં સઙ્કિરણં વિકિરણં સુભગકરણં દુબ્ભગકરણં વિરુદ્ધગબ્ભકરણં જિવ્હાનિબન્ધનં હનુસંહનનં હત્થાભિજપ્પનં હનુજપ્પનં કણ્ણજપ્પનં આદાસપઞ્હં કુમારિકપઞ્હં દેવપઞ્હં આદિચ્ચુપટ્ઠાનં મહતુપટ્ઠાનં અબ્ભુજ્જલનં સિરિવ્હાયનં ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૧૧. ‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ . સેય્યથિદં – સન્તિકમ્મં પણિધિકમ્મં ભૂતકમ્મં ભૂરિકમ્મં વસ્સકમ્મં વોસ્સકમ્મં વત્થુકમ્મં વત્થુપરિકમ્મં આચમનં ન્હાપનં જુહનં વમનં વિરેચનં ઉદ્ધંવિરેચનં અધોવિરેચનં સીસવિરેચનં કણ્ણતેલં નેત્તતપ્પનં નત્થુકમ્મં અઞ્જનં પચ્ચઞ્જનં સાલાકિયં સલ્લકત્તિયં દારકતિકિચ્છા, મૂલભેસજ્જાનં અનુપ્પદાનં, ઓસધીનં પટિમોક્ખો ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૨૧૨. ‘‘સ ખો સો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સેય્યથાપિ – મહારાજ, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો નિહતપચ્ચામિત્તો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં પચ્ચત્થિકતો; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ. એવં ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ.

મહાસીલં નિટ્ઠિતં.

ઇન્દ્રિયસંવરો

૨૧૩. ‘‘કથઞ્ચ, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, મહારાજ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝા દોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા...પે॰... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝા દોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ. એવં ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

સતિસમ્પજઞ્ઞં

૨૧૪. ‘‘કથઞ્ચ , મહારાજ, ભિક્ખુ સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, મહારાજ, ભિક્ખુ અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ. એવં ખો, મહારાજ , ભિક્ખુ સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો હોતિ.

સન્તોસો

૨૧૫. ‘‘કથઞ્ચ, મહારાજ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ? ઇધ, મહારાજ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન, કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન . સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ, મહારાજ, પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ, સપત્તભારોવ ડેતિ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ. એવં ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ.

નીવરણપ્પહાનં

૨૧૬. ‘‘સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો, વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

૨૧૭. ‘‘સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ. થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી, સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ, અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ. વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ, અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૨૧૮. ‘‘સેય્યથાપિ , મહારાજ, પુરિસો ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેય્ય. તસ્સ તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝેય્યું. સો યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ, તાનિ ચ બ્યન્તિં કરેય્ય [બ્યન્તીકરેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], સિયા ચસ્સ ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેસિં. તસ્સ મે તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝિંસુ. સોહં યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ, તાનિ ચ બ્યન્તિં અકાસિં, અત્થિ ચ મે ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાયા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૨૧૯. ‘‘સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો આબાધિકો અસ્સ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો; ભત્તઞ્ચસ્સ નચ્છાદેય્ય, ન ચસ્સ કાયે બલમત્તા. સો અપરેન સમયેન તમ્હા આબાધા મુચ્ચેય્ય; ભત્તં ચસ્સ છાદેય્ય, સિયા ચસ્સ કાયે બલમત્તા. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે આબાધિકો અહોસિં દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો; ભત્તઞ્ચ મે નચ્છાદેસિ, ન ચ મે આસિ [ન ચસ્સ મે (ક॰)] કાયે બલમત્તા. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા આબાધા મુત્તો; ભત્તઞ્ચ મે છાદેતિ, અત્થિ ચ મે કાયે બલમત્તા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૨૨૦. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો બન્ધનાગારે બદ્ધો અસ્સ. સો અપરેન સમયેન તમ્હા બન્ધનાગારા મુચ્ચેય્ય સોત્થિના અબ્ભયેન [ઉબ્બયેન (સી॰ ક॰)], ન ચસ્સ કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો. તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો પુબ્બે બન્ધનાગારે બદ્ધો અહોસિં, સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા બન્ધનાગારા મુત્તો સોત્થિના અબ્ભયેન. નત્થિ ચ મે કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો'તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૨૨૧. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો દાસો અસ્સ અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો. સો અપરેન સમયેન તમ્હા દાસબ્યા મુચ્ચેય્ય અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો. તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો પુબ્બે દાસો અહોસિં અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા દાસબ્યા મુત્તો અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો'તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૨૨૨. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય દુબ્ભિક્ખં સપ્પટિભયં. સો અપરેન સમયેન તં કન્તારં નિત્થરેય્ય સોત્થિના, ગામન્તં અનુપાપુણેય્ય ખેમં અપ્પટિભયં. તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો પુબ્બે સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જિં દુબ્ભિક્ખં સપ્પટિભયં. સોમ્હિ એતરહિ તં કન્તારં નિત્થિણ્ણો સોત્થિના, ગામન્તં અનુપ્પત્તો ખેમં અપ્પટિભય'ન્તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૨૨૩. ''એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ યથા ઇણં યથા રોગં યથા બન્ધનાગારં યથા દાસબ્યં યથા કન્તારદ્ધાનમગ્ગં, એવં ઇમે પઞ્ચ નીવરણે અપ્પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ.

૨૨૪. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, યથા આણણ્યં યથા આરોગ્યં યથા બન્ધનામોક્ખં યથા ભુજિસ્સં યથા ખેમન્તભૂમિં; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ.

૨૨૫. ''તસ્સિમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

પઠમજ્ઝાનં

૨૨૬. ''સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ, વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૨૨૭. ''સેય્યથાપિ , મહારાજ, દક્ખો ન્હાપકો વા ન્હાપકન્તેવાસી વા કંસથાલે ન્હાનીયચુણ્ણાનિ આકિરિત્વા ઉદકેન પરિપ્ફોસકં પરિપ્ફોસકં સન્નેય્ય, સાયં ન્હાનીયપિણ્ડિ સ્નેહાનુગતા સ્નેહપરેતા સન્તરબાહિરા ફુટા સ્નેહેન, ન ચ પગ્ઘરણી; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

દુતિયજ્ઝાનં

૨૨૮. ''પુન ચપરં, મહારાજ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૨૨૯. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, ઉદકરહદો ગમ્ભીરો ઉબ્ભિદોદકો [ઉબ્ભિતોદકો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તસ્સ નેવસ્સ પુરત્થિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન દક્ખિણાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન પચ્છિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન ઉત્તરાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, દેવો ચ ન કાલેનકાલં સમ્માધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય. અથ ખો તમ્હાવ ઉદકરહદા સીતા વારિધારા ઉબ્ભિજ્જિત્વા તમેવ ઉદકરહદં સીતેન વારિના અભિસન્દેય્ય પરિસન્દેય્ય પરિપૂરેય્ય પરિપ્ફરેય્ય, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો ઉદકરહદસ્સ સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

તતિયજ્ઝાનં

૨૩૦. ''પુન ચપરં, મહારાજ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

૨૩૧. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તોનિમુગ્ગપોસીનિ, તાનિ યાવ ચગ્ગા યાવ ચ મૂલા સીતેન વારિના અભિસન્નાનિ પરિસન્નાનિ [અભિસન્દાનિ પરિસન્દાનિ (ક॰)] પરિપૂરાનિ પરિપ્ફુટાનિ [પરિપ્ફુટ્ઠાનિ (પી॰)], નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતં ઉપ્પલાનં વા પદુમાનં વા પુણ્ડરીકાનં વા સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

ચતુત્થજ્ઝાનં

૨૩૨. ''પુન ચપરં, મહારાજ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સો ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ.

૨૩૩. ''સેય્યથાપિ , મહારાજ, પુરિસો ઓદાતેન વત્થેન સસીસં પારુપિત્વા નિસિન્નો અસ્સ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ ઓદાતેન વત્થેન અપ્ફુટં અસ્સ; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન

ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

વિપસ્સનાઞાણં

૨૩૪. ''સો [પુન ચપરં મહારાજ ભિક્ખુ સો (ક॰)] એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો એવં પજાનાતિ – 'અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદન-પરિમદ્દન-ભેદન-વિદ્ધંસન-ધમ્મો; ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધ'ન્તિ.

૨૩૫. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો સબ્બાકારસમ્પન્નો. તત્રાસ્સ સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા [પીતકં વા લોહિતકં વા (ક॰)] ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો હત્થે કરિત્વા પચ્ચવેક્ખેય્ય – 'અયં ખો મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો સબ્બાકારસમ્પન્નો; તત્રિદં સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા'તિ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો એવં પજાનાતિ – 'અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો; ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધ'ન્તિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ , સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

મનોમયિદ્ધિઞાણં

૨૩૬. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે મનોમયં કાયં અભિનિમ્માનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનાતિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં.

૨૩૭. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો મુઞ્જમ્હા ઈસિકં પવાહેય્ય [પબ્બાહેય્ય (સ્યા॰ ક॰)]. તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં મુઞ્જો, અયં ઈસિકા, અઞ્ઞો મુઞ્જો, અઞ્ઞા ઈસિકા, મુઞ્જમ્હા ત્વેવ ઈસિકા પવાળ્હા'તિ [પબ્બાળ્હાતિ (સ્યા॰ ક॰)]. સેય્યથા વા પન, મહારાજ, પુરિસો અસિં કોસિયા પવાહેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં અસિ, અયં કોસિ, અઞ્ઞો અસિ, અઞ્ઞા કોસિ, કોસિયા ત્વેવ અસિ પવાળ્હો''તિ. સેય્યથા વા પન, મહારાજ, પુરિસો અહિં કરણ્ડા ઉદ્ધરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં અહિ, અયં કરણ્ડો. અઞ્ઞો અહિ, અઞ્ઞો કરણ્ડો, કરણ્ડા ત્વેવ અહિ ઉબ્ભતો'તિ [ઉદ્ધરિતો (સ્યા॰ કં॰)]. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે મનોમયં કાયં અભિનિમ્માનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનાતિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

ઇદ્ધિવિધઞાણં

૨૩૮. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઇદ્ધિવિધાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ . સો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે. પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ [અભિજ્જમાનો (સી॰ ક॰)] સેય્યથાપિ પથવિયા . આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

૨૩૯. ‘‘સેય્યથાપિ, મહારાજ, દક્ખો કુમ્ભકારો વા કુમ્ભકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતાય મત્તિકાય યં યદેવ ભાજનવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. સેય્યથા વા પન, મહારાજ, દક્ખો દન્તકારો વા દન્તકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં દન્તસ્મિં યં યદેવ દન્તવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. સેય્યથા વા પન, મહારાજ, દક્ખો સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં સુવણ્ણસ્મિં યં યદેવ સુવણ્ણવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઇદ્ધિવિધાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે. પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ સેય્યથાપિ પથવિયા. આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

દિબ્બસોતઞાણં

૨૪૦. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે દિબ્બાય સોતધાતુયા ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચ.

૨૪૧. ‘‘સેય્યથાપિ , મહારાજ, પુરિસો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો. સો સુણેય્ય ભેરિસદ્દમ્પિ મુદિઙ્ગસદ્દમ્પિ [મુતિઙ્ગસદ્દમ્પિ (સી॰ પી॰)] સઙ્ખપણવદિન્દિમસદ્દમ્પિ [સઙ્ખપણવદેણ્ડિમસદ્દમ્પિ (સી॰ પી॰), સઙ્ખસદ્દંપિ પણવસદ્દંપિ દેન્દિમસદ્દંપિ (સ્યા॰ કં॰)]. તસ્સ એવમસ્સ – ‘ભેરિસદ્દો’ ઇતિપિ, ‘મુદિઙ્ગસદ્દો’ ઇતિપિ, ‘સઙ્ખપણવદિન્દિમસદ્દો’ ઇતિપિ [સઙ્ખસદ્દો ઇતિપિ પણવસદ્દો ઇતિપિ દેન્દિમસદ્દો ઇતિપિ (સ્યા॰ કં॰)]. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે દિબ્બાય સોતધાતુયા ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

ચેતોપરિયઞાણં

૨૪૨. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ચેતોપરિયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – સરાગં વા ચિત્તં 'સરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં 'વીતરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સદોસં વા ચિત્તં 'સદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતદોસં વા ચિત્તં 'વીતદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સમોહં વા ચિત્તં 'સમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતમોહં વા ચિત્તં 'વીતમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સઙ્ખિત્તં વા ચિત્તં 'સઙ્ખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં 'વિક્ખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, મહગ્ગતં વા ચિત્તં 'મહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં 'અમહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સઉત્તરં વા ચિત્તં 'સઉત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અનુત્તરં વા ચિત્તં 'અનુત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સમાહિતં વા ચિત્તં 'સમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અસમાહિતં વા ચિત્તં 'અસમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ , વિમુત્તં વા ચિત્તં 'વિમુત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અવિમુત્તં વા ચિત્તં 'અવિમુત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ.

૨૪૩. ''સેય્યથાપિ , મહારાજ, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનજાતિકો આદાસે વા પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અચ્છે વા ઉદકપત્તે સકં મુખનિમિત્તં પચ્ચવેક્ખમાનો સકણિકં વા 'સકણિક'ન્તિ જાનેય્ય, અકણિકં વા 'અકણિક'ન્તિ જાનેય્ય; એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ચેતોપરિયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – સરાગં વા ચિત્તં 'સરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં 'વીતરાગં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સદોસં વા ચિત્તં 'સદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતદોસં વા ચિત્તં 'વીતદોસં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સમોહં વા ચિત્તં 'સમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વીતમોહં વા ચિત્તં 'વીતમોહં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સઙ્ખિત્તં વા ચિત્તં 'સઙ્ખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં 'વિક્ખિત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, મહગ્ગતં વા ચિત્તં 'મહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં 'અમહગ્ગતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સઉત્તરં વા ચિત્તં 'સઉત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અનુત્તરં વા ચિત્તં 'અનુત્તરં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, સમાહિતં વા ચિત્તં 'સમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, અસમાહિતં વા ચિત્તં 'અસમાહિતં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ, વિમુત્તં વા ચિત્તં 'વિમુત્તં ચિત્ત''ન્તિ પજાનાતિ, અવિમુત્તં વા ચિત્તં 'અવિમુત્તં ચિત્ત'ન્તિ પજાનાતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં

૨૪૪. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે, 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

૨૪૫. ‘‘સેય્યથાપિ, મહારાજ, પુરિસો સકમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય, તમ્હાપિ ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય. સો તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગચ્છેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો સકમ્હા ગામા અમું ગામં અગચ્છિં [અગઞ્છિં (સ્યા॰ કં॰)], તત્રાપિ એવં અટ્ઠાસિં, એવં નિસીદિં, એવં અભાસિં, એવં તુણ્હી અહોસિં, તમ્હાપિ ગામા અમું ગામં અગચ્છિં, તત્રાપિ એવં અટ્ઠાસિં, એવં નિસીદિં, એવં અભાસિં, એવં તુણ્હી અહોસિં, સોમ્હિ તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગતો’તિ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે, ‘અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો’તિ, ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

દિબ્બચક્ખુઞાણં

૨૪૬. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

૨૪૭. ‘‘સેય્યથાપિ, મહારાજ, મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકે પાસાદો. તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો ઠિતો પસ્સેય્ય મનુસ્સે ગેહં પવિસન્તેપિ નિક્ખમન્તેપિ રથિકાયપિ વીથિં સઞ્ચરન્તે [રથિયાપી રથિં સઞ્ચરન્તે (સી॰), રથિયાય વિથિં સઞ્ચરન્તેપિ (સ્યા॰)] મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકે નિસિન્નેપિ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘એતે મનુસ્સા ગેહં પવિસન્તિ, એતે નિક્ખમન્તિ, એતે રથિકાય વીથિં સઞ્ચરન્તિ, એતે મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકે નિસિન્ના’તિ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં

વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે; યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. 'ઇદમ્પિ ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

આસવક્ખયઞાણં

૨૪૮. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇદં દુક્ખન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ , અયં દુક્ખસમુદયોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં દુક્ખનિરોધોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇમે આસવાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં આસવસમુદયોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં આસવનિરોધોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, 'વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિ'તિ ઞાણં હોતિ, 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ.

૨૪૯. ''સેય્યથાપિ, મહારાજ, પબ્બતસઙ્ખેપે ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય સિપ્પિસમ્બુકમ્પિ સક્ખરકથલમ્પિ મચ્છગુમ્બમ્પિ ચરન્તમ્પિ તિટ્ઠન્તમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – 'અયં ખો ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્રિમે સિપ્પિસમ્બુકાપિ સક્ખરકથલાપિ મચ્છગુમ્બાપિ ચરન્તિપિ તિટ્ઠન્તિપી'તિ. એવમેવ ખો, મહારાજ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. 'સો ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ , 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. 'ઇમે આસવાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, 'વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ, 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. ઇદં ખો, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં પુરિમેહિ સન્દિટ્ઠિકેહિ સામઞ્ઞફલેહિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. ઇમસ્મા ચ પન, મહારાજ, સન્દિટ્ઠિકા સામઞ્ઞફલા અઞ્ઞં સન્દિટ્ઠિકં સામઞ્ઞફલં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા નત્થી''તિ.

અજાતસત્તુઉપાસકત્તપટિવેદના

૨૫૦. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે. સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં, ભન્તે, ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો . એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં

ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યોહં પિતરં ધમ્મિકં ધમ્મરાજાનં ઇસ્સરિયકારણા જીવિતા વોરોપેસિં. તસ્સ મે, ભન્તે ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ આયતિં સંવરાયા''તિ.

૨૫૧. ''તગ્ઘ ત્વં, મહારાજ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યં ત્વં પિતરં ધમ્મિકં ધમ્મરાજાનં જીવિતા વોરોપેસિ. યતો ચ ખો ત્વં, મહારાજ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિહેસા, મહારાજ, અરિયસ્સ વિનયે, યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, આયતિં સંવરં આપજ્જતી''તિ.

૨૫૨. એવં વુત્તે, રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''હન્દ ચ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

૨૫૩. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તસ્સ રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ખતાયં, ભિક્ખવે, રાજા. ઉપહતાયં, ભિક્ખવે, રાજા. સચાયં, ભિક્ખવે, રાજા પિતરં ધમ્મિકં ધમ્મરાજાનં જીવિતા ન વોરોપેસ્સથ, ઇમસ્મિઞ્ઞેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉપ્પજ્જિસ્સથા''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

સામઞ્ઞફલસુત્તં નિટ્ઠિતં દુતિયં.

૩. અમ્બટ્ઠસુત્તં

૨૫૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન ઇચ્છાનઙ્ગલં નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે.

પોક્ખરસાતિવત્થુ

૨૫૫. તેન ખો પન સમયેન બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઉક્કટ્ઠં [પોક્ખરસાતી (સી॰), પોક્ખરસાદિ (પી॰)] અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. અસ્સોસિ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ઇચ્છાનઙ્ગલં અનુપ્પત્તો ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા' [ભગવાતિ (સ્યા॰ કં॰), ઉપરિસોણદણ્ડસુત્તાદીસુપિ બુદ્ધગુણકથાયં એવમેવ દિસ્સતિ]. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં, સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ.

અમ્બટ્ઠમાણવો

૨૫૬. તેન ખો પન સમયેન બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ અમ્બટ્ઠો નામ માણવો અન્તેવાસી હોતિ અજ્ઝાયકો મન્તધરો તિણ્ણં વેદાનં [બેદાનં (ક॰)] પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો અનુઞ્ઞાતપટિઞ્ઞાતો સકે આચરિયકે તેવિજ્જકે પાવચને – ''યમહં જાનામિ, તં ત્વં જાનાસિ; યં ત્વં જાનાસિ તમહં જાનામી''તિ.

૨૫૭. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ અમ્બટ્ઠં માણવં આમન્તેસિ – ''અયં, તાત અમ્બટ્ઠ, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ઇચ્છાનઙ્ગલં અનુપ્પત્તો ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં, સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતીતિ. એહિ ત્વં તાત અમ્બટ્ઠ, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં જાનાહિ, યદિ વા તં ભવન્તં ગોતમં તથાસન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો, યદિ વા નો તથા. યદિ વા સો ભવં ગોતમો તાદિસો, યદિ વા ન તાદિસો, તથા મયં તં ભવન્તં ગોતમં વેદિસ્સામા''તિ.

૨૫૮. ‘‘યથા કથં પનાહં, ભો, તં ભવન્તં ગોતમં જાનિસ્સામિ – ‘યદિ વા તં ભવન્તં ગોતમં તથાસન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો, યદિ વા નો તથા. યદિ વા સો ભવં ગોતમો તાદિસો, યદિ વા ન તાદિસો’’’તિ?

‘‘આગતાનિ ખો, તાત અમ્બટ્ઠ, અમ્હાકં મન્તેસુ દ્વત્તિંસ મહાપુરિસલક્ખણાનિ, યેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ દ્વેયેવ ગતિયો ભવન્તિ અનઞ્ઞા. સચે અગારં અજ્ઝાવસતિ, રાજા હોતિ ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ચાતુરન્તો વિજિતાવી જનપદત્થાવરિયપ્પત્તો સત્તરતનસમન્નાગતો . તસ્સિમાનિ સત્ત રતનાનિ ભવન્તિ. સેય્યથિદં – ચક્કરતનં, હત્થિરતનં, અસ્સરતનં, મણિરતનં, ઇત્થિરતનં, ગહપતિરતનં, પરિણાયકરતનમેવ સત્તમં. પરોસહસ્સં ખો પનસ્સ પુત્તા ભવન્તિ સૂરા વીરઙ્ગરૂપા પરસેનપ્પમદ્દના. સો ઇમં પથવિં સાગરપરિયન્તં અદણ્ડેન અસત્થેન ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસતિ. સચે ખો પન અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ , અરહં હોતિ સમ્માસમ્બુદ્ધો લોકે વિવટ્ટચ્છદો. અહં ખો પન, તાત અમ્બટ્ઠ, મન્તાનં દાતા; ત્વં મન્તાનં પટિગ્ગહેતા’’તિ.

૨૫૯. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના બ્રાહ્મણં પોક્ખરસાતિં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વળવારથમારુય્હ સમ્બહુલેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં યેન ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડો તેન પાયાસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ આરામં પાવિસિ. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તિ. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘કહં નુ ખો, ભો, એતરહિ સો ભવં ગોતમો વિહરતિ? તઞ્હિ મયં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઇધૂપસઙ્કન્તા’’તિ.

૨૬૦. અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો અમ્બટ્ઠો માણવો અભિઞ્ઞાતકોલઞ્ઞો ચેવ અભિઞ્ઞાતસ્સ ચ બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ અન્તેવાસી. અગરુ ખો પન ભગવતો એવરૂપેહિ કુલપુત્તેહિ સદ્ધિં કથાસલ્લાપો હોતી’’તિ. તે અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચું – ‘‘એસો અમ્બટ્ઠ વિહારો સંવુતદ્વારો, તેન અપ્પસદ્દો ઉપસઙ્કમિત્વા અતરમાનો આળિન્દં પવિસિત્વા ઉક્કાસિત્વા અગ્ગળં આકોટેહિ, વિવરિસ્સતિ તે ભગવા દ્વાર’’ન્તિ.

૨૬૧. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો યેન સો વિહારો સંવુતદ્વારો, તેન અપ્પસદ્દો ઉપસઙ્કમિત્વા અતરમાનો આળિન્દં પવિસિત્વા ઉક્કાસિત્વા અગ્ગળં આકોટેસિ. વિવરિ ભગવા દ્વારં. પાવિસિ અમ્બટ્ઠો માણવો. માણવકાપિ પવિસિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. અમ્બટ્ઠો પન માણવો ચઙ્કમન્તોપિ નિસિન્નેન ભગવતા કઞ્ચિ કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ કિઞ્ચિ (ક॰)] કથં સારણીયં વીતિસારેતિ, ઠિતોપિ નિસિન્નેન ભગવતા કિઞ્ચિ કિઞ્ચિ કથં સારણીયં વીતિસારેતિ.

૨૬૨. અથ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ‘‘એવં નુ તે, અમ્બટ્ઠ, બ્રાહ્મણેહિ વુદ્ધેહિ મહલ્લકેહિ આચરિયપાચરિયેહિ સદ્ધિં કથાસલ્લાપો હોતિ, યથયિદં ચરં તિટ્ઠં નિસિન્નેન મયા કિઞ્ચિ કિઞ્ચિ કથં સારણીયં વીતિસારેતી’’તિ?

પઠમઇબ્ભવાદો

૨૬૩. ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ. ગચ્છન્તો વા હિ, ભો ગોતમ, ગચ્છન્તેન બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં સલ્લપિતુમરહતિ, ઠિતો વા હિ, ભો ગોતમ, ઠિતેન બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં સલ્લપિતુમરહતિ, નિસિન્નો વા હિ, ભો

ગોતમ, નિસિન્નેન બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં સલ્લપિતુમરહતિ, સયાનો વા હિ, ભો ગોતમ, સયાનેન બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં સલ્લપિતુમરહતિ. યે ચ ખો તે, ભો ગોતમ, મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કણ્હા [કિણ્હા (ક॰ સી॰ પી॰)] બન્ધુપાદાપચ્ચા, તેહિપિ મે સદ્ધિં એવં કથાસલ્લાપો હોતિ, યથરિવ ભોતા ગોતમેના''તિ. ''અત્થિકવતો ખો પન તે, અમ્બટ્ઠ, ઇધાગમનં અહોસિ, યાયેવ ખો પનત્થાય આગચ્છેય્યાથ [આગચ્છેય્યાથો (સી॰ પી॰)], તમેવ અત્થં સાધુકં મનસિ કરેય્યાથ [મનસિકરેય્યાથો (સી॰ પી॰)]. અવુસિતવાયેવ ખો પન ભો અયં અમ્બટ્ઠો માણવો વુસિતમાની કિમઞ્ઞત્ર અવુસિતત્તા''તિ.

૨૬૪. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો ભગવતા અવુસિતવાદેન વુચ્ચમાનો કુપિતો અનત્તમનો ભગવન્તંયેવ ખુંસેન્તો ભગવન્તંયેવ વમ્ભેન્તો ભગવન્તંયેવ ઉપવદમાનો – ''સમણો ચ મે, ભો, ગોતમો પાપિતો ભવિસ્સતી''તિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''ચણ્ડા, ભો ગોતમ, સક્યજાતિ; ફરુસા, ભો ગોતમ, સક્યજાતિ; લહુસા, ભો ગોતમ, સક્યજાતિ; ભસ્સા, ભો ગોતમ, સક્યજાતિ; ઇબ્ભા સન્તા ઇબ્ભા સમાના ન બ્રાહ્મણે સક્કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે ગરું કરોન્તિ [ગરુકરોન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ન બ્રાહ્મણે માનેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે પૂજેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે અપચાયન્તિ. તયિદં, ભો ગોતમ, નચ્છન્નં, તયિદં નપ્પતિરૂપં, યદિમે સક્યા ઇબ્ભા સન્તા ઇબ્ભા સમાના ન બ્રાહ્મણે સક્કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે ગરું કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે માનેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે પૂજેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે અપચાયન્તી''તિ. ઇતિહ અમ્બટ્ઠો માણવો ઇદં પઠમં સક્યેસુ ઇબ્ભવાદં નિપાતેસિ.

દુતિયઇબ્ભવાદો

૨૬૫. ''કિં પન તે, અમ્બટ્ઠ, સક્યા અપરદ્ધુ''ન્તિ? ''એકમિદાહં, ભો ગોતમ, સમયં આચરિયસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ કેનચિદેવ કરણીયેન કપિલવત્થું અગમાસિં. યેન સક્યાનં સન્ધાગારં તેનુપસઙ્કમિં. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા સક્યા ચેવ સક્યકુમારા ચ સન્ધાગારે [સન્થાગારે (સી॰ પી॰)] ઉચ્ચેસુ આસનેસુ નિસિન્ના હોન્તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં અઙ્ગુલિપતોદકેહિ [અઙ્ગુલિપતોદકેન (પી॰)] સઞ્જગ્ઘન્તા સંકીળન્તા, અઞ્ઞદત્થુ મમઞ્ઞેવ મઞ્ઞે અનુજગ્ઘન્તા, ન મં કોચિ આસનેનપિ નિમન્તેસિ. તયિદં, ભો ગોતમ, નચ્છન્નં, તયિદં નપ્પતિરૂપં, યદિમે સક્યા ઇબ્ભા સન્તા ઇબ્ભા સમાના ન બ્રાહ્મણે સક્કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે ગરું કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે માનેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે પૂજેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે અપચાયન્તી''તિ. ઇતિહ અમ્બટ્ઠો માણવો ઇદં દુતિયં સક્યેસુ ઇબ્ભવાદં નિપાતેસિ.

તતિયઇબ્ભવાદો

૨૬૬. ''લટુકિકાપિ ખો, અમ્બટ્ઠ, સકુણિકા સકે કુલાવકે કામલાપિની હોતિ. સકં ખો પનેતં, અમ્બટ્ઠ, સક્યાનં યદિદં કપિલવત્થું, નારહતાયસ્મા અમ્બટ્ઠો ઇમાય અપ્પમત્તાય અભિસજ્જિતુ''ન્તિ. ''ચત્તારોમે, ભો ગોતમ, વણ્ણા – ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા સુદ્દા. ઇમેસઞ્હિ, ભો ગોતમ, ચતુન્નં વણ્ણાનં તયો વણ્ણા – ખત્તિયા ચ વેસ્સા ચ સુદ્દા ચ – અઞ્ઞદત્થુ બ્રાહ્મણસ્સેવ પરિચારકા સમ્પજ્જન્તિ. તયિદં, ભો ગોતમ , નચ્છન્નં, તયિદં નપ્પતિરૂપં, યદિમે સક્યા ઇબ્ભા સન્તા ઇબ્ભા સમાના ન બ્રાહ્મણે સક્કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે ગરું કરોન્તિ, ન બ્રાહ્મણે માનેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે પૂજેન્તિ, ન બ્રાહ્મણે અપચાયન્તી''તિ. ઇતિહ અમ્બટ્ઠો માણવો ઇદં તતિયં સક્યેસુ ઇબ્ભવાદં નિપાતેસિ.

દાસિપુત્તવાદો

૨૬૭. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘અતિબાળ્હં ખો અયં અમ્બટ્ઠો માણવો સક્યેસુ ઇબ્ભવાદેન નિમ્માદેતિ, યંનૂનાહં ગોત્તં પુચ્છેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ‘‘કથં ગોત્તોસિ, અમ્બટ્ઠા’’તિ? ‘‘કણ્હાયનોહમસ્મિ, ભો ગોતમા’’તિ. પોરાણં ખો પન તે અમ્બટ્ઠ માતાપેત્તિકં નામગોત્તં અનુસ્સરતો અય્યપુત્તા સક્યા ભવન્તિ; દાસિપુત્તો ત્વમસિ સક્યાનં. સક્યા ખો પન, અમ્બટ્ઠ, રાજાનં ઓક્કાકં પિતામહં દહન્તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં, અમ્બટ્ઠ, રાજા ઓક્કાકો યા સા મહેસી પિયા મનાપા, તસ્સા પુત્તસ્સ રજ્જં પરિણામેતુકામો જેટ્ઠકુમારે રટ્ઠસ્મા પબ્બાજેસિ – ઓક્કામુખં કરકણ્ડં [ઉક્કામુખં કરકણ્ડું (સી॰ સ્યા॰)] હત્થિનિકં સિનિસૂરં [સિનિપુરં (સી॰ સ્યા॰)]. તે રટ્ઠસ્મા પબ્બાજિતા હિમવન્તપસ્સે પોક્ખરણિયા તીરે મહાસાકસણ્ડો, તત્થ વાસં કપ્પેસું. તે જાતિસમ્ભેદભયા સકાહિ ભગિનીહિ સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેસું.

‘‘અથ ખો, અમ્બટ્ઠ, રાજા ઓક્કાકો અમચ્ચે પારિસજ્જે આમન્તેસિ – ‘કહં નુ ખો, ભો, એતરહિ કુમારા સમ્મન્તી’તિ? ‘અત્થિ, દેવ, હિમવન્તપસ્સે પોક્ખરણિયા તીરે મહાસાકસણ્ડો , તત્થેતરહિ કુમારા સમ્મન્તિ. તે જાતિસમ્ભેદભયા સકાહિ ભગિનીહિ સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેન્તી’તિ. અથ ખો, અમ્બટ્ઠ, રાજા ઓક્કાકો ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘સક્યા વત, ભો, કુમારા, પરમસક્યા વત, ભો, કુમારા’તિ. તદગ્ગે ખો પન અમ્બટ્ઠ સક્યા પઞ્ઞાયન્તિ; સો ચ નેસં પુબ્બપુરિસો.

‘‘રઞ્ઞો ખો પન, અમ્બટ્ઠ, ઓક્કાકસ્સ દિસા નામ દાસી અહોસિ. સા કણ્હં નામ [સા કણ્હં (પી॰)] જનેસિ. જાતો કણ્હો પબ્યાહાસિ – ‘ધોવથ મં, અમ્મ, નહાપેથ મં અમ્મ, ઇમસ્મા મં અસુચિસ્મા પરિમોચેથ, અત્થાય વો ભવિસ્સામી’તિ. યથા ખો પન અમ્બટ્ઠ એતરહિ મનુસ્સા પિસાચે દિસ્વા ‘પિસાચા’તિ સઞ્જાનન્તિ; એવમેવ ખો, અમ્બટ્ઠ, તેન ખો પન સમયેન મનુસ્સા પિસાચે ‘કણ્હા’તિ સઞ્જાનન્તિ. તે એવમાહંસુ – ‘અયં જાતો પબ્યાહાસિ, કણ્હો જાતો, પિસાચો જાતો’તિ. તદગ્ગે ખો પન, અમ્બટ્ઠ કણ્હાયના પઞ્ઞાયન્તિ, સો ચ કણ્હાયનાનં પુબ્બપુરિસો. ઇતિ ખો તે , અમ્બટ્ઠ, પોરાણં માતાપેત્તિકં નામગોત્તં અનુસ્સરતો અય્યપુત્તા સક્યા ભવન્તિ, દાસિપુત્તો ત્વમસિ સક્યાન’’ન્તિ.

૨૬૮. એવં વુત્તે, તે માણવકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘મા ભવં ગોતમો અમ્બટ્ઠં અતિબાળ્હં દાસિપુત્તવાદેન નિમ્માદેસિ. સુજાતો ચ, ભો ગોતમ અમ્બટ્ઠો માણવો, કુલપુત્તો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, બહુસ્સુતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, કલ્યાણવાક્કરણો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પણ્ડિતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પહોતિ ચ અમ્બટ્ઠો માણવો ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’’ન્તિ.

૨૬૯. અથ ખો ભગવા તે માણવકે એતદવોચ – ‘‘સચે ખો તુમ્હાકં માણવકાનં એવં હોતિ – ‘દુજ્જાતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, અકુલપુત્તો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, અપ્પસ્સુતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, અકલ્યાણવાક્કરણો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, દુપ્પઞ્ઞો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, ન ચ પહોતિ અમ્બટ્ઠો માણવો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’ન્તિ, તિટ્ઠતુ અમ્બટ્ઠો માણવો, તુમ્હે મયા સદ્ધિં મન્તવ્હો અસ્મિં વચને. સચે પન તુમ્હાકં માણવકાનં એવં હોતિ – ‘સુજાતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, કુલપુત્તો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, બહુસ્સુતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, કલ્યાણવાક્કરણો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પણ્ડિતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પહોતિ ચ અમ્બટ્ઠો માણવો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’ન્તિ, તિટ્ઠથ તુમ્હે; અમ્બટ્ઠો માણવો મયા સદ્ધિં પટિમન્તેતૂ’’તિ.

‘‘સુજાતો ચ, ભો ગોતમ, અમ્બટ્ઠો માણવો, કુલપુત્તો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, બહુસ્સુતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, કલ્યાણવાક્કરણો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પણ્ડિતો ચ અમ્બટ્ઠો માણવો, પહોતિ ચ અમ્બટ્ઠો માણવો ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતું, તુણ્હી મયં ભવિસ્સામ, અમ્બટ્ઠો માણવો ભોતા ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતૂ’’તિ.

૨૭૦. અથ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ‘‘અયં ખો પન તે, અમ્બટ્ઠ, સહધમ્મિકો પઞ્હો આગચ્છતિ, અકામા બ્યાકાતબ્બો. સચે ત્વં ન બ્યાકરિસ્સસિ, અઞ્ઞેન વા અઞ્ઞં પટિચરિસ્સસિ, તુણ્હી વા ભવિસ્સસિ, પક્કમિસ્સસિ વા એત્થેવ તે સત્તધા મુદ્ધા ફલિસ્સતિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, કિન્તિ તે સુતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં કુતોપભુતિકા કણ્હાયના, કો ચ કણ્હાયનાનં પુબ્બપુરિસો’’તિ?

એવં વુત્તે, અમ્બટ્ઠો માણવો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, કિન્તિ તે સુતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં કુતોપભુતિકા કણ્હાયના, કો ચ કણ્હાયનાનં પુબ્બપુરિસો’’તિ? દુતિયમ્પિ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો તુણ્હી અહોસિ. અથ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકરોહિ દાનિ અમ્બટ્ઠ, ન દાનિ, તે તુણ્હીભાવસ્સ કાલો. યો ખો, અમ્બટ્ઠ, તથાગતેન યાવતતિયકં સહધમ્મિકં પઞ્હં પુટ્ઠો ન બ્યાકરોતિ, એત્થેવસ્સ સત્તધા મુદ્ધા ફલિસ્સતી’’તિ.

૨૭૧. તેન ખો પન સમયેન વજિરપાણી યક્ખો મહન્તં અયોકૂટં આદાય આદિત્તં સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં [સઞ્જોતિભૂતં (સ્યા॰)] અમ્બટ્ઠસ્સ માણવસ્સ ઉપરિ વેહાસં ઠિતો હોતિ – ‘‘સચાયં અમ્બટ્ઠો માણવો ભગવતા યાવતતિયકં સહધમ્મિકં પઞ્હં પુટ્ઠો ન બ્યાકરિસ્સતિ, એત્થેવસ્સ સત્તધા મુદ્ધં ફાલેસ્સામી’’તિ. તં ખો પન વજિરપાણિં યક્ખં ભગવા ચેવ પસ્સતિ અમ્બટ્ઠો ચ માણવો.

૨૭૨. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો ભગવન્તંયેવ તાણં ગવેસી ભગવન્તંયેવ લેણં ગવેસી ભગવન્તંયેવ સરણં ગવેસી – ઉપનિસીદિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિમેતં [કિં મે તં (ક॰)] ભવં ગોતમો આહ? પુનભવં ગોતમો બ્રવિતૂ’’તિ [બ્રૂતુ (સ્યા॰)].

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, કિન્તિ તે સુતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં કુતોપભુતિકા કણ્હાયના, કો ચ કણ્હાયનાનં પુબ્બપુરિસો’’તિ? ‘‘એવમેવ મે, ભો ગોતમ, સુતં યથેવ ભવં ગોતમો આહ. તતોપભુતિકા કણ્હાયના; સો ચ કણ્હાયનાનં પુબ્બપુરિસો’’તિ.

અમ્બટ્ઠવંસકથા

૨૭૩. એવં વુત્તે, તે માણવકા ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અહેસું – ‘‘દુજ્જાતો કિર, ભો, અમ્બટ્ઠો માણવો; અકુલપુત્તો કિર, ભો, અમ્બટ્ઠો માણવો; દાસિપુત્તો કિર, ભો, અમ્બટ્ઠો માણવો સક્યાનં. અય્યપુત્તા કિર, ભો, અમ્બટ્ઠસ્સ માણવસ્સ સક્યા ભવન્તિ. ધમ્મવાદિંયેવ કિર મયં સમણં ગોતમં અપસાદેતબ્બં અમઞ્ઞિમ્હા’’તિ.

૨૭૪. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘અતિબાળ્હં ખો ઇમે માણવકા અમ્બટ્ઠં માણવં દાસિપુત્તવાદેન નિમ્માદેન્તિ, યંનૂનાહં પરિમોચેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા તે માણવકે એતદવોચ – ‘‘મા ખો તુમ્હે, માણવકા,

અમ્બટ્ઠં માણવં અતિબાળ્હં દાસિપુત્તવાદેન નિમ્માદેથ. ઉળારો સો કણ્હો ઇસિ અહોસિ. સો દક્ખિણજનપદં ગન્ત્વા બ્રહ્મમન્તે અધીયિત્વા રાજાનં ઓક્કાકં ઉપસઙ્કમિત્વા મદ્દરૂપિં ધીતરં યાચિ. તસ્સ રાજા ઓક્કાકો – 'કો નેવં રે અયં મય્હં દાસિપુત્તો સમાનો મદ્દરૂપિં ધીતરં યાચતી''' તિ, કુપિતો અનત્તમનો ખુરપ્પં સન્નય્હિ [સન્નહિ (ક॰)]. સો તં ખુરપ્પં નેવ અસક્ખિ મુઞ્ચિતું, નો પટિસંહરિતું.

''અથ ખો, માણવકા, અમચ્ચા પારિસજ્જા કણ્હં ઇસિં ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચું – 'સોત્થિ, ભદ્દન્તે [ભદન્તે (સી॰ સ્યા॰)], હોતુ રઞ્ઞો; સોત્થિ, ભદ્દન્તે, હોતુ રઞ્ઞો'તિ. 'સોત્થિ ભવિસ્સતિ રઞ્ઞો, અપિ ચ રાજા યદિ અધો ખુરપ્પં મુઞ્ચિસ્સતિ, યાવતા રઞ્ઞો વિજિતં, એત્તાવતા પથવી ઉન્દ્રિયિસ્સતી'તિ. 'સોત્થિ, ભદ્દન્તે, હોતુ રઞ્ઞો, સોત્થિ જનપદસ્સા'તિ. 'સોત્થિ ભવિસ્સતિ રઞ્ઞો, સોત્થિ જનપદસ્સ, અપિ ચ રાજા યદિ ઉદ્ધં ખુરપ્પં મુઞ્ચિસ્સતિ, યાવતા રઞ્ઞો વિજિતં, એત્તાવતા સત્ત વસ્સાનિ દેવો ન વસ્સિસ્સતી'તિ. 'સોત્થિ, ભદ્દન્તે, હોતુ રઞ્ઞો સોત્થિ જનપદસ્સ દેવો ચ વસ્સતૂ'તિ. 'સોત્થિ ભવિસ્સતિ રઞ્ઞો સોત્થિ જનપદસ્સ દેવો ચ વસ્સિસ્સતિ, અપિ ચ રાજા જેટ્ઠકુમારે ખુરપ્પં પતિટ્ઠાપેતુ, સોત્થિ કુમારો પલ્લોમો ભવિસ્સતી'તિ. અથ ખો, માણવકા, અમચ્ચા ઓક્કાકસ્સ આરોચેસું – 'ઓક્કાકો જેટ્ઠકુમારે ખુરપ્પં પતિટ્ઠાપેતુ. સોત્થિ કુમારો પલ્લોમો ભવિસ્સતી'તિ. અથ ખો રાજા ઓક્કાકો જેટ્ઠકુમારે ખુરપ્પં પતિટ્ઠપેસિ, સોત્થિ કુમારો પલ્લોમો સમભવિ. અથ ખો તસ્સ રાજા ઓક્કાકો ભીતો સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો બ્રહ્મદણ્ડેન તજ્જિતો મદ્દરૂપિં ધીતરં અદાસિ. મા ખો તુમ્હે, માણવકા, અમ્બટ્ઠં માણવં અતિબાળ્હં દાસિપુત્તવાદેન નિમ્માદેથ, ઉળારો સો કણ્હો ઇસિ અહોસી''તિ.

ખત્તિયસેટ્ઠભાવો

૨૭૫. અથ ખો ભગવા અમ્બટ્ઠં માણવં આમન્તેસિ – ''તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, ઇધ ખત્તિયકુમારો બ્રાહ્મણકઞ્ઞાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેય્ય, તેસં સંવાસમન્વાય પુત્તો જાયેથ. યો સો ખત્તિયકુમારેન બ્રાહ્મણકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, અપિ નુ સો લભેથ બ્રાહ્મણેસુ આસનં વા ઉદકં વા''તિ? ''લભેથ, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં બ્રાહ્મણા ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા''તિ? ''ભોજેય્યું, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં બ્રાહ્મણા મન્તે વાચેય્યું વા નો વા''તિ? ''વાચેય્યું, ભો ગોતમ''. ''અપિનુસ્સ ઇત્થીસુ આવટં વા અસ્સ અનાવટં વા''તિ? ''અનાવટં હિસ્સ, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં ખત્તિયા ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિઞ્ચેય્યુ''ન્તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''માતિતો હિ, ભો ગોતમ, અનુપપન્નો''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, ઇધ બ્રાહ્મણકુમારો ખત્તિયકઞ્ઞાય સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેય્ય, તેસં સંવાસમન્વાય પુત્તો જાયેથ. યો સો બ્રાહ્મણકુમારેન ખત્તિયકઞ્ઞાય પુત્તો ઉપ્પન્નો, અપિનુ સો લભેથ બ્રાહ્મણેસુ આસનં વા ઉદકં વા''તિ? ''લભેથ, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં બ્રાહ્મણા ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા''તિ? ''ભોજેય્યું, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં બ્રાહ્મણા મન્તે વાચેય્યું વા નો વા''તિ? ''વાચેય્યું, ભો ગોતમ''. ''અપિનુસ્સ ઇત્થીસુ આવટં વા અસ્સ અનાવટં વા''તિ? ''અનાવટં હિસ્સ, ભો ગોતમ''. ''અપિનુ નં ખત્તિયા ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિઞ્ચેય્યુ''ન્તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''પિતિતો હિ, ભો ગોતમ, અનુપપન્નો''તિ.

૨૭૬. ''ઇતિ ખો, અમ્બટ્ઠ, ઇત્થિયા વા ઇત્થિં કરિત્વા પુરિસેન વા પુરિસં કરિત્વા ખત્તિયાવ સેટ્ઠા, હીના બ્રાહ્મણા. તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, ઇધ બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં કિસ્મિઞ્ચિદેવ પકરણે ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ભસ્સપુટેન વધિત્વા રટ્ઠા વા નગરા વા પબ્બાજેય્યું. અપિનુ સો લભેથ બ્રાહ્મણેસુ આસનં વા ઉદકં વા''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ'' .

‘‘અપિનુ નં બ્રાહ્મણા ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘અપિનુ નં બ્રાહ્મણા મન્તે વાચેય્યું વા નો વા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘‘અપિનુસ્સ ઇત્થીસુ આવટં વા અસ્સ અનાવટં વા’’તિ? ‘‘આવટં હિસ્સ, ભો ગોતમ’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, ઇધ ખત્તિયા ખત્તિયં કિસ્મિઞ્ચિદેવ પકરણે ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ભસ્સપુટેન વધિત્વા રટ્ઠા વા નગરા વા પબ્બાજેય્યું. અપિનુ સો લભેથ બ્રાહ્મણેસુ આસનં વા ઉદકં વા’’તિ? ‘‘લભેથ, ભો ગોતમ’’. ‘‘અપિનુ નં બ્રાહ્મણા ભોજેય્યું સદ્ધે વા થાલિપાકે વા યઞ્ઞે વા પાહુને વા’’તિ? ‘‘ભોજેય્યું, ભો ગોતમ’’. ‘‘અપિનુ નં બ્રાહ્મણા મન્તે વાચેય્યું વા નો વા’’તિ? ‘‘વાચેય્યું, ભો ગોતમ’’. ‘‘અપિનુસ્સ ઇત્થીસુ આવટં વા અસ્સ અનાવટં વા’’તિ? ‘‘અનાવટં હિસ્સ, ભો ગોતમ’’.

૨૭૭. ‘‘એત્તાવતા ખો, અમ્બટ્ઠ, ખત્તિયો પરમનિહીનતં પત્તો હોતિ, યદેવ નં ખત્તિયા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ભસ્સપુટેન વધિત્વા રટ્ઠા વા નગરા વા પબ્બાજેન્તિ. ઇતિ ખો, અમ્બટ્ઠ, યદા ખત્તિયો પરમનિહીનતં પત્તો હોતિ, તદાપિ ખત્તિયાવ સેટ્ઠા, હીના બ્રાહ્મણા. બ્રહ્મુના પેસા, અમ્બટ્ઠ [બ્રહ્મુનાપિ અમ્બટ્ઠ (ક॰), બ્રહ્મુનાપિ એસો અમ્બટ્ઠ (પી॰)], સનઙ્કુમારેન ગાથા ભાસિતા –

‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં,
યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો,
સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’તિ.

‘‘સા ખો પનેસા, અમ્બટ્ઠ, બ્રહ્મુના સનઙ્કુમારેન ગાથા સુગીતા નો દુગ્ગીતા, સુભાસિતા નો દુબ્ભાસિતા, અત્થસંહિતા નો અનત્થસંહિતા, અનુમતા મયા. અહમ્પિ હિ, અમ્બટ્ઠ, એવં વદામિ –

‘ખત્તિયો સેટ્ઠો જનેતસ્મિં,
યે ગોત્તપટિસારિનો;
વિજ્જાચરણસમ્પન્નો,
સો સેટ્ઠો દેવમાનુસે’તિ.

ભાણવારો પઠમો.

વિજ્જાચરણકથા

૨૭૮. ‘‘કતમં પન તં, ભો ગોતમ, ચરણં, કતમા ચ પન સા વિજ્જા’’તિ? ‘‘ન ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય જાતિવાદો વા વુચ્ચતિ, ગોત્તવાદો વા વુચ્ચતિ, માનવાદો વા વુચ્ચતિ – ‘અરહસિ વા મં ત્વં, ન વા મં ત્વં અરહસી’તિ. યત્થ ખો, અમ્બટ્ઠ, આવાહો વા હોતિ, વિવાહો વા હોતિ, આવાહવિવાહો વા હોતિ, એત્થેતં વુચ્ચતિ જાતિવાદો વા ઇતિપિ ગોત્તવાદો વા ઇતિપિ માનવાદો વા ઇતિપિ – ‘અરહસિ વા મં ત્વં, ન વા મં ત્વં અરહસી’તિ. યે હિ કેચિ અમ્બટ્ઠ જાતિવાદવિનિબદ્ધા વા ગોત્તવાદવિનિબદ્ધા વા માનવાદવિનિબદ્ધા વા આવાહવિવાહવિનિબદ્ધા વા, આરકા તે અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય. પહાય ખો, અમ્બટ્ઠ,

જાતિવાદવિનિબદ્ધસ્સ ગોત્તવાદવિનિબદ્ધસ્સ માનવાદવિનિબદ્ધસ્સ આવાહવિવાહવિનિબદ્ધસ્સ અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય સચ્છિકિરિયા હોતી''તિ.

૨૭૯. ''કતમં પન તં, ભો ગોતમ, ચરણં, કતમા ચ સા વિજ્જા''તિ? ''ઇધ, અમ્બટ્ઠ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ...પે॰... (યથા ૧૯૧ આદયો અનુચ્છેદા, એવં વિત્થારેતબ્બં)....

''સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ, વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં.

''પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં.

''પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ''ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં.

''પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચરણસ્મિં. ઇદં ખો તં, અમ્બટ્ઠ, ચરણં.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ વિજ્જાય...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ વિજ્જાય. અયં ખો સા, અમ્બટ્ઠ, વિજ્જા.

''અયં વુચ્ચતિ, અમ્બટ્ઠ, ભિક્ખુ 'વિજ્જાસમ્પન્નો' ઇતિપિ, 'ચરણસમ્પન્નો' ઇતિપિ, 'વિજ્જાચરણસમ્પન્નો' ઇતિપિ. ઇમાય ચ અમ્બટ્ઠ વિજ્જાસમ્પદાય ચરણસમ્પદાય ચ અઞ્ઞા વિજ્જાસમ્પદા ચ ચરણસમ્પદા ચ ઉત્તરિતરા વા પણીતતરા વા નત્થિ.

ચતુઅપાયમુખં

૨૮૦. ''ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ચત્તારિ અપાયમુખાનિ ભવન્તિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધ, અમ્બટ્ઠ, એકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇમઞ્ઞેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો ખારિવિધમાદાય [ખારિવિવિધમાદાય (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અરઞ્ઞાયતનં અજ્ઝોગાહતિ –

‘પવત્તફલભોજનો ભવિસ્સામી’તિ. સો અઞ્ઞદત્થુ વિજ્જાચરણસમ્પન્નસ્સેવ પરિચારકો સમ્પજ્જતિ. ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ઇદં પઠમં અપાયમુખં ભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કુદાલપિટકં [કુદ્દાલપિટકં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] આદાય અરઞ્ઞવનં અજ્ઝોગાહતિ – ‘કન્દમૂલફલભોજનો ભવિસ્સામી’તિ. સો અઞ્ઞદત્થુ વિજ્જાચરણસમ્પન્નસ્સેવ પરિચારકો સમ્પજ્જતિ. ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ઇદં દુતિયં અપાયમુખં ભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કન્દમૂલફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો ગામસામન્તં વા નિગમસામન્તં વા અગ્યાગારં કરિત્વા અગ્ગિં પરિચરન્તો અચ્છતિ. સો અઞ્ઞદત્થુ વિજ્જાચરણસમ્પન્નસ્સેવ પરિચારકો સમ્પજ્જતિ. ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ઇદં તતિયં અપાયમુખં ભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, અમ્બટ્ઠ, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇમં ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કન્દમૂલફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો અગ્ગિપારિચરિયઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો ચાતુમહાપથે ચતુદ્વારં અગારં કરિત્વા અચ્છતિ – ‘યો ઇમાહિ ચતૂહિ દિસાહિ આગમિસ્સતિ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા, તમહં યથાસત્તિ યથાબલં પટિપૂજેસ્સામી’તિ. સો અઞ્ઞદત્થુ વિજ્જાચરણસમ્પન્નસ્સેવ પરિચારકો સમ્પજ્જતિ. ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ઇદં ચતુત્થં અપાયમુખં ભવતિ. ઇમાય ખો, અમ્બટ્ઠ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ઇમાનિ ચત્તારિ અપાયમુખાનિ ભવન્તિ.

૨૮૧. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, અપિનુ ત્વં ઇમાય અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય સન્દિસ્સસિ સાચરિયકો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’. ‘કોચાહં, ભો ગોતમ, સાચરિયકો, કા ચ અનુત્તરા વિજ્જાચરણસમ્પદા? આરકાહં, ભો ગોતમ, અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય સાચરિયકો’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, અપિનુ ત્વં ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો ખારિવિધમાદાય અરઞ્ઞવનમજ્ઝોગાહસિ સાચરિયકો – ‘પવત્તફલભોજનો ભવિસ્સામી’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, અપિનુ ત્વં ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કુદાલપિટકં આદાય અરઞ્ઞવનમજ્ઝોગાહસિ સાચરિયકો – ‘કન્દમૂલફલભોજનો ભવિસ્સામી’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, અપિનુ ત્વં ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કન્દમૂલફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો ગામસામન્તં વા નિગમસામન્તં વા અગ્યાગારં કરિત્વા અગ્ગિં પરિચરન્તો અચ્છસિ સાચરિયકો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, અપિનુ ત્વં ઇમઞ્ચેવ અનુત્તરં વિજ્જાચરણસમ્પદં અનભિસમ્ભુણમાનો પવત્તફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો કન્દમૂલફલભોજનતઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો અગ્ગિપારિચરિયઞ્ચ અનભિસમ્ભુણમાનો ચાતુમહાપથે ચતુદ્વારં અગારં કરિત્વા અચ્છસિ સાચરિયકો – ‘યો ઇમાહિ ચતૂહિ દિસાહિ આગમિસ્સતિ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા, તં મયં યથાસત્તિ યથાબલં પટિપૂજેસ્સામા’”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

૨૮૨. “ઇતિ ખો, અમ્બટ્ઠ, ઇમાય ચેવ ત્વં અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય પરિહીનો સાચરિયકો. યે ચિમે અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય ચત્તારિ અપાયમુખાનિ ભવન્તિ , તતો ચ ત્વં પરિહીનો સાચરિયકો. ભાસિતા ખો પન તે એસા, અમ્બટ્ઠ, આચરિયેન બ્રાહ્મણેન પોક્ખરસાતિના વાચા – ‘કે ચ મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કણ્હા બન્ધુપાદાપચ્ચા, કા ચ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં સાકચ્છા’તિ અત્તના આપાયિકોપિ અપરિપૂરમાનો. પસ્સ, અમ્બટ્ઠ, યાવ અપરદ્ધઞ્ચ તે ઇદં આચરિયસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ.

પુબ્બકઇસિભાવાનુયોગો

૨૮૩. “બ્રાહ્મણો ખો પન, અમ્બટ્ઠ, પોક્ખરસાતિ રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ દત્તિકં ભુઞ્જતિ. તસ્સ રાજા પસેનદિ કોસલો સમ્મુખીભાવમ્પિ ન દદાતિ. યદાપિ તેન મન્તેતિ, તિરોદુસ્સન્તેન મન્તેતિ. યસ્સ ખો પન, અમ્બટ્ઠ, ધમ્મિકં પયાતં ભિક્ખં પટિગ્ગણ્હેય્ય, કથં તસ્સ રાજા પસેનદિ કોસલો સમ્મુખીભાવમ્પિ ન દદેય્ય. પસ્સ, અમ્બટ્ઠ, યાવ અપરદ્ધઞ્ચ તે ઇદં આચરિયસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ.

૨૮૪. “તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, ઇધ રાજા પસેનદિ કોસલો હત્થિગીવાય વા નિસિન્નો અસ્સપિટ્ઠે વા નિસિન્નો રથૂપત્થરે વા ઠિતો ઉગ્ગેહિ વા રાજઞ્ઞેહિ વા કિઞ્ચિદેવ મન્તનં મન્તેય્ય. સો તમ્હા પદેસા અપક્કમ્મ એકમન્તં તિટ્ઠેય્ય. અથ આગચ્છેય્ય સુદ્દો વા સુદ્દદાસો વા, તસ્મિં પદેસે ઠિતો તદેવ મન્તનં મન્તેય્ય – ‘એવમ્પિ રાજા પસેનદિ કોસલો આહ, એવમ્પિ રાજા પસેનદિ કોસલો આહા’તિ. અપિનુ સો રાજભણિતં વા ભણતિ રાજમન્તનં વા મન્તેતિ? એત્તાવતા સો અસ્સ રાજા વા રાજમત્તો વા”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

૨૮૫. “એવમેવ ખો ત્વં, અમ્બટ્ઠ, યે તે અહેસું બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ [યમદગ્ગિ (ક॰)] અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ – ‘ત્યાહં મન્તે અધિયામિ સાચરિયકો’તિ, તાવતા ત્વં ભવિસ્સસિ ઇસિ વા ઇસિત્થાય વા પટિપન્નોતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૨૮૬. “તં કિં મઞ્ઞસિ, અમ્બટ્ઠ, કિન્તિ તે સુતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – યે તે અહેસું બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ તદનુભાસન્તિ ભાસિતમનુભાસન્તિ વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, એવં સુ તે સુન્હાતા સુવિલિત્તા કપ્પિતકેસમસ્સૂ આમુક્કમણિકુણ્ડલાભરણા [આમુત્તમાલાભરણા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ઓદાતવત્થવસના પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતા પરિચારેન્તિ, સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો”તિ? “નો હિદં, ભો ગોતમ”.

‘‘…પે॰… એવં સુ તે સાલીનં ઓદનં સુચિમંસૂપસેચનં વિચિતકાળકં અનેકસૂપં અનેકબ્યઞ્જનં પરિભુઞ્જન્તિ, સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો’’તિ ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘…પે॰… એવં સુ તે વેઠકનતપસ્સાહિ નારીહિ પરિચારેન્તિ, સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘…પે॰… એવં સુ તે કુત્તવાલેહિ વળવારથેહિ દીઘાહિ પતોદલટ્ઠીહિ વાહને વિતુદેન્તા વિપરિયાયન્તિ, સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘…પે॰… એવં સુ તે ઉક્કિણ્ણપરિખાસુ ઓક્ખિત્તપલિઘાસુ નગરૂપકારિકાસુ દીઘાસિવુધેહિ [દીઘાસિબદ્ધેહિ (સ્યા॰ પી॰)] પુરિસેહિ રક્ખાપેન્તિ, સેય્યથાપિ ત્વં એતરહિ સાચરિયકો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘ઇતિ ખો, અમ્બટ્ઠ, નેવ ત્વં ઇસિ ન ઇસિત્થાય પટિપન્નો સાચરિયકો. યસ્સ ખો પન, અમ્બટ્ઠ, મયિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા સો મં પઞ્હેન, અહં વેય્યાકરણેન સોધિસ્સામી’’તિ.

દ્વેલક્ખણાદસ્સનં

૨૮૭. અથ ખો ભગવા વિહારા નિક્ખમ્મ ચઙ્કમં અબ્ભુટ્ઠાસિ. અમ્બટ્ઠોપિ માણવો વિહારા નિક્ખમ્મ ચઙ્કમં અબ્ભુટ્ઠાસિ. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો ભગવન્તં ચઙ્કમન્તં અનુચઙ્કમમાનો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ સમન્નેસિ. અદ્દસા ખો અમ્બટ્ઠો માણવો ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે . દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે પહૂતજિવ્હતાય ચ.

૨૮૮. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘પસ્સતિ ખો મે અયં અમ્બટ્ઠો માણવો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે પહૂતજિવ્હતાય ચા’’તિ. અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ યથા અદ્દસ અમ્બટ્ઠો માણવો ભગવતો કોસોહિતં વત્થગુય્હં. અથ ખો ભગવા જિવ્હં નિન્નામેત્વા ઉભોપિ કણ્ણસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ, ઉભોપિ નાસિકસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ, કેવલમ્પિ નલાટમણ્ડલં જિવ્હાય છાદેસિ. અથ ખો અમ્બટ્ઠસ્સ માણવસ્સ એતદહોસિ – ‘‘સમન્નાગતો ખો સમણો ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ પરિપુણ્ણેહિ, નો અપરિપુણ્ણેહી’’તિ. ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘હન્દ ચ દાનિ મયં, ભો ગોતમ, ગચ્છામ, બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા’’તિ . ‘‘યસ્સદાનિ ત્વં, અમ્બટ્ઠ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો વળવારથમારુય્હ પક્કામિ.

૨૮૯. તેન ખો પન સમયેન બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ઉક્કટ્ઠાય નિક્ખમિત્વા મહતા બ્રાહ્મણગણેન સદ્ધિં સકે આરામે નિસિન્નો હોતિ અમ્બટ્ઠંયેવ માણવં પટિમાનેન્તો. અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો યેન સકો આરામો તેન પાયાસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ, યાનેન ગન્ત્વા યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેન બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બ્રાહ્મણં પોક્ખરસાતિં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૨૯૦. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અમ્બટ્ઠં માણવં બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ એતદવોચ – ''કચ્ચિ, તાત અમ્બટ્ઠ, અદ્દસ તં ભવન્તં ગોતમ''ન્તિ? ''અદ્દસામ ખો મયં, ભો, તં ભવન્તં ગોતમ''ન્તિ. ''કચ્ચિ, તાત અમ્બટ્ઠ, તં ભવન્તં ગોતમં તથા સન્તંયેવ સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો નો અઞ્ઞથા; કચ્ચિ પન સો ભવં ગોતમો તાદિસો નો અઞ્ઞાદિસો''તિ ? ''તથા સન્તંયેવ, ભો, તં ભવન્તં ગોતમં સદ્દો અબ્ભુગ્ગતો નો અઞ્ઞથા, તાદિસોવ સો ભવં ગોતમો નો અઞ્ઞાદિસો. સમન્નાગતો ચ સો ભવં ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ પરિપુણ્ણેહિ નો અપરિપુણ્ણેહી''તિ. ''અહુ પન તે, તાત અમ્બટ્ઠ, સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ? ''અહુ ખો મે, ભો, સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ. ''યથા કથં પન તે, તાત અમ્બટ્ઠ, અહુ સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ? અથ ખો અમ્બટ્ઠો માણવો યાવતકો [યાવતિકો (ક॰ પી॰)] અહોસિ ભગવતા સદ્ધિં કથાસલ્લાપો, તં સબ્બં બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ આરોચેસિ.

૨૯૧. એવં વુત્તે, બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ અમ્બટ્ઠં માણવં એતદવોચ – ''અહો વત રે અમ્હાકં પણ્ડિતક [પણ્ડિતકા], અહો વત રે અમ્હાકં બહુસ્સુતક [બહુસ્સુતકા], અહો વત રે અમ્હાકં તેવિજ્જક [તેવિજ્જકા], એવરૂપેન કિર, ભો, પુરિસો અત્થચરકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય. યદેવ ખો ત્વં, અમ્બટ્ઠ, તં ભવન્તં ગોતમં એવં આસજ્જ આસજ્જ અવચાસિ, અથ ખો સો ભવં ગોતમો અમ્હેપિ એવં ઉપનેય્ય ઉપનેય્ય અવચ. અહો વત રે અમ્હાકં પણ્ડિતક, અહો વત રે અમ્હાકં બહુસ્સુતક, અહો વત રે અમ્હાકં તેવિજ્જક, એવરૂપેન કિર, ભો, પુરિસો અત્થચરકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્યા''તિ, કુપિતો [સો કુપિતો (પી॰)] અનત્તમનો અમ્બટ્ઠં માણવં પદસાયેવ પવત્તેસિ. ઇચ્છતિ ચ તાવદેવ ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

પોક્ખરસાતિબુદ્ધુપસઙ્કમનં

૨૯૨. અથ ખો તે બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પોક્ખરસાતિં એતદવોચું – ''અતિવિકાલો ખો, ભો, અજ્જ સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સ્વેદાનિ [દાનિ સ્વે (સી॰ ક॰)] ભવં પોક્ખરસાતિ સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી''તિ. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા યાને આરોપેત્વા ઉક્કાસુ ધારિયમાનાસુ ઉક્કટ્ઠાય નિય્યાસિ, યેન ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડો તેન પાયાસિ. યાવતિકા યાનસ્સ ભૂમિ યાનેન ગન્ત્વા, યાના પચ્ચોરોહિત્વા પત્તિકોવ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૨૯૩. એકમન્તં નિસિન્નો ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''આગમા નુ ખો ઇધ, ભો ગોતમ, અમ્હાકં અન્તેવાસી અમ્બટ્ઠો માણવો''તિ? ''આગમા ખો તે [તેધ (સ્યા॰), તે ઇધ (પી॰)], બ્રાહ્મણ, અન્તેવાસી અમ્બટ્ઠો માણવો''તિ. ''અહુ પન તે, ભો ગોતમ, અમ્બટ્ઠેન માણવેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ? ''અહુ ખો મે, બ્રાહ્મણ, અમ્બટ્ઠેન માણવેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ. ''યથાકથં પન તે, ભો ગોતમ, અહુ અમ્બટ્ઠેન માણવેન સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો''તિ? અથ ખો ભગવા યાવતકો અહોસિ અમ્બટ્ઠેન માણવેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો, તં સબ્બં બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ આરોચેસિ. એવં વુત્તે, બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''બાલો, ભો ગોતમ, અમ્બટ્ઠો માણવો, ખમતુ ભવં ગોતમો અમ્બટ્ઠસ્સ માણવસ્સા''તિ. ''સુખી હોતુ, બ્રાહ્મણ, અમ્બટ્ઠો માણવો''તિ.

૨૯૪. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ સમન્નેસિ. અદ્દસા ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવતો કાયે દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે પહૂતજિવ્હતાય ચ.

૨૯૫. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''પસ્સતિ ખો મે અયં બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણાનિ યેભુય્યેન ઠપેત્વા દ્વે. દ્વીસુ મહાપુરિસલક્ખણેસુ કઙ્ખતિ વિચિકિચ્છતિ નાધિમુચ્ચતિ ન સમ્પસીદતિ – કોસોહિતે ચ વત્થગુય્હે, પહૂતજિવ્હતાય ચા''તિ. અથ ખો ભગવા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ યથા અદ્દસ બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવતો કોસોહિતં વત્થગુય્હં. અથ ખો ભગવા જિવ્હં નિન્નામેત્વા ઉભોપિ કણ્ણસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ, ઉભોપિ નાસિકસોતાનિ અનુમસિ પટિમસિ, કેવલમ્પિ નલાટમણ્ડલં જિવ્હાય છાદેસિ.

૨૯૬. અથ ખો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ એતદહોસિ – ''સમન્નાગતો ખો સમણો ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ પરિપુણ્ણેહિ નો અપરિપુણ્ણેહી''તિ. ભગવન્તં એતદવોચ – ''અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો અજ્જતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૨૯૭. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ભગવતો કાલં આરોચેસિ – ''કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવન્તં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ, માણવકાપિ ભિક્ખુસઙ્ઘં. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૨૯૮. એકમન્તં નિસિન્નસ્સ ખો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ ભગવા અનુપુબ્બિં કથં કથેસિ, સેય્યથિદં – દાનકથં સીલકથં સગ્ગકથં; કામાનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં, નેક્ખમ્મે આનિસંસં પકાસેસિ. યદા ભગવા અઞ્ઞાસિ બ્રાહ્મણં પોક્ખરસાતિં કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તં, અથ યા બુદ્ધાનં સામુક્કંસિકા ધમ્મદેસના, તં પકાસેસિ – દુક્ખં સમુદયં નિરોધં મગ્ગં. સેય્યથાપિ નામ સુદ્ધં વત્થં અપગતકાળકં સમ્મદેવ રજનં પટિગ્ગણ્હેય્ય; એવમેવ બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ તસ્મિઞ્ઞેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ''યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ''ન્તિ.

પોક્ખરસાતિઉપાસકત્તપટિવેદના

૨૯૯. અથ ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ. સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય , અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભો ગોતમ, સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. યથા ચ ભવં ગોતમો ઉક્કટ્ઠાય અઞ્ઞાનિ ઉપાસકકુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ, એવમેવ ભવં ગોતમો પોક્ખરસાતિકુલં

ઉપસઙ્કમતુ. તત્થ યે તે માણવકા વા માણવિકા વા ભવન્તં ગોતમં અભિવાદેસ્સન્તિ વા પચ્ચુટ્ઠિસ્સન્તિ [પચ્ચુટ્ઠસ્સન્તિ (પી॰)] વા આસનં વા ઉદકં વા દસ્સન્તિ ચિત્તં વા પસાદેસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. ''કલ્યાણં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણા''તિ.

અમ્બટ્ઠસુત્તં નિટ્ઠિતં તતિયં.

૪. સોણદણ્ડસુત્તં

ચમ્પેય્યકબ્રાહ્મણગહપતિકા

૩૦૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અઙ્ગેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન ચમ્પા તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે. તેન ખો પન સમયેન સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ચમ્પં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં.

૩૦૧. અસ્સોસું ખો ચમ્પેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ ભો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો અઙ્ગેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ચમ્પં અનુપ્પત્તો ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ. અથ ખો ચમ્પેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ચમ્પાય નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી [સઙ્ઘા સઙ્ઘી (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ગણીભૂતા યેન ગગ્ગરા પોક્ખરણી તેનુપસઙ્કમન્તિ.

૩૦૨. તેન ખો પન સમયેન સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ઉપરિપાસાદે દિવાસેય્યં ઉપગતો હોતિ. અદ્દસા ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ચમ્પેય્યકે બ્રાહ્મણગહપતિકે ચમ્પાય નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી [સઙ્ઘે સઙ્ઘી (સી॰ પી॰) સઙ્ઘા સઙ્ઘી (સ્યા॰)] ગણીભૂતે યેન ગગ્ગરા પોક્ખરણી તેનુપસઙ્કમન્તે. દિસ્વા ખત્તં આમન્તેસિ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો ખત્તે, ચમ્પેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ચમ્પાય નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતા યેન ગગ્ગરા પોક્ખરણી તેનુપસઙ્કમન્તી’’તિ? ‘‘અત્થિ ખો, ભો, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો અઙ્ગેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ચમ્પં અનુપ્પત્તો ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. તમેતે ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભો ખત્તે, યેન ચમ્પેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમ, ઉપસઙ્કમિત્વા ચમ્પેય્યકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એવં વદેહિ – ‘સોણદણ્ડો, ભો, બ્રાહ્મણો એવમાહ – આગમેન્તુ કિર ભવન્તો, સોણદણ્ડોપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સો ખત્તા સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ચમ્પેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ચમ્પેય્યકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એતદવોચ – ‘‘સોણદણ્ડો ભો બ્રાહ્મણો એવમાહ – ‘આગમેન્તુ કિર ભવન્તો, સોણદણ્ડોપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ.

સોણદણ્ડગુણકથા

૩૦૩. તેન ખો પન સમયેન નાનાવેરજ્જકાનં બ્રાહ્મણાનં પઞ્ચમત્તાનિ બ્રાહ્મણસતાનિ ચમ્પાયં પટિવસન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અસ્સોસું ખો તે બ્રાહ્મણા – ‘‘સોણદણ્ડો કિર બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ. અથ ખો તે બ્રાહ્મણા યેન સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘સચ્ચં કિર ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, ભો, હોતિ – ‘અહમ્પિ સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામી’’’તિ.

‘‘મા ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિ. ન અરહતિ ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સચે ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતિ, ભોતો સોણદણ્ડસ્સ યસો હાયિસ્સતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો અભિવડ્ઢિસ્સતિ. યમ્પિ ભોતો સોણદણ્ડસ્સ યસો હાયિસ્સતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો અભિવડ્ઢિસ્સતિ , ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં સોણદણ્ડં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ ભવં સોણદણ્ડો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં સોણદણ્ડં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો અજ્ઝાયકો , મન્તધરો, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી [બ્રહ્મઙ્ઢી (સી॰), બ્રહ્મવચ્ચસી (પી॰)] અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો સીલવા વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય [અનેળગલાય (સી॰ પી॰), અનેલગળાય (ક)] અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો બહૂનં આચરિયપાચરિયો તીણિ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેતિ. બહૂ ખો પન નાનાદિસા નાનાજનપદા માણવકા આગચ્છન્તિ ભોતો સોણદણ્ડસ્સ સન્તિકે મન્તત્થિકા મન્તે અધિયિતુકામા …પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો; સમણો ગોતમો તરુણો ચેવ તરુણપબ્બજિતો ચ…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો રઞ્ઞો માગધસ્સ સેનિયસ્સ બિમ્બિસારસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ સોણદણ્ડો ચમ્પં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં, રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં, રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. યમ્પિ ભવં સોણદણ્ડો ચમ્પં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં, રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં, રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં સોણદણ્ડો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં સોણદણ્ડં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ.

બુદ્ધગુણકથા

૩૦૪. એવં વુત્તે, સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ –

‘‘તેન હિ, ભો, મમપિ સુણાથ, યથા મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું; નત્વેવ અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા, અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ ભો સમણો ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા, અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું ; અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો મહન્તં ઞાતિસઙ્ઘં ઓહાય પબ્બજિતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો પહૂતં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ઓહાય પબ્બજિતો ભૂમિગતઞ્ચ વેહાસટ્ઠં ચ…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દહરોવ સમાનો યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, બ્રહ્મવણ્ણી, બ્રહ્મવચ્છસી, અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સીલવા અરિયસીલી કુસલસીલી કુસલસીલેન સમન્નાગતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો બહૂનં આચરિયપાચરિયો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ખીણકામરાગો વિગતચાપલ્લો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કમ્મવાદી કિરિયવાદી અપાપપુરેક્ખારો બ્રહ્મઞ્ઞાય પજાય...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉચ્ચા કુલા પબ્બજિતો અસમ્ભિન્નખત્તિયકુલા...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અડ્ઢા કુલા પબ્બજિતો મહદ્ધના મહાભોગા...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં તિરોરટ્ઠા તિરોજનપદા પઞ્હં પુચ્છિતું આગચ્છન્તિ...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં અનેકાનિ દેવતાસહસ્સાનિ પાણેહિ સરણં ગતાનિ...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’ તિ...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ સમન્નાગતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો એહિસ્વાગતવાદી સખિલો સમ્મોદકો અબ્ભાકુટિકો ઉત્તાનમુખો પુબ્બભાસી...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ચતુન્નં પરિસાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણે ખલુ, ભો, ગોતમે બહૂ દેવા ચ મનુસ્સા ચ અભિપ્પસન્ના...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો યસ્મિં ગામે વા નિગમે વા પટિવસતિ, ન તસ્મિં ગામે વા નિગમે વા અમનુસ્સા મનુસ્સે વિહેઠેન્તિ...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સઙ્ઘી ગણી ગણાચરિયો પુથુતિત્થકરાનં અગ્ગમક્ખાયતિ. યથા ખો પન, ભો, એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં યથા વા તથા વા યસો સમુદાગચ્છતિ, ન હેવં સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો સમુદાગતો. અથ ખો અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો સમુદાગતો...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા પસેનદિ કોસલો સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો રઞ્ઞો માગધસ્સ સેનિયસ્સ બિમ્બિસારસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ચમ્પં અનુપ્પત્તો, ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે. યે ખો પન, ભો, કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અમ્હાકં ગામખેત્તં આગચ્છન્તિ અતિથી નો તે હોન્તિ. અતિથી ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બા ગરુકાતબ્બા માનેતબ્બા પૂજેતબ્બા અપચેતબ્બા. યમ્પિ, ભો, સમણો ગોતમો ચમ્પં અનુપ્પત્તો ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે, અતિથિમ્હાકં સમણો ગોતમો; અતિથિ ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બો ગરુકાતબ્બો માનેતબ્બો પૂજેતબ્બો અપચેતબ્બો. ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. એત્તકે ખો અહં, ભો, તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ વણ્ણે પરિયાપુણામિ, નો ચ ખો સો ભવં ગોતમો એત્તકવણ્ણો. અપરિમાણવણ્ણો હિ સો ભવં ગોતમો’’તિ.

૩૦૫. એવં વુત્તે, તે બ્રાહ્મણા સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘યથા ખો ભવં સોણદણ્ડો સમણસ્સ ગોતમસ્સ વણ્ણે ભાસતિ ઇતો ચેપિ સો ભવં ગોતમો યોજનસતે વિહરતિ, અલમેવ સદ્ધેન કુલપુત્તેન દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું અપિ પુટોસેના’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભો, સબ્બેવ મયં સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ.

સોણદણ્ડપરિવિતક્કો

૩૦૬. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો મહતા બ્રાહ્મણગણેન સદ્ધિં યેન ગગ્ગરા પોક્ખરણી તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ તિરોવનસણ્ડગતસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘અહઞ્ચેવ ખો પન સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છેય્યં; તત્ર ચે મં સમણો ગોતમો એવં વદેય્ય – ‘ન ખો એસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો એવં પુચ્છિતબ્બો, એવં નામેસ, બ્રાહ્મણ , પઞ્હો પુચ્છિતબ્બો’તિ, તેન મં અયં પરિસા પરિભવેય્ય – ‘બાલો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્યત્તો, નાસક્ખિ સમણં ગોતમં યોનિસો પઞ્હં પુચ્છિતુ’ન્તિ. યં ખો પનાયં પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. મમઞ્ચેવ ખો પન સમણો ગોતમો પઞ્હં પુચ્છેય્ય, તસ્સ ચાહં પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં ન આરાધેય્યં; તત્ર ચે મં સમણો ગોતમો એવં વદેય્ય – ‘ન ખો એસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો એવં બ્યાકાતબ્બો, એવં નામેસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો બ્યાકાતબ્બો’તિ, તેન મં અયં પરિસા પરિભવેય્ય – ‘બાલો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્યત્તો, નાસક્ખિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેતુ’ન્તિ. યં ખો પનાયં પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. અહઞ્ચેવ ખો પન એવં સમીપગતો સમાનો અદિસ્વાવ સમણં ગોતમં નિવત્તેય્યં, તેન મં અયં પરિસા પરિભવેય્ય – ‘બાલો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્યત્તો માનથદ્ધો ભીતો ચ, નો વિસહતિ સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું, કથઞ્હિ નામ એવં સમીપગતો સમાનો અદિસ્વા સમણં ગોતમં નિવત્તિસ્સતી’તિ. યં ખો પનાયં પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું, યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા’’તિ.

૩૦૭. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. ચમ્પેય્યકાપિ ખો બ્રાહ્મણગહપતિકા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ; સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં

વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૩૦૮. તત્રપિ સુદં સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો એતદેવ બહુલમનુવિતક્કેન્તો નિસિન્નો હોતિ – ''અહઞ્ચેવ ખો પન સમણં ગોતમં પઞ્હં પુચ્છેય્યં; તત્ર ચે મં સમણો ગોતમો એવં વદેય્ય – 'ન ખો એસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો એવં પુચ્છિતબ્બો, એવં નામેસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો પુચ્છિતબ્બો'તિ, તેન મં અયં પરિસા પરિભવેય્ય – 'બાલો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્યત્તો, નાસક્ખિ સમણં ગોતમં યોનિસો પઞ્હં પુચ્છિતુ'ન્તિ. યં ખો પનાયં પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. મમઞ્ચેવ ખો પન સમણો ગોતમો પઞ્હં પુચ્છેય્ય, તસ્સ ચાહં પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં ન આરાધેય્યં; તત્ર ચે મં સમણો ગોતમો એવં વદેય્ય – 'ન ખો એસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો એવં બ્યાકાતબ્બો, એવં નામેસ, બ્રાહ્મણ, પઞ્હો બ્યાકાતબ્બો'તિ, તેન મં અયં પરિસા પરિભવેય્ય – 'બાલો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્યત્તો, નાસક્ખિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેતુ'ન્તિ. યં ખો પનાયં પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. અહો વત મં સમણો ગોતમો સકે આચરિયકે તેવિજ્જકે પઞ્હં પુચ્છેય્ય, અદ્ધા વતસ્સાહં ચિત્તં આરાધેય્યં પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેના''તિ.

બ્રાહ્મણપઞ્ઞત્તિ

૩૦૯. અથ ખો ભગવતો સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય એતદહોસિ – ''વિહઞ્ઞતિ ખો અયં સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો સકેન ચિત્તેન. યંનૂનાહં સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં સકે આચરિયકે તેવિજ્જકે પઞ્હં પુચ્છેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ભગવા સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ''કતિહિ પન, બ્રાહ્મણ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; 'બ્રાહ્મણોસ્મી'તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા''તિ?

૩૧૦. અથ ખો સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''યં વત નો અહોસિ ઇચ્છિતં, યં આકઙ્ખિતં, યં અધિપ્પેતં, યં અભિપત્થિતં – 'અહો વત મં સમણો ગોતમો સકે આચરિયકે તેવિજ્જકે પઞ્હં પુચ્છેય્ય, અદ્ધા વતસ્સાહં ચિત્તં આરાધેય્યં પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેના'તિ, તત્ર મં સમણો ગોતમો સકે આચરિયકે તેવિજ્જકે પઞ્હં પુચ્છતિ. અદ્ધા વતસ્સાહં ચિત્તં આરાધેસ્સામિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેના''તિ.

૩૧૧. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો અબ્ભુન્નામેત્વા કાયં અનુવિલોકેત્વા પરિસં ભગવન્તં એતદવોચ – ''પઞ્ચહિ, ભો ગોતમ, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; 'બ્રાહ્મણોસ્મી'તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્ય. કતમેહિ પઞ્ચહિ? ઇધ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો હોતિ માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન; અજ્ઝાયકો હોતિ મન્તધરો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો; અભિરૂપો હોતિ દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય; સીલવા હોતિ વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો; પણ્ડિતો ચ હોતિ મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમેહિ ખો, ભો ગોતમ, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; 'બ્રાહ્મણોસ્મી'તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા''તિ.

‘‘ઇમેસં પન, બ્રાહ્મણ, પઞ્ચન્નં અઙ્ગાનં સક્કા એકં અઙ્ગં ઠપયિત્વા ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેતું; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘સક્કા , ભો ગોતમ. ઇમેસઞ્હિ, ભો ગોતમ, પઞ્ચન્નં અઙ્ગાનં વણ્ણં ઠપયામ. કિઞ્હિ વણ્ણો કરિસ્સતિ? યતો ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો હોતિ માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન; અજ્ઝાયકો ચ હોતિ મન્તધરો ચ તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો; સીલવા ચ હોતિ વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો; પણ્ડિતો ચ હોતિ મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમેહિ ખો ભો ગોતમ ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ.

૩૧૨. ‘‘ઇમેસં પન, બ્રાહ્મણ, ચતુન્નં અઙ્ગાનં સક્કા એકં અઙ્ગં ઠપયિત્વા તીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેતું; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘સક્કા, ભો ગોતમ. ઇમેસઞ્હિ, ભો ગોતમ, ચતુન્નં અઙ્ગાનં મન્તે ઠપયામ. કિઞ્હિ મન્તા કરિસ્સન્તિ? યતો ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો હોતિ માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન; સીલવા ચ હોતિ વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો; પણ્ડિતો ચ હોતિ મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમેહિ ખો, ભો ગોતમ, તીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ.

‘‘ઇમેસં પન, બ્રાહ્મણ, તિણ્ણં અઙ્ગાનં સક્કા એકં અઙ્ગં ઠપયિત્વા દ્વીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેતું; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ? ‘‘સક્કા, ભો ગોતમ. ઇમેસઞ્હિ, ભો ગોતમ, તિણ્ણં અઙ્ગાનં જાતિં ઠપયામ. કિઞ્હિ જાતિ કરિસ્સતિ? યતો ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો સીલવા હોતિ વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો; પણ્ડિતો ચ હોતિ મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમેહિ ખો, ભો ગોતમ, દ્વીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; ‘બ્રાહ્મણોસ્મી’તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા’’તિ.

૩૧૩. એવં વુત્તે, તે બ્રાહ્મણા સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘મા ભવં સોણદણ્ડો એવં અવચ, મા ભવં સોણદણ્ડો એવં અવચ. અપવદતેવ ભવં સોણદણ્ડો વણ્ણં, અપવદતિ મન્તે, અપવદતિ જાતિં એકંસેન. ભવં સોણદણ્ડો સમણસ્સેવ ગોતમસ્સ વાદં અનુપક્ખન્દતી’’તિ.

૩૧૪. અથ ખો ભગવા તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ‘‘સચે ખો તુમ્હાકં બ્રાહ્મણાનં એવં હોતિ – ‘અપ્પસ્સુતો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, અકલ્યાણવાક્કરણો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, દુપ્પઞ્ઞો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, ન ચ પહોતિ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’ન્તિ, તિટ્ઠતુ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, તુમ્હે મયા સદ્ધિં મન્તવ્હો અસ્મિં વચને. સચે પન તુમ્હાકં બ્રાહ્મણાનં એવં હોતિ – ‘બહુસ્સુતો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, કલ્યાણવાક્કરણો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, પણ્ડિતો ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો, પહોતિ ચ સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં અસ્મિં વચને પટિમન્તેતુ’ન્તિ, તિટ્ઠથ તુમ્હે, સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો મયા સદ્ધિં પટિમન્તેતૂ’’તિ.

૩૧૫. એવં વુત્તે, સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''તિટ્ઠતુ ભવં ગોતમો, તુણ્હી ભવં ગોતમો હોતુ, અહમેવ તેસં સહધમ્મેન પટિવચનં કરિસ્સામી''તિ. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ''મા ભવન્તો એવં અવચુત્થ, મા ભવન્તો એવં અવચુત્થ – 'અપવદતેવ ભવં સોણદણ્ડો વણ્ણં, અપવદતિ મન્તે, અપવદતિ જાતિં એકંસેન. ભવં સોણદણ્ડો સમણસ્સેવ ગોતમસ્સ વાદં અનુપક્ખન્દતી'તિ. નાહં, ભો, અપવદામિ વણ્ણં વા મન્તે વા જાતિં વા''તિ.

૩૧૬. તેન ખો પન સમયેન સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ભાગિનેય્યો અઙ્ગકો નામ માણવકો તસ્સં પરિસાયં નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ – ''પસ્સન્તિ નો ભોન્તો ઇમં અઙ્ગકં માણવકં અમ્હાકં ભાગિનેય્ય''ન્તિ? ''એવં, ભો''. ''અઙ્ગકો ખો, ભો, માણવકો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય, નાસ્સ ઇમિસ્સં પરિસાયં સમસમો અત્થિ વણ્ણેન ઠપેત્વા સમણં ગોતમં. અઙ્ગકો ખો માણવકો અજ્ઝાયકો મન્તધરો, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો. અહમસ્સ મન્તે વાચેતા. અઙ્ગકો ખો માણવકો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. અહમસ્સ માતાપિતરો જાનામિ. અઙ્ગકો ખો માણવકો પાણમ્પિ હનેય્ય, અદિન્નમ્પિ આદિયેય્ય , પરદારમ્પિ ગચ્છેય્ય, મુસાવાદમ્પિ ભણેય્ય, મજ્જમ્પિ પિવેય્ય, એત્થ દાનિ, ભો, કિં વણ્ણો કરિસ્સતિ, કિં મન્તા, કિં જાતિ? યતો ખો, ભો, બ્રાહ્મણો સીલવા ચ હોતિ વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો, પણ્ડિતો ચ હોતિ મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમેહિ ખો, ભો, દ્વીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેન્તિ; 'બ્રાહ્મણોસ્મી'તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા''તિ.

સીલપઞ્ઞાકથા

૩૧૭. ''ઇમેસં પન, બ્રાહ્મણ, દ્વિન્નં અઙ્ગાનં સક્કા એકં અઙ્ગં ઠપયિત્વા એકેન અઙ્ગેન સમન્નાગતં બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં પઞ્ઞપેતું; 'બ્રાહ્મણોસ્મી'તિ ચ વદમાનો સમ્મા વદેય્ય, ન ચ પન મુસાવાદં આપજ્જેય્યા''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ. સીલપરિધોતા હિ, ભો ગોતમ, પઞ્ઞા; પઞ્ઞાપરિધોતં સીલં. યત્થ સીલં તત્થ પઞ્ઞા, યત્થ પઞ્ઞા તત્થ સીલં. સીલવતો પઞ્ઞા, પઞ્ઞવતો સીલં. સીલપઞ્ઞાણઞ્ચ પન લોકસ્મિં અગ્ગમક્ખાયતિ. સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, હત્થેન વા હત્થં ધોવેય્ય, પાદેન વા પાદં ધોવેય્ય; એવમેવ ખો, ભો ગોતમ, સીલપરિધોતા પઞ્ઞા, પઞ્ઞાપરિધોતં સીલં. યત્થ સીલં તત્થ પઞ્ઞા, યત્થ પઞ્ઞા તત્થ સીલં. સીલવતો પઞ્ઞા, પઞ્ઞવતો સીલં. સીલપઞ્ઞાણઞ્ચ પન લોકસ્મિં અગ્ગમક્ખાયતી''તિ. ''એવમેતં, બ્રાહ્મણ, એવમેતં, બ્રાહ્મણ, સીલપરિધોતા હિ, બ્રાહ્મણ, પઞ્ઞા, પઞ્ઞાપરિધોતં સીલં. યત્થ સીલં તત્થ પઞ્ઞા, યત્થ પઞ્ઞા તત્થ સીલં. સીલવતો પઞ્ઞા, પઞ્ઞવતો સીલં. સીલપઞ્ઞાણઞ્ચ પન લોકસ્મિં અગ્ગમક્ખાયતિ. સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, હત્થેન વા હત્થં ધોવેય્ય, પાદેન વા પાદં ધોવેય્ય; એવમેવ ખો, બ્રાહ્મણ, સીલપરિધોતા પઞ્ઞા, પઞ્ઞાપરિધોતં સીલં. યત્થ સીલં તત્થ પઞ્ઞા, યત્થ પઞ્ઞા તત્થ સીલં. સીલવતો પઞ્ઞા, પઞ્ઞવતો સીલં. સીલપઞ્ઞાણઞ્ચ પન લોકસ્મિં અગ્ગમક્ખાયતિ .

૩૧૮. ''કતમં પન તં, બ્રાહ્મણ, સીલં? કતમા સા પઞ્ઞા''તિ? ''એત્તકપરમાવ મયં, ભો ગોતમ, એતસ્મિં અત્થે. સાધુ વત ભવન્તંયેવ ગોતમં પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો''તિ. ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, સુણોહિ; સાધુકં

મનસિકરોહિ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ – ‘‘ઇધ, બ્રાહ્મણ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ તથા વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ. ઇદં ખો તં, બ્રાહ્મણ, સીલં...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ...પે॰... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ, અભિનિન્નામેતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ, ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય અયં ખો સા, બ્રાહ્મણ, પઞ્ઞા’’તિ.

સોણદણ્ડઉપાસકત્તપટિવેદના

૩૧૯. એવં વુત્તે, સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં , ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ . સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ, ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં . અધિવાસેતુ ચ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૩૨૦. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ‘‘કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન સોણદણ્ડસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ.

૩૨૧. અથ ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સોણદણ્ડો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, પરિસગતો સમાનો આસના વુટ્ઠહિત્વા ભવન્તં ગોતમં અભિવાદેય્યં, તેન મં સા પરિસા પરિભવેય્ય. યં ખો પન સા પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ. યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, પરિસગતો સમાનો અઞ્જલિં પગ્ગણ્હેય્યં, આસના મે તં ભવં ગોતમો પચ્ચુટ્ઠાનં ધારેતુ. અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, પરિસગતો સમાનો વેઠનં ઓમુઞ્ચેય્યં, સિરસા મે તં ભવં ગોતમો અભિવાદનં ધારેતુ. અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, યાનગતો સમાનો યાના પચ્ચોરોહિત્વા ભવન્તં ગોતમં અભિવાદેય્યં, તેન મં સા પરિસા પરિભવેય્ય. યં ખો પન સા પરિસા પરિભવેય્ય, યસોપિ તસ્સ હાયેથ, યસ્સ ખો પન યસો હાયેથ, ભોગાપિ તસ્સ હાયેય્યું. યસોલદ્ધા ખો પનમ્હાકં ભોગા. અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, યાનગતો સમાનો પતોદલટ્ઠિં અબ્ભુન્નામેય્યં, યાના મે તં ભવં ગોતમો પચ્ચોરોહનં ધારેતુ. અહઞ્ચેવ ખો પન, ભો ગોતમ, યાનગતો સમાનો છત્તં અપનામેય્યં, સિરસા મે તં ભવં ગોતમો અભિવાદનં ધારેતૂ’’તિ.

૩૨૨. અથ ખો ભગવા સોણદણ્ડં બ્રાહ્મણં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ.

સોણદણ્ડસુત્તં નિટ્ઠિતં ચતુત્થં.

૫. કૂટદન્તસુત્તં

ખાણુમતકબ્રાહ્મણગહપતિકા

૩૨૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન ખાણુમતં નામ મગધાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ખાણુમતે વિહરતિ અમ્બલટ્ઠિકાયં. તેન ખો પન સમયેન કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ખાણુમતં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. તેન ખો પન સમયેન કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મહાયઞ્ઞો ઉપક્ખટો હોતિ. સત્ત ચ ઉસભસતાનિ સત્ત ચ વચ્છતરસતાનિ સત્ત ચ વચ્છતરીસતાનિ સત્ત ચ અજસતાનિ સત્ત ચ ઉરબ્ભસતાનિ થૂણૂપનીતાનિ હોન્તિ યઞ્ઞત્થાય.

૩૨૪. અસ્સોસું ખો ખાણુમતકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ખાણુમતં અનુપ્પત્તો ખાણુમતે વિહરતિ અમ્બલટ્ઠિકાયં. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ . સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ.

૩૨૫. અથ ખો ખાણુમતકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ખાણુમતા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતા યેન અમ્બલટ્ઠિકા તેનુપસઙ્કમન્તિ.

૩૨૬. તેન ખો પન સમયેન કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ઉપરિપાસાદે દિવાસેય્યં ઉપગતો હોતિ. અદ્દસા ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ખાણુમતકે બ્રાહ્મણગહપતિકે ખાણુમતા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતે યેન અમ્બલટ્ઠિકા તેનુપસઙ્કમન્તે. દિસ્વા ખત્તં આમન્તેસિ – ''કિં નુ ખો, ભો ખત્તે, ખાણુમતકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ખાણુમતા નિક્ખમિત્વા સઙ્ઘસઙ્ઘી ગણીભૂતા યેન અમ્બલટ્ઠિકા તેનુપસઙ્કમન્તી''તિ?

૩૨૭. ''અત્થિ ખો, ભો, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ ખાણુમતં અનુપ્પત્તો, ખાણુમતે વિહરતિ અમ્બલટ્ઠિકાયં. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. તમેતે ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમન્તી''તિ.

૩૨૮. અથ ખો કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ''સુતં ખો પન મેતં – 'સમણો ગોતમો તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં જાનાતી'તિ. ન ખો પનાહં જાનામિ તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં. ઇચ્છામિ ચાહં મહાયઞ્ઞં યજિતું. યંનૂનાહં સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં પુચ્છેય્ય''ન્તિ.

૩૨૯. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ખત્તં આમન્તેસિ – ‘‘તેન હિ, ભો ખત્તે, યેન ખાણુમતકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમ. ઉપસઙ્કમિત્વા ખાણુમતકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એવં વદેહિ – ‘કૂટદન્તો, ભો, બ્રાહ્મણો એવમાહ – ‘‘આગમેન્તુ કિર ભવન્તો, કૂટદન્તોપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભો’’તિ ખો સો ખત્તા કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ખાણુમતકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તેનુપસઙ્કમિ. ઉપસઙ્કમિત્વા ખાણુમતકે બ્રાહ્મણગહપતિકે એતદવોચ – ‘‘કૂટદન્તો, ભો, બ્રાહ્મણો એવમાહ – ‘આગમેન્તુ કિર ભોન્તો, કૂટદન્તોપિ બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’’તિ.

કૂટદન્તગુણકથા

૩૩૦. તેન ખો પન સમયેન અનેકાનિ બ્રાહ્મણસતાનિ ખાણુમતે પટિવસન્તિ – ‘‘કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મહાયઞ્ઞં અનુભવિસ્સામા’’તિ. અસ્સોસું ખો તે બ્રાહ્મણા – ‘‘કૂટદન્તો કિર બ્રાહ્મણો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ. અથ ખો તે બ્રાહ્મણા યેન કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિંસુ.

૩૩૧. ઉપસઙ્કમિત્વા કૂટદન્તં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘સચ્ચં કિર ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, ભો, હોતિ – ‘અહમ્પિ સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામી’’’તિ.

‘‘મા ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિ. ન અરહતિ ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સચે ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સતિ, ભોતો કૂટદન્તસ્સ યસો હાયિસ્સતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો અભિવડ્ઢિસ્સતિ. યમ્પિ ભોતો કૂટદન્તસ્સ યસો હાયિસ્સતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો અભિવડ્ઢિસ્સતિ, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણો ત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં કૂટદન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું .

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ ભવં કૂટદન્તો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણો ત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં કૂટદન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતવિત્તૂપકરણો પહૂતજાતરૂપરજતો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો અજ્ઝાયકો મન્તધરો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો સીલવા વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા…પે॰…

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો બહૂનં આચરિયપાચરિયો તીણિ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેતિ, બહૂ ખો પન નાનાદિસા નાનાજનપદા માણવકા આગચ્છન્તિ ભોતો કૂટદન્તસ્સ સન્તિકે મન્તત્થિકા મન્તે અધિયિતુકામા...પે॰...

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. સમણો ગોતમો તરુણો ચેવ તરુણપબ્બજિતો ચ...પે॰...

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો રઞ્ઞો માગધસ્સ સેનિયસ્સ બિમ્બિસારસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘ભવઞ્હિ કૂટદન્તો ખાણુમતં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં. યમ્પિ ભવં કૂટદન્તો ખાણુમતં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં, રઞ્ઞા માગધેન સેનિયેન બિમ્બિસારેન દિન્નં રાજદાયં બ્રહ્મદેય્યં, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ ભવં કૂટદન્તો સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણોત્વેવ ગોતમો અરહતિ ભવન્તં કૂટદન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ.

બુદ્ધગુણકથા

૩૩૨. એવં વુત્તે કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો તે બ્રાહ્મણે એતદવોચ –

‘‘તેન હિ, ભો, મમપિ સુણાથ, યથા મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું, ન ત્વેવ અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. યમ્પિ, ભો, સમણો ગોતમો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, ઇમિનાપઙ્ગેન ન અરહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો મહન્તં ઞાતિસઙ્ઘં ઓહાય પબ્બજિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો પહૂતં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ઓહાય પબ્બજિતો ભૂમિગતઞ્ચ વેહાસટ્ઠં ચ...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દહરોવ સમાનો યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અકામકાનં માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રુદન્તાનં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય ...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સીલવા અરિયસીલી કુસલસીલી કુસલસીલેન સમન્નાગતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કલ્યાણવાચો કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો બહૂનં આચરિયપાચરિયો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ખીણકામરાગો વિગતચાપલ્લો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો કમ્મવાદી કિરિયવાદી અપાપપુરેક્ખારો બ્રહ્મઞ્ઞાય પજાય…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ઉચ્ચા કુલા પબ્બજિતો અસમ્ભિન્નખત્તિયકુલા…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો અડ્ઢા કુલા પબ્બજિતો મહદ્ધના મહાભોગા…પે॰…

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં તિરોરટ્ઠા તિરોજનપદા પઞ્હં પુચ્છિતું આગચ્છન્તિ…પે॰…

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં અનેકાનિ દેવતાસહસ્સાનિ પાણેહિ સરણં ગતાનિ…પે॰…

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’ તિ…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણેહિ સમન્નાગતો…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો એહિસ્વાગતવાદી સખિલો સમ્મોદકો અબ્ભાકુટિકો ઉત્તાનમુખો પુબ્બભાસી…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ચતુન્નં પરિસાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો…પે॰…

‘‘સમણે ખલુ, ભો, ગોતમે બહૂ દેવા ચ મનુસ્સા ચ અભિપ્પસન્ના…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો યસ્મિં ગામે વા નિગમે વા પટિવસતિ ન તસ્મિં ગામે વા નિગમે વા અમનુસ્સા મનુસ્સે વિહેઠેન્તિ…પે॰…

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સઙ્ઘી ગણી ગણાચરિયો પુથુતિત્થકરાનં અગ્ગમક્ખાયતિ, યથા ખો પન, ભો, એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં યથા વા તથા વા યસો સમુદાગચ્છતિ, ન હેવં સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો સમુદાગતો. અથ ખો અનુત્તરાય વિજ્જાચરણસમ્પદાય સમણસ્સ ગોતમસ્સ યસો સમુદાગતો…પે॰…

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો…પે॰…

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં રાજા પસેનદિ કોસલો સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો... પે॰...

‘‘સમણં ખલુ, ભો, ગોતમં બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ સપુત્તો સભરિયો સપરિસો સામચ્ચો પાણેહિ સરણં ગતો... પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો રઞ્ઞો માગધસ્સ સેનિયસ્સ બિમ્બિસારસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો...પે॰...

‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો ખાણુમતં અનુપ્પત્તો ખાણુમતે વિહરતિ અમ્બલટ્ઠિકાયં. યે ખો પન, ભો, કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા અમ્હાકં ગામખેત્તં આગચ્છન્તિ, અતિથી નો તે હોન્તિ. અતિથી ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બા ગરુકાતબ્બા માનેતબ્બા પૂજેતબ્બા અપચેતબ્બા. યમ્પિ, ભો, સમણો ગોતમો ખાણુમતં અનુપ્પત્તો ખાણુમતે વિહરતિ અમ્બલટ્ઠિકાયં, અતિથિમ્હાકં સમણો ગોતમો. અતિથિ ખો પનમ્હેહિ સક્કાતબ્બો ગરુકાતબ્બો માનેતબ્બો પૂજેતબ્બો અપચેતબ્બો. ઇમિનાપઙ્ગેન નારહતિ સો ભવં ગોતમો અમ્હાકં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. અથ ખો મયમેવ અરહામ તં ભવન્તં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. એત્તકે ખો અહં, ભો, તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ વણ્ણે પરિયાપુણામિ, નો ચ ખો સો ભવં ગોતમો એત્તકવણ્ણો. અપરિમાણવણ્ણો હિ સો ભવં ગોતમો’’તિ.

૩૩૩. એવં વુત્તે, તે બ્રાહ્મણા કૂટદન્તં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘યથા ખો ભવં કૂટદન્તો સમણસ્સ ગોતમસ્સ વણ્ણે ભાસતિ, ઇતો ચેપિ સો ભવં ગોતમો યોજનસતે વિહરતિ, અલમેવ સદ્ધેન કુલપુત્તેન દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું અપિ પુટોસેના’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભો, સબ્બેવ મયં સમણં ગોતમં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ.

મહાવિજિતરાજયઞ્ઞકથા

૩૩૪. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો મહતા બ્રાહ્મણગણેન સદ્ધિં યેન અમ્બલટ્ઠિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ, ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ . સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. ખાણુમતકાપિ ખો બ્રાહ્મણગહપતિકા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ; અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

૩૩૫. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભો ગોતમ – ‘સમણો ગોતમો તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં જાનાતી’તિ. ન ખો પનાહં જાનામિ તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં. ઇચ્છામિ ચાહં મહાયઞ્ઞં યજિતું. સાધુ મે ભવં ગોતમો તિવિધં યઞ્ઞસમ્પદં સોળસપરિક્ખારં દેસેતૂ’’તિ.

૩૩૬. ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, સુણાહિ સાધુકં મનસિકરોહિ, ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ – ''ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ , રાજા મહાવિજિતો નામ અહોસિ અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતજાતરૂપરજતો પહૂતવિત્તૂપકરણો પહૂતધનધઞ્ઞો પરિપુણ્ણકોસકોટ્ઠાગારો. અથ ખો, બ્રાહ્મણ, રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'અધિગતા ખો મે વિપુલા માનુસકા ભોગા, મહન્તં પથવિમણ્ડલં અભિવિજિય અજ્ઝાવસામિ , યંનૂનાહં મહાયઞ્ઞં યજેય્યં, યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ.

૩૩૭. ''અથ ખો, બ્રાહ્મણ, રાજા મહાવિજિતો પુરોહિતં બ્રાહ્મણં આમન્તેત્વા એતદવોચ – 'ઇધ મય્હં, બ્રાહ્મણ, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – અધિગતા ખો મે વિપુલા માનુસકા ભોગા , મહન્તં પથવિમણ્ડલં અભિવિજિય અજ્ઝાવસામિ. યંનૂનાહં મહાયઞ્ઞં યજેય્યં યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ. ઇચ્છામહં, બ્રાહ્મણ, મહાયઞ્ઞં યજિતું. અનુસાસતુ મં ભવં યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'''તિ.

૩૩૮. ''એવં વુત્તે, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રાજાનં મહાવિજિતં એતદવોચ – 'ભોતો ખો રઞ્ઞો જનપદો સકણ્ટકો સઉપ્પીળો, ગામઘાતાપિ દિસ્સન્તિ, નિગમઘાતાપિ દિસ્સન્તિ, નગરઘાતાપિ દિસ્સન્તિ , પન્થદુહનાપિ દિસ્સન્તિ. ભવં ખો પન રાજા એવં સકણ્ટકે જનપદે સઉપ્પીળે બલિમુદ્ધરેય્ય, અકિચ્ચકારી અસ્સ તેન ભવં રાજા. સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો એવમસ્સ – ''અહમેતં દસ્સુખીલં વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા સમૂહનિસ્સામી''તિ, ન ખો પનેતસ્સ દસ્સુખીલસ્સ એવં સમ્મા સમુગ્ઘાતો હોતિ. યે તે હતાવસેસકા ભવિસ્સન્તિ, તે પચ્છા રઞ્ઞો જનપદં વિહેઠેસ્સન્તિ. અપિ ચ ખો ઇદં સંવિધાનં આગમ્મ એવમેતસ્સ દસ્સુખીલસ્સ સમ્મા સમુગ્ઘાતો હોતિ. તેન હિ ભવં રાજા યે ભોતો રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહન્તિ કસિગોરક્ખે, તેસં ભવં રાજા બીજભત્તં અનુપ્પદેતુ. યે ભોતો રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહન્તિ વાણિજ્જાય, તેસં ભવં રાજા પાભતં અનુપ્પદેતુ. યે ભોતો રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહન્તિ રાજપોરિસે, તેસં ભવં રાજા ભત્તવેતનં પકપ્પેતુ. તે ચ મનુસ્સા સકમ્મપસુતા રઞ્ઞો જનપદં ન વિહેઠેસ્સન્તિ; મહા ચ રઞ્ઞો રાસિકો ભવિસ્સતિ. ખેમટ્ઠિતા જનપદા અકણ્ટકા અનુપ્પીળા. મનુસ્સા મુદા મોદમાના ઉરે પુત્તે નચ્ચેન્તા અપારુતઘરા મઞ્ઞે વિહરિસ્સન્તી'તિ. 'એવં, ભો'તિ ખો, બ્રાહ્મણ, રાજા મહાવિજિતો પુરોહિતસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યે રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહિંસુ કસિગોરક્ખે, તેસં રાજા મહાવિજિતો બીજભત્તં અનુપ્પદાસિ. યે ચ રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહિંસુ વાણિજ્જાય, તેસં રાજા મહાવિજિતો પાભતં અનુપ્પદાસિ. યે ચ રઞ્ઞો જનપદે ઉસ્સહિંસુ રાજપોરિસે, તેસં રાજા મહાવિજિતો ભત્તવેતનં પકપ્પેસિ. તે ચ મનુસ્સા સકમ્મપસુતા રઞ્ઞો જનપદં ન વિહેઠિંસુ, મહા ચ રઞ્ઞો રાસિકો અહોસિ. ખેમટ્ઠિતા જનપદા અકણ્ટકા અનુપ્પીળા મનુસ્સા મુદા મોદમાના ઉરે પુત્તે નચ્ચેન્તા અપારુતઘરા મઞ્ઞે વિહરિંસુ. અથ ખો, બ્રાહ્મણ, રાજા મહાવિજિતો પુરોહિતં બ્રાહ્મણં આમન્તેત્વા એતદવોચ – 'સમૂહતો ખો મે ભોતો દસ્સુખીલો, ભોતો સંવિધાનં આગમ્મ મહા ચ મે રાસિકો. ખેમટ્ઠિતા જનપદા અકણ્ટકા અનુપ્પીળા મનુસ્સા મુદા મોદમાના ઉરે પુત્તે નચ્ચેન્તા અપારુતઘરા મઞ્ઞે વિહરન્તિ. ઇચ્છામહં બ્રાહ્મણ મહાયઞ્ઞં યજિતું. અનુસાસતુ મં ભવં યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ.

ચતુપરિક્ખારં

૩૩૯. ''તેન હિ ભવં રાજા યે ભોતો રઞ્ઞો જનપદે ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ તે ભવં રાજા આમન્તયતં – 'ઇચ્છામહં, ભો, મહાયઞ્ઞં યજિતું, અનુજાનન્તુ મે ભવન્તો યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ. યે ભોતો રઞ્ઞો જનપદે અમચ્ચા પારિસજ્જા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... બ્રાહ્મણમહાસાલા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, તે ભવં રાજા આમન્તયતં – 'ઇચ્છામહં, ભો, મહાયઞ્ઞં યજિતું, અનુજાનન્તુ મે ભવન્તો યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ. 'એવં, ભો'તિ ખો, બ્રાહ્મણ, રાજા મહાવિજિતો પુરોહિતસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યે રઞ્ઞો જનપદે ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, તે રાજા મહાવિજિતો આમન્તેસિ – 'ઇચ્છામહં, ભો, મહાયઞ્ઞં યજિતું, અનુજાનન્તુ મે ભવન્તો યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. 'યજતં ભવં રાજા યઞ્ઞં, યઞ્ઞકાલો મહારાજા'તિ. યે રઞ્ઞો જનપદે અમચ્ચા પારિસજ્જા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... બ્રાહ્મણમહાસાલા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, તે રાજા મહાવિજિતો આમન્તેસિ – 'ઇચ્છામહં, ભો , મહાયઞ્ઞં યજિતું. અનુજાનન્તુ મે ભવન્તો યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા'તિ. 'યજતં ભવં રાજા યઞ્ઞં, યઞ્ઞકાલો મહારાજા'તિ. ઇતિમે ચત્તારો અનુમતિપક્ખા તસ્સેવ યઞ્ઞસ્સ પરિક્ખારા ભવન્તિ.

અટ્ઠ પરિક્ખારા

૩૪૦. ''રાજા મહાવિજિતો અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો, ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય; અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતજાતરૂપરજતો પહૂતવિત્તૂપકરણો પહૂતધનધઞ્ઞો પરિપુણ્ણકોસકોટ્ઠાગારો; બલવા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય સમન્નાગતો અસ્સવાય ઓવાદપટિકરાય સહતિ [પતપતિ (સી॰ પી॰), તપતિ (સ્યા॰)] મઞ્ઞે પચ્ચત્થિકે યસસા; સદ્ધો દાયકો દાનપતિ અનાવટદ્વારો સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવણિબ્બકયાચકાનં ઓપાનભૂતો પુઞ્ઞાનિ કરોતિ; બહુસ્સુતો તસ્સ તસ્સ સુતજાતસ્સ, તસ્સ તસ્સેવ ખો પન ભાસિતસ્સ અત્થં જાનાતિ 'અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો'તિ; પણ્ડિતો, વિયત્તો, મેધાવી, પટિબલો, અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને અત્થે ચિન્તેતું. રાજા મહાવિજિતો ઇમેહિ અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો. ઇતિ ઇમાનિપિ અટ્ઠઙ્ગાનિ તસ્સેવ યઞ્ઞસ્સ પરિક્ખારા ભવન્તિ.

ચતુપરિક્ખારં

૩૪૧. ''પુરોહિતો [પુરોહિતોપિ (ક॰ સી॰ ક॰)] બ્રાહ્મણો ચતુહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો. ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન; અજ્ઝાયકો મન્તધરો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો; સીલવા વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો; પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. પુરોહિતો બ્રાહ્મણો ઇમેહિ ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો. ઇતિ ઇમાનિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ તસ્સેવ યઞ્ઞસ્સ પરિક્ખારા ભવન્તિ.

તિસ્સો વિધા

૩૪૨. ‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ પુબ્બેવ યઞ્ઞા તિસ્સો વિધા દેસેસિ. સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યિટ્ઠુકામસ્સ [યિટ્ઠકામસ્સ (ક॰)] કોચિદેવ વિપ્પટિસારો – ‘મહા વત મે ભોગક્ખન્ધો વિગચ્છિસ્સતી’તિ, સો ભોતા રઞ્ઞા વિપ્પટિસારો ન કરણીયો. સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વિપ્પટિસારો – ‘મહા વત મે ભોગક્ખન્ધો વિગચ્છતી’તિ, સો ભોતા રઞ્ઞા વિપ્પટિસારો ન કરણીયો. સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યિટ્ઠસ્સ કોચિદેવ વિપ્પટિસારો – ‘મહા વત મે ભોગક્ખન્ધો વિગતો’તિ, સો ભોતા રઞ્ઞા વિપ્પટિસારો ન કરણીયો’’તિ. ઇમા ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ પુબ્બેવ યઞ્ઞા તિસ્સો વિધા દેસેસિ.

દસ આકારા

૩૪૩. ‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ પુબ્બેવ યઞ્ઞા દસહાકારેહિ પટિગ્ગાહકેસુ વિપ્પટિસારં પટિવિનેસિ. ‘આગમિસ્સન્તિ ખો ભોતો યઞ્ઞં પાણાતિપાતિનોપિ પાણાતિપાતા પટિવિરતાપિ. યે તત્થ પાણાતિપાતિનો, તેસઞ્ઞેવ તેન. યે તત્થ પાણાતિપાતા પટિવિરતા, તે આરબ્ભ યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ. આગમિસ્સન્તિ ખો ભોતો યઞ્ઞં અદિન્નાદાયિનોપિ અદિન્નાદાના પટિવિરતાપિ...પે॰... કામેસુ મિચ્છાચારિનોપિ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતાપિ... મુસાવાદિનોપિ મુસાવાદા પટિવિરતાપિ... પિસુણવાચિનોપિ પિસુણાય વાચાય પટિવિરતાપિ... ફરુસવાચિનોપિ ફરુસાય વાચાય પટિવિરતાપિ... સમ્ફપ્પલાપિનોપિ સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતાપિ ... અભિજ્ઝાલુનોપિ અનભિજ્ઝાલુનોપિ... બ્યાપન્નચિત્તાપિ અબ્યાપન્નચિત્તાપિ... મિચ્છાદિટ્ઠિકાપિ સમ્માદિટ્ઠિકાપિ.... યે તત્થ મિચ્છાદિટ્ઠિકા, તેસઞ્ઞેવ તેન. યે તત્થ સમ્માદિટ્ઠિકા, તે આરબ્ભ યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતૂ’તિ. ઇમેહિ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ પુબ્બેવ યઞ્ઞા દસહાકારેહિ પટિગ્ગાહકેસુ વિપ્પટિસારં પટિવિનેસિ.

સોળસ આકારા

૩૪૪. ‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ સોળસહાકારેહિ ચિત્તં સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ, નો ચ ખો તસ્સ આમન્તિતા ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ; અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ . એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભોતા ખો પન રઞ્ઞા આમન્તિતા ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ . ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ, યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ.

‘‘સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ, નો ચ ખો તસ્સ આમન્તિતા અમચ્ચા પારિસજ્જા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... બ્રાહ્મણમહાસાલા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ...પે॰... ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ. એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભોતા ખો પન રઞ્ઞા આમન્તિતા ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ. ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ, યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ.

‘‘સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ, નો ચ ખો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ. એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભવં ખો પન રાજા ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ, યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ.

‘‘સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ નો ચ ખો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો બ્રહ્મવણ્ણી બ્રહ્મવચ્છસી અખુદ્દાવકાસો દસ્સનાય...પે॰... નો ચ ખો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો પહૂતજાતરૂપરજતો પહૂતવિત્તૂપકરણો પહૂતધનધઞ્ઞો પરિપુણ્ણકોસકોટ્ઠાગારો...પે॰... નો ચ ખો બલવા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય સમન્નાગતો અસ્સવાય ઓવાદપટિકરાય સહતિ મઞ્ઞે પચ્ચત્થિકે યસસા...પે॰... નો ચ ખો સદ્ધો દાયકો દાનપતિ અનાવટદ્વારો સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવણિબ્બકયાચકાનં ઓપાનભૂતો પુઞ્ઞાનિ કરોતિ...પે॰... નો ચ ખો બહુસ્સુતો તસ્સ તસ્સ સુતજાતસ્સ...પે॰... નો ચ ખો તસ્સ તસ્સેવ ખો પન ભાસિતસ્સ અત્થં જાનાતિ ‘‘અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો, અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો’’તિ...પે॰... નો ચ ખો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી પટિબલો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને અત્થે ચિન્તેતું, અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ . એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભવં ખો પન રાજા પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી પટિબલો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ને અત્થે ચિન્તેતું. ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ , યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ.

‘‘સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ. નો ચ ખ્વસ્સ પુરોહિતો બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન; અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ. એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભોતો ખો પન રઞ્ઞો પુરોહિતો બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન. ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ, યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતુ.

‘‘સિયા ખો પન ભોતો રઞ્ઞો મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ કોચિદેવ વત્તા – ‘રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ. નો ચ ખ્વસ્સ પુરોહિતો બ્રાહ્મણો અજ્ઝાયકો મન્તધરો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં પદકો વેય્યાકરણો લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયો...પે॰... નો ચ ખ્વસ્સ પુરોહિતો બ્રાહ્મણો સીલવા વુદ્ધસીલી વુદ્ધસીલેન સમન્નાગતો...પે॰... નો ચ ખ્વસ્સ પુરોહિતો બ્રાહ્મણો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં, અથ ચ પન ભવં રાજા એવરૂપં મહાયઞ્ઞં યજતી’તિ. એવમ્પિ ભોતો રઞ્ઞો વત્તા ધમ્મતો નત્થિ. ભોતો ખો પન રઞ્ઞો પુરોહિતો બ્રાહ્મણો પણ્ડિતો વિયત્તો મેધાવી પઠમો વા દુતિયો વા સુજં પગ્ગણ્હન્તાનં. ઇમિનાપેતં ભવં રાજા જાનાતુ, યજતં ભવં, સજ્જતં ભવં, મોદતં ભવં, ચિત્તમેવ ભવં અન્તરં પસાદેતૂતિ. ઇમેહિ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રઞ્ઞો મહાવિજિતસ્સ મહાયઞ્ઞં યજમાનસ્સ સોળસહિ આકારેહિ ચિત્તં સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ.

૩૪૫. ‘‘તસ્મિં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞે નેવ ગાવો હઞ્ઞિંસુ, ન અજેળકા હઞ્ઞિંસુ, ન કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞિંસુ, ન વિવિધા પાણા સંઘાતં આપજ્જિંસુ, ન રુક્ખા છિજ્જિંસુ યૂપત્થાય, ન દબ્ભા લૂયિંસુ બરિહિસત્થાય [પરિહિંસત્થાય (સ્યા॰ ક॰ સી॰ ક॰), પરહિંસત્થાય (ક॰)]. યેપિસ્સ અહેસું દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા, તેપિ ન દણ્ડતજ્જિતા ન ભયતજ્જિતા ન અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ અકંસુ. અથ ખો યે ઇચ્છિંસુ, તે અકંસુ, યે ન ઇચ્છિંસુ, ન તે અકંસુ; યં ઇચ્છિંસુ, તં અકંસુ, યં ન ઇચ્છિંસુ, ન તં અકંસુ. સપ્પિતેલનવનીતદધિમધુફાણિતેન ચેવ સો યઞ્ઞો નિટ્ઠાનમગમાસિ.

૩૪૬. ‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ, ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, અમચ્ચા પારિસજ્જા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, બ્રાહ્મણમહાસાલા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ, ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ પહૂતં સાપતેય્યં આદાય રાજાનં મહાવિજિતં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ – ‘ઇદં, દેવ, પહૂતં સાપતેય્યં દેવઞ્ઞેવ ઉદ્દિસ્સાભતં, તં દેવો પટિગ્ગણ્હાતૂ’તિ. ‘અલં, ભો, મમાપિદં પહૂતં સાપતેય્યં ધમ્મિકેન બલિના અભિસઙ્ખતં; તઞ્ચ વો હોતુ, ઇતો ચ ભિય્યો હરથા’તિ. તે રઞ્ઞા પટિક્ખિત્તા એકમન્તં અપક્કમ્મ એવં સમચિન્તેસું – ‘ન ખો એતં અમ્હાકં પતિરૂપં, યં મયં ઇમાનિ સાપતેય્યાનિ પુનદેવ સકાનિ ઘરાનિ પટિહરેય્યામ. રાજા ખો મહાવિજિતો મહાયઞ્ઞં યજતિ, હન્દસ્સ મયં અનુયાગિનો હોમા’તિ.

૩૪૭. ‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ, પુરત્થિમેન યઞ્ઞવાટસ્સ [યઞ્ઞાવાટસ્સ (સી॰ પી॰ ક॰)] ખત્તિયા આનુયન્તા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ દાનાનિ પટ્ઠપેસું. દક્ખિણેન યઞ્ઞવાટસ્સ અમચ્ચા પારિસજ્જા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ દાનાનિ પટ્ઠપેસું. પચ્છિમેન યઞ્ઞવાટસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ દાનાનિ પટ્ઠપેસું. ઉત્તરેન યઞ્ઞવાટસ્સ ગહપતિનેચયિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ દાનાનિ પટ્ઠપેસું.

‘‘તેસુપિ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞેસુ નેવ ગાવો હઞ્ઞિંસુ, ન અજેળકા હઞ્ઞિંસુ, ન કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞિંસુ, ન વિવિધા પાણા સંઘાતં આપજ્જિંસુ, ન રુક્ખા છિજ્જિંસુ યૂપત્થાય, ન દબ્ભા લૂયિંસુ બરિહિસત્થાય. યેપિ નેસં અહેસું દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા, તેપિ ન દણ્ડતજ્જિતા ન ભયતજ્જિતા ન અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ અકંસુ. અથ ખો યે ઇચ્છિંસુ, તે અકંસુ, યે ન ઇચ્છિંસુ, ન તે અકંસુ; યં ઇચ્છિંસુ, તં અકંસુ, યં ન ઇચ્છિંસુ ન તં અકંસુ. સપ્પિતેલનવનીતદધિમધુફાણિતેન ચેવ તે યઞ્ઞા નિટ્ઠાનમગમંસુ.

‘‘ઇતિ ચત્તારો ચ અનુમતિપક્ખા, રાજા મહાવિજિતો અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો; તિસ્સો ચ વિધા અયં વુચ્ચતિ બ્રાહ્મણ તિવિધા યઞ્ઞસમ્પદા સોળસપરિક્ખારા’’તિ.

૩૪૮. એવં વુત્તે, તે બ્રાહ્મણા ઉન્નાદિનો ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા અહેસું – ‘‘અહો યઞ્ઞો, અહો યઞ્ઞસમ્પદા’’તિ! કૂટદન્તો પન બ્રાહ્મણો તુણ્હીભૂતોવ નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો તે બ્રાહ્મણા કૂટદન્તં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘કસ્મા પન ભવં કૂટદન્તો સમણસ્સ ગોતમસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદતી’’તિ? ‘‘નાહં, ભો, સમણસ્સ ગોતમસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદામિ. મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય, યો સમણસ્સ ગોતમસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદેય્ય. અપિ ચ મે, ભો, એવં હોતિ – સમણો ગોતમો ન એવમાહ – ‘એવં મે સુત’ન્તિ વા ‘એવં અરહતિ ભવિતુ’ન્તિ વા; અપિ ચ સમણો ગોતમો – ‘એવં તદા આસિ, ઇત્થં તદા આસિ’ ત્વેવ ભાસતિ. તસ્સ મય્હં ભો એવં હોતિ – ‘અદ્ધા સમણો ગોતમો તેન સમયેન રાજા વા અહોસિ મહાવિજિતો યઞ્ઞસ્સામિ પુરોહિતો વા બ્રાહ્મણો તસ્સ યઞ્ઞસ્સ યાજેતા’તિ. અભિજાનાતિ પન ભવં ગોતમો એવરૂપં યઞ્ઞં યજિત્વા વા યાજેત્વા વા

કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિતાતિ''? ''અભિજાનામહં, બ્રાહ્મણ, એવરૂપં યઞ્ઞં યજિત્વા વા યાજેત્વા વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિતા, અહં તેન સમયેન પુરોહિતો બ્રાહ્મણો અહોસિં તસ્સ યઞ્ઞસ્સ યાજેતા''તિ.

નિચ્ચદાનઅનુકુલયઞ્ઞં

૩૪૯. ''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય [તિવિધયઞ્ઞસમ્પદાય (ક॰)] સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરો [અપ્પત્થતરો (સ્યા॰ કં॰)] ચ અપ્પસમારમ્ભતરો [અપ્પસમારબ્ભતરો (સી॰ પી॰ ક॰)] ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કતમો પન સો, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''યાનિ ખો પન તાનિ, બ્રાહ્મણ, નિચ્ચદાનાનિ અનુકુલયઞ્ઞાનિ સીલવન્તે પબ્બજિતે ઉદ્દિસ્સ દિય્યન્તિ; અયં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન તં નિચ્ચદાનં અનુકુલયઞ્ઞં ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરઞ્ચ અપ્પસમારમ્ભતરઞ્ચ મહપ્ફલતરઞ્ચ મહાનિસંસતરઞ્ચા''તિ ?

''ન ખો, બ્રાહ્મણ, એવરૂપં યઞ્ઞં ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના. તં કિસ્સ હેતુ? દિસ્સન્તિ હેત્થ, બ્રાહ્મણ, દણ્ડપ્પહારાપિ ગલગ્ગહાપિ, તસ્મા એવરૂપં યઞ્ઞં ન ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના. યાનિ ખો પન તાનિ, બ્રાહ્મણ, નિચ્ચદાનાનિ અનુકુલયઞ્ઞાનિ સીલવન્તે પબ્બજિતે ઉદ્દિસ્સ દિય્યન્તિ; એવરૂપં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞં ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના. તં કિસ્સ હેતુ? ન હેત્થ, બ્રાહ્મણ, દિસ્સન્તિ દણ્ડપ્પહારાપિ ગલગ્ગહાપિ, તસ્મા એવરૂપં યઞ્ઞં ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના. અયં ખો, બ્રાહ્મણ, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન તં નિચ્ચદાનં અનુકુલયઞ્ઞં ઇમાય તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય અપ્પટ્ઠતરઞ્ચ અપ્પસમારમ્ભતરઞ્ચ મહપ્ફલતરઞ્ચ મહાનિસંસતરઞ્ચા''તિ.

૩૫૦. ''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કતમો પન સો, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''યો ખો, બ્રાહ્મણ, ચાતુદ્દિસં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ વિહારં કરોતિ, અયં ખો , બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

૩૫૧. ''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કતમો પન સો, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''યો ખો, બ્રાહ્મણ, પસન્નચિત્તો બુદ્ધં સરણં ગચ્છતિ, ધમ્મં સરણં ગચ્છતિ, સઙ્ઘં સરણં ગચ્છતિ; અયં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

૩૫૨. ''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કતમો પન સો, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''યો ખો, બ્રાહ્મણ, પસન્નચિત્તો સિક્ખાપદાનિ સમાદિયતિ – પાણાતિપાતા વેરમણિં, અદિન્નાદાના વેરમણિં, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિં, મુસાવાદા વેરમણિં, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિં. અયં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ

વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

૩૫૩. ''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ ઇમેહિ ચ સિક્ખાપદેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ, અઞ્ઞો યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ ઇમેહિ ચ સિક્ખાપદેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ.

''કતમો પન સો, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો ઇમાય ચ તિવિધાય યઞ્ઞસમ્પદાય સોળસપરિક્ખારાય ઇમિના ચ નિચ્ચદાનેન અનુકુલયઞ્ઞેન ઇમિના ચ વિહારદાનેન ઇમેહિ ચ સરણગમનેહિ ઇમેહિ ચ સિક્ખાપદેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચા''તિ?

''ઇધ, બ્રાહ્મણ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ, એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો પુરિમેહિ યઞ્ઞેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચ...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો પુરિમેહિ યઞ્ઞેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચાતિ. ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો પુરિમેહિ યઞ્ઞેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચ...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞો પુરિમેહિ યઞ્ઞેહિ અપ્પટ્ઠતરો ચ અપ્પસમારમ્ભતરો ચ મહપ્ફલતરો ચ મહાનિસંસતરો ચ. ઇમાય ચ, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞસમ્પદાય અઞ્ઞા યઞ્ઞસમ્પદા ઉત્તરિતરા વા પણીતતરા વા નત્થી''તિ.

કૂટદન્તઉપાસકત્તપટિવેદના

૩૫૪. એવં વુત્તે, કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. એસાહં ભો ગોતમ સત્ત ચ ઉસભસતાનિ સત્ત ચ વચ્છતરસતાનિ સત્ત ચ વચ્છતરીસતાનિ સત્ત ચ અજસતાનિ સત્ત ચ ઉરબ્ભસતાનિ મુઞ્ચામિ, જીવિતં દેમિ, હરિતાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદન્તુ, સીતાનિ ચ પાનીયાનિ પિવન્તુ, સીતો ચ નેસં વાતો ઉપવાયતૂ''તિ.

સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયા

૩૫૫. અથ ખો ભગવા કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અનુપુબ્બિં કથં કથેસિ, સેય્યથિદં, દાનકથં સીલકથં સગ્ગકથં; કામાનં આદીનવં ઓકારં સંકિલેસં નેક્ખમ્મે આનિસંસં પકાસેસિ. યદા ભગવા અઞ્ઞાસિ કૂટદન્તં બ્રાહ્મણં કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તં, અથ યા બુદ્ધાનં સામુક્કંસિકા ધમ્મદેસના, તં પકાસેસિ – દુક્ખં સમુદયં નિરોધં મગ્ગં. સેય્યથાપિ નામ સુદ્ધં વત્થં અપગતકાળકં સમ્મદેવ રજનં પટિગ્ગણ્હેય્ય, એવમેવ કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ તસ્મિઞ્ઞેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’’ન્તિ.

૩૫૬. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુસાસને ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અધિવાસેતુ મે ભવં ગોતમો સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૩૫૭. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે યઞ્ઞવાટે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ‘‘કાલો, ભો ગોતમ; નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ.

૩૫૮. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન કૂટદન્તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ યઞ્ઞવાટો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ.

અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો કૂટદન્તો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો કૂટદન્તં બ્રાહ્મણં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ.

કૂટદન્તસુત્તં નિટ્ઠિતં પઞ્ચમં.

૬. મહાલિસુત્તં

બ્રાહ્મણદૂતવત્થુ

૩૫૯. એવં મે સુતં – ઉએકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા વેસાલિયં પટિવસન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અસ્સોસું ખો તે કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ.

૩૬૦. અથ ખો તે કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા યેન મહાવનં કૂટાગારસાલા તેનુપસઙ્કમિંસુ. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા નાગિતો ભગવતો ઉપટ્ઠાકો હોતિ. અથ ખો તે કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા યેનાયસ્મા નાગિતો તેનુપસઙ્કમિંસુ. ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં નાગિતં એતદવોચું – ''કહં નુ ખો, ભો નાગિત, એતરહિ સો ભવં ગોતમો વિહરતિ? દસ્સનકામા હિ મયં તં ભવન્તં ગોતમ''ન્તિ. ''અકાલો ખો, આવુસો, ભગવન્તં દસ્સનાય, પટિસલ્લીનો ભગવા''તિ. અથ ખો તે કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા તત્થેવ એકમન્તં નિસીદિંસુ – ''દિસ્વાવ મયં તં ભવન્તં ગોતમં ગમિસ્સામા''તિ.

ઓટ્ઠદ્ધલિચ્છવીવત્થુ

૩૬૧. ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી મહતિયા લિચ્છવીપરિસાય સદ્ધિં યેન મહાવનં કૂટાગારસાલા યેનાયસ્મા નાગિતો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં નાગિતં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી આયસ્મન્તં નાગિતં એતદવોચ – ''કહં નુ ખો, ભન્તે નાગિત, એતરહિ સો ભગવા વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, દસ્સનકામા હિ મયં તં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ. ''અકાલો ખો, મહાલિ, ભગવન્તં દસ્સનાય, પટિસલ્લીનો ભગવા''તિ. ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી તત્થેવ એકમન્તં નિસીદિ – ''દિસ્વાવ અહં તં ભગવન્તં ગમિસ્સામિ અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ.

૩૬૨. અથ ખો સીહો સમણુદ્દેસો યેનાયસ્મા નાગિતો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં નાગિતં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સીહો સમણુદ્દેસો આયસ્મન્તં નાગિતં એતદવોચ – ''એતે, ભન્તે કસ્સપ, સમ્બહુલા કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા ઇધૂપસઙ્કન્તા ભગવન્તં દસ્સનાય; ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી મહતિયા લિચ્છવીપરિસાય સદ્ધિં ઇધૂપસઙ્કન્તો ભગવન્તં દસ્સનાય, સાધુ, ભન્તે કસ્સપ, લભતં એસા જનતા ભગવન્તં દસ્સનાયા''તિ.

‘‘તેન હિ, સીહ, ત્વઞ્ઞેવ ભગવતો આરોચેહી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સીહો સમણુદ્દેસો આયસ્મતો નાગિતસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સીહો સમણુદ્દેસો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એતે, ભન્તે, સમ્બહુલા કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા ઇધૂપસઙ્કન્તા ભગવન્તં દસ્સનાય, ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી મહતિયા લિચ્છવીપરિસાય સદ્ધિં ઇધૂપસઙ્કન્તો ભગવન્તં દસ્સનાય. સાધુ, ભન્તે, લભતં એસા જનતા ભગવન્તં દસ્સનાયા’’તિ. ‘‘તેન હિ, સીહ, વિહારપચ્છાયાયં આસનં પઞ્ઞપેહી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સીહો સમણુદ્દેસો ભગવતો પટિસ્સુત્વા વિહારપચ્છાયાયં આસનં પઞ્ઞપેસિ.

૩૬૩. અથ ખો ભગવા વિહારા નિક્ખમ્મ વિહારપચ્છાયાયં પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો તે કોસલકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા માગધકા ચ બ્રાહ્મણદૂતા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. ઓટ્ઠદ્ધોપિ લિચ્છવી મહતિયા લિચ્છવીપરિસાય સદ્ધિં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

૩૬૪. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઓટ્ઠદ્ધો લિચ્છવી ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘પુરિમાનિ, ભન્તે, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં એતદવોચ – ‘યદગ્ગે અહં, મહાલિ, ભગવન્તં ઉપનિસ્સાય વિહરામિ, ન ચિરં તીણિ વસ્સાનિ, દિબ્બાનિ હિ ખો રૂપાનિ પસ્સામિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો ચ ખો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ સુણામિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાની’તિ. સન્તાનેવ નુ ખો, ભન્તે, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ નાસ્સોસિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, ઉદાહુ અસન્તાની’’તિ?

એકંસભાવિતસમાધિ

૩૬૫. ‘‘સન્તાનેવ ખો, મહાલિ, સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ નાસ્સોસિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો અસન્તાની’’તિ. ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન સન્તાનેવ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ નાસ્સોસિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો અસન્તાની’’તિ?

૩૬૬. ‘‘ઇધ , મહાલિ, ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. પુરત્થિમાય દિસાય દિબ્બાનિ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો ચ ખો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં.

૩૬૭. ‘‘પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુનો દક્ખિણાય દિસાય…પે॰… પચ્છિમાય દિસાય … ઉત્તરાય દિસાય… ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતે

સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. ઉદ્ધમધો તિરિયં દિબ્બાનિ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો ચ ખો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં.

૩૬૮. ''ઇધ , મહાલિ, ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. પુરત્થિમાય દિસાય દિબ્બાનિ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો ચ ખો દિબ્બાનિ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં.

૩૬૯. ''પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુનો દક્ખિણાય દિસાય...પે॰... પચ્છિમાય દિસાય... ઉત્તરાય દિસાય... ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. ઉદ્ધમધો તિરિયં દિબ્બાનિ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો ચ ખો દિબ્બાનિ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો ઉદ્ધમધો તિરિયં એકંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનં સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, નો ચ ખો દિબ્બાનં રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં.

૩૭૦. ''ઇધ , મહાલિ, ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય ઉભયંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો પુરત્થિમાય દિસાય ઉભયંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. પુરત્થિમાય દિસાય દિબ્બાનિ ચ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, દિબ્બાનિ ચ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો પુરત્થિમાય દિસાય ઉભયંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં.

૩૭૧. ''પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુનો દક્ખિણાય દિસાય...પે॰... પચ્છિમાય દિસાય... ઉત્તરાય દિસાય... ઉદ્ધમધો તિરિયં ઉભયંસભાવિતો સમાધિ હોતિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. સો ઉદ્ધમધો તિરિયં ઉભયંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં

સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. ઉદ્ધમધો તિરિયં દિબ્બાનિ ચ રૂપાનિ પસ્સતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, દિબ્બાનિ ચ સદ્દાનિ સુણાતિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવઞ્હેતં, મહાલિ, હોતિ ભિક્ખુનો ઉદ્ધમધો તિરિયં ઉભયંસભાવિતે સમાધિમ્હિ દિબ્બાનઞ્ચ રૂપાનં દસ્સનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં, દિબ્બાનઞ્ચ સદ્દાનં સવનાય પિયરૂપાનં કામૂપસંહિતાનં રજનીયાનં. અયં ખો મહાલિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેન સન્તાનેવ સુનક્ખત્તો લિચ્છવિપુત્તો દિબ્બાનિ સદ્દાનિ નાસ્સોસિ પિયરૂપાનિ કામૂપસંહિતાનિ રજનીયાનિ, નો અસન્તાની''તિ.

૩૭૨. ''એતાસં નૂન, ભન્તે, સમાધિભાવનાનં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ. ''ન ખો, મહાલિ, એતાસં સમાધિભાવનાનં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ. અત્થિ ખો, મહાલિ, અઞ્ઞેવ ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ, યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ.

ચતુઅરિયફલં

૩૭૩. ''કતમે પન તે, ભન્તે, ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ, યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ? ''ઇધ, મહાલિ, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો હોતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ, યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ [સકિંદેવ (ક॰)] ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ, યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી, અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ, યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ.

''પુન ચપરં, મહાલિ, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયમ્પિ ખો, મહાલિ, ધમ્મો ઉત્તરિતરો ચ પણીતતરો ચ, યસ્સ સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ. ઇમે ખો તે, મહાલિ, ધમ્મા ઉત્તરિતરા ચ પણીતતરા ચ, યેસં સચ્છિકિરિયાહેતુ ભિક્ખૂ મયિ બ્રહ્મચરિયં ચરન્તી''તિ.

અરિયઅટ્ઠઙ્ગિકમગ્ગો

૩૭૪. ''અત્થિ પન, ભન્તે, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, મહાલિ, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

૩૭૫. ''કતમો પન, ભન્તે, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, મહાલિ, મગ્ગો અયં પટિપદા એતેસં ધમ્માનં સચ્છિકિરિયાય.

દ્વેપબ્બજિતવત્થુ

૩૭૬. ‘‘એકમિદાહં, મહાલિ, સમયં કોસમ્બિયં વિહરામિ ઘોસિતારામે . અથ ખો દ્વે પબ્બજિતા – મુણ્ડિયો ચ પરિબ્બાજકો જાલિયો ચ દારુપત્તિકન્તેવાસી યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ. ઉપસઙ્કમિત્વા મયા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો તે દ્વે પબ્બજિતા મં એતદવોચું – ‘કિં નુ ખો, આવુસો ગોતમ, તં જીવં તં સરીરં, ઉદાહુ અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ?

૩૭૭. ‘‘‘તેન હાવુસો, સુણાથ સાધુકં મનસિ કરોથ ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘એવમાવુસો’તિ ખો તે દ્વે પબ્બજિતા મમ પચ્ચસ્સોસું. અહં એતદવોચં – ઇધાવુસો તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ , કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા...પે॰... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં [ન કલ્લં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ ન કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો ઓટ્ઠદ્ધો લિચ્છવી ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

મહાલિસુત્તં નિટ્ઠિતં છટ્ઠં.

૭. જાલિયસુત્તં

દ્વેપબ્બજિતવત્થુ

૩૭૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તેન ખો પન સમયેન દ્વે પબ્બજિતા – મુણ્ડિયો ચ પરિબ્બાજકો જાલિયો ચ દારુપત્તિકન્તેવાસી યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો તે દ્વે પબ્બજિતા ભગવન્તં એતદવોચું – ''કિં નુ ખો, આવુસો ગોતમ, તં જીવં તં સરીરં, ઉદાહુ અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર''ન્તિ?

૩૭૯. ''તેન હાવુસો, સુણાથ સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે દ્વે પબ્બજિતા ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''ઇધાવુસો, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં, સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ , કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વા...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ કલ્લં, તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વા...પે॰... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વા...પે॰....

૩૮૦. ...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ. યો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, કલ્લં નુ ખો તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ? યો સો, આવુસો, ભિક્ખુ એવં જાનાતિ એવં પસ્સતિ, ન કલ્લં તસ્સેતં વચનાય – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વાતિ. અહં ખો પનેતં, આવુસો, એવં જાનામિ એવં પસ્સામિ. અથ ચ પનાહં ન વદામિ – 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિ વા 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ વા''તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે દ્વે પબ્બજિતા ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

જાલિયસુત્તં નિટ્ઠિતં સત્તમં.

૮. મહાસીહનાદસુત્તં

અચેલકસ્સપવત્થુ

૩૮૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુઞ્ઞાયં [ઉજુઞ્ઞાયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વિહરતિ કણ્ણકત્થલે મિગદાયે. અથ ખો અચેલો કસ્સપો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભો ગોતમ – ‘સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખાજીવિં એકંસેન ઉપક્કોસતિ ઉપવદતી’તિ. યે તે, ભો ગોતમ, એવમાહંસુ – ‘સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખાજીવિં એકંસેન ઉપક્કોસતિ ઉપવદતી’તિ, કચ્ચિ તે ભોતો ગોતમસ્સ વુત્તવાદિનો, ન ચ ભવન્તં ગોતમં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ? અનબ્ભક્ખાતુકામા હિ મયં ભવન્તં ગોતમ’’ન્તિ.

૩૮૨. ‘‘યે તે, કસ્સપ, એવમાહંસુ – ‘સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખાજીવિં એકંસેન ઉપક્કોસતિ ઉપવદતી’તિ, ન મે તે વુત્તવાદિનો, અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ પન મં તે અસતા અભૂતેન. ઇધાહં, કસ્સપ, એકચ્ચં તપસ્સિં લૂખાજીવિં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં. ઇધ પનાહં, કસ્સપ, એકચ્ચં તપસ્સિં લૂખાજીવિં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નં.

૩૮૩. ‘‘ઇધાહં, કસ્સપ, એકચ્ચં તપસ્સિં અપ્પદુક્ખવિહારિં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્નં. ઇધ પનાહં, કસ્સપ, એકચ્ચં તપસ્સિં અપ્પદુક્ખવિહારિં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નં. યોહં, કસ્સપ, ઇમેસં તપસ્સીનં એવં આગતિઞ્ચ ગતિઞ્ચ ચુતિઞ્ચ ઉપપત્તિઞ્ચ યથાભૂતં પજાનામિ , સોહં કિં સબ્બં તપં ગરહિસ્સામિ, સબ્બં વા તપસ્સિં લૂખાજીવિં એકંસેન ઉપક્કોસિસ્સામિ ઉપવદિસ્સામિ?

૩૮૪. ‘‘સન્તિ, કસ્સપ, એકે સમણબ્રાહ્મણા પણ્ડિતા નિપુણા કતપરપ્પવાદા વાલવેધિરૂપા. તે ભિન્દન્તા મઞ્ઞે ચરન્તિ પઞ્ઞાગતેન દિટ્ઠિગતાનિ. તેહિપિ મે સદ્ધિં એકચ્ચેસુ ઠાનેસુ સમેતિ, એકચ્ચેસુ ઠાનેસુ ન સમેતિ. યં તે એકચ્ચં વદન્તિ ‘સાધૂ’તિ, મયમ્પિ તં એકચ્ચં વદેમ ‘સાધૂ’તિ. યં તે એકચ્ચં વદન્તિ ‘ન સાધૂ’તિ, મયમ્પિ તં એકચ્ચં વદેમ ‘ન સાધૂ’તિ. યં તે એકચ્ચં વદન્તિ ‘સાધૂ’તિ, મયં તં એકચ્ચં વદેમ ‘ન સાધૂ’તિ. યં તે એકચ્ચં વદન્તિ ‘ન સાધૂ’તિ, મયં તં એકચ્ચં વદેમ ‘સાધૂ’તિ.

‘‘યં મયં એકચ્ચં વદેમ ‘સાધૂ’તિ, પરેપિ તં એકચ્ચં વદન્તિ ‘સાધૂ’તિ. યં મયં એકચ્ચં વદેમ ‘ન સાધૂ’તિ, પરેપિ તં એકચ્ચં વદન્તિ ‘ન સાધૂ’તિ. યં મયં એકચ્ચં વદેમ ‘ન સાધૂ’તિ, પરે તં એકચ્ચં વદન્તિ ‘સાધૂ’તિ. યં મયં એકચ્ચં વદેમ ‘સાધૂ’તિ, પરે તં એકચ્ચં વદન્તિ ‘ન સાધૂ’તિ.

સમનુયુઞ્જાપનકથા

૩૮૫. ‘‘ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – યેસુ નો, આવુસો, ઠાનેસુ ન સમેતિ, તિટ્ઠન્તુ તાનિ ઠાનાનિ. યેસુ ઠાનેસુ સમેતિ, તત્થ વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તં સમનુગાહન્તં સમનુભાસન્તં સત્થારા વા સત્થારં સઙ્ઘેન વા સઙ્ઘં – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા, સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા, અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા, ન અલમરિયા ન અલમરિયસઙ્ખાતા, કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા. કો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં પહાય વત્તતિ, સમણો વા ગોતમો, પરે વા પન ભોન્તો ગણાચરિયા’તિ?

૩૮૬. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા એવં વદેય્યું – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા, સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા, અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા, ન અલમરિયા ન અલમરિયસઙ્ખાતા, કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા . સમણો ગોતમો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં પહાય વત્તતિ, યં વા પન ભોન્તો પરે ગણાચરિયા’તિ. ઇતિહ, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા અમ્હેવ તત્થ યેભુય્યેન પસંસેય્યું.

૩૮૭. ‘‘અપરમ્પિ નો, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તં સમનુગાહન્તં સમનુભાસન્તં સત્થારા વા સત્થારં સઙ્ઘેન વા સઙ્ઘં – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા, અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા, સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા, અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા, સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા. કો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં સમાદાય વત્તતિ, સમણો વા ગોતમો, પરે વા પન ભોન્તો ગણાચરિયા’ તિ?

૩૮૮. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા એવં વદેય્યું – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા, અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા, સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા, અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા, સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા. સમણો ગોતમો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં સમાદાય વત્તતિ, યં વા પન ભોન્તો પરે ગણાચરિયા’તિ. ઇતિહ, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા અમ્હેવ તત્થ યેભુય્યેન પસંસેય્યું.

૩૮૯. ‘‘અપરમ્પિ નો, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તં સમનુગાહન્તં સમનુભાસન્તં સત્થારા વા સત્થારં સઙ્ઘેન વા સઙ્ઘં – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા, સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા, અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા , ન અલમરિયા ન અલમરિયસઙ્ખાતા, કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા. કો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં પહાય વત્તતિ, ગોતમસાવકસઙ્ઘો વા, પરે વા પન ભોન્તો ગણાચરિયસાવકસઙ્ઘા’તિ?

૩૯૦. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા એવં વદેય્યું – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા અકુસલા અકુસલસઙ્ખાતા, સાવજ્જા સાવજ્જસઙ્ખાતા, અસેવિતબ્બા અસેવિતબ્બસઙ્ખાતા, ન અલમરિયા ન અલમરિયસઙ્ખાતા, કણ્હા કણ્હસઙ્ખાતા. ગોતમસાવકસઙ્ઘો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં પહાય વત્તતિ, યં વા પન ભોન્તો પરે ગણાચરિયસાવકસઙ્ઘા’તિ. ઇતિહ, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા અમ્હેવ તત્થ યેભુય્યેન પસંસેય્યું.

૩૯૧. ‘‘અપરમ્પિ નો, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તં સમનુગાહન્તં સમનુભાસન્તં સત્થારા વા સત્થારં સઙ્ઘેન વા સઙ્ઘં. ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા, અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા, સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા, અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા, સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા. કો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં સમાદાય વત્તતિ, ગોતમસાવકસઙ્ઘો વા, પરે વા પન ભોન્તો ગણાચરિયસાવકસઙ્ઘા’તિ?

૩૯૨. ‘‘ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા એવં વદેય્યું – ‘યે ઇમેસં ભવતં ધમ્મા કુસલા કુસલસઙ્ખાતા, અનવજ્જા અનવજ્જસઙ્ખાતા, સેવિતબ્બા સેવિતબ્બસઙ્ખાતા, અલમરિયા અલમરિયસઙ્ખાતા, સુક્કા સુક્કસઙ્ખાતા. ગોતમસાવકસઙ્ઘો ઇમે ધમ્મે અનવસેસં સમાદાય વત્તતિ, યં વા પન ભોન્તો પરે ગણાચરિયસાવકસઙ્ઘા’તિ. ઇતિહ, કસ્સપ, વિઞ્ઞૂ સમનુયુઞ્જન્તા સમનુગાહન્તા સમનુભાસન્તા અમ્હેવ તત્થ યેભુય્યેન પસંસેય્યું.

અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો

૩૯૩. ‘‘અત્થિ, કસ્સપ, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, યથાપટિપન્નો સામંયેવ ઞસ્સતિ સામં દક્ખતિ [દક્ખિતિ (સી॰)] – ‘સમણોવ ગોતમો કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી’તિ. કતમો ચ, કસ્સપ, મગ્ગો, કતમા ચ પટિપદા, યથાપટિપન્નો સામંયેવ ઞસ્સતિ સામં દક્ખતિ – ‘સમણોવ ગોતમો કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી’તિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, કસ્સપ, મગ્ગો, અયં પટિપદા, યથાપટિપન્નો સામંયેવ ઞસ્સતિ સામં દક્ખતિ ‘સમણોવ ગોતમો કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી’’’તિ.

તપોપક્કમકથા

૩૯૪. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇમેપિ ખો, આવુસો ગોતમ, તપોપક્કમા એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં સામઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ બ્રહ્મઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ. અચેલકો હોતિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો, ન એહિભદ્દન્તિકો, ન તિટ્ઠભદ્દન્તિકો, નાભિહટં, ન ઉદ્દિસ્સકતં, ન નિમન્તનં સાદિયતિ. સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન એળકમન્તરં, ન દણ્ડમન્તરં, ન મુસલમન્તરં, ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં, ન ગબ્ભિનિયા, ન પાયમાનાય, ન પુરિસન્તરગતાય, ન સઙ્કિત્તીસુ, ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ, ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની, ન મચ્છં, ન મંસં, ન સુરં, ન મેરયં, ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો…પે॰… સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો ; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ… સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વીહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ… સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ. ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ.

૩૯૫. ‘‘ઇમેપિ ખો, આવુસો ગોતમ, તપોપક્કમા એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં સામઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ બ્રહ્મઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ. સાકભક્ખો વા હોતિ, સામાકભક્ખો વા હોતિ, નીવારભક્ખો વા હોતિ, દદ્દુલભક્ખો વા હોતિ, હટભક્ખો વા હોતિ, કણભક્ખો વા હોતિ, આચામભક્ખો વા હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખો વા હોતિ, તિણભક્ખો વા હોતિ, ગોમયભક્ખો વા હોતિ, વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી.

૩૯૬. ‘‘ઇમેપિ ખો, આવુસો ગોતમ, તપોપક્કમા એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં સામઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ બ્રહ્મઞ્ઞસઙ્ખાતા ચ. સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ, વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખિકમ્પિ ધારેતિ, કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો, ઉબ્ભટ્ઠકોપિ [ઉબ્ભટ્ઠિકોપિ (ક॰)] હોતિ આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ

ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ, ફલકસેય્યમ્પિ કપ્પેતિ, થણ્ડિલસેય્યમ્પિ કપ્પેતિ, એકપસ્સયિકોપિ હોતિ રજોજલ્લધરો, અબ્ભોકાસિકોપિ હોતિ યથાસન્થતિકો , વેકટિકોપિ હોતિ વિકટભોજનાનુયોગમનુયુત્તો, અપાનકોપિ હોતિ અપાનકત્તમનુયુત્તો, સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતી''તિ.

તપોપક્કમનિરત્થકથા

૩૯૭. ''અચેલકો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો…પે॰… ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. તસ્સ ચાયં સીલસમ્પદા ચિત્તસમ્પદા પઞ્ઞાસમ્પદા અભાવિતા હોતિ અસચ્છિકતા. અથ ખો સો આરકાવ સામઞ્ઞા આરકાવ બ્રહ્મઞ્ઞા. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ.

''સાકભક્ખો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ, સામાકભક્ખો…પે॰… વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. તસ્સ ચાયં સીલસમ્પદા ચિત્તસમ્પદા પઞ્ઞાસમ્પદા અભાવિતા હોતિ અસચ્છિકતા. અથ ખો સો આરકાવ સામઞ્ઞા આરકાવ બ્રહ્મઞ્ઞા. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ.

''સાણાનિ ચેપિ, કસ્સપ, ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ…પે॰… સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. તસ્સ ચાયં સીલસમ્પદા ચિત્તસમ્પદા પઞ્ઞાસમ્પદા અભાવિતા હોતિ અસચ્છિકતા. અથ ખો સો આરકાવ સામઞ્ઞા આરકાવ બ્રહ્મઞ્ઞા . યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપી''તિ.

૩૯૮. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ''દુક્કરં, ભો ગોતમ, સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ''ન્તિ. ''પકતિ ખો એસા, કસ્સપ, લોકસ્મિં 'દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ'ન્તિ. અચેલકો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો…પે॰… ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા અભવિસ્સ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – 'દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ'ન્તિ.

''સક્કા ચ પનેતં અભવિસ્સ કાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – 'હન્દાહં અચેલકો હોમિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો…પે॰… ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરામી'તિ.

''યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા હોતિ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – 'દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ'ન્તિ. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ

અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ .

‘‘સાકભક્ખો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ, સામાકભક્ખો…પે॰… વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા અભવિસ્સ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – ‘દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ’ન્તિ.

‘‘સક્કા ચ પનેતં અભવિસ્સ કાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – ‘હન્દાહં સાકભક્ખો વા હોમિ, સામાકભક્ખો વા…પે॰… વનમૂલફલાહારો યાપેમિ પવત્તફલભોજી’તિ.

‘‘યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા હોતિ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – ‘દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ’ન્તિ. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ.

‘‘સાણાનિ ચેપિ, કસ્સપ, ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ…પે॰… સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા અભવિસ્સ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – ‘દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ’ન્તિ.

‘‘સક્કા ચ પનેતં અભવિસ્સ કાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – ‘હન્દાહં સાણાનિપિ ધારેમિ, મસાણાનિપિ ધારેમિ…પે॰… સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરામી’તિ.

‘‘યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સામઞ્ઞં વા હોતિ બ્રહ્મઞ્ઞં વા દુક્કરં સુદુક્કરં, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – ‘દુક્કરં સામઞ્ઞં દુક્કરં બ્રહ્મઞ્ઞ’ન્તિ. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપી’’તિ.

૩૯૯. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દુજ્જાનો, ભો ગોતમ, સમણો, દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો’’તિ. ‘‘પકતિ ખો એસા, કસ્સપ, લોકસ્મિં ‘દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો’તિ. અચેલકો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો…પે॰… ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા અભવિસ્સ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – ‘દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો’તિ.

‘‘સક્કા ચ પનેસો અભવિસ્સ ઞાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – ‘અયં અચેલકો હોતિ, મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો…પે॰… ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતી’તિ.

‘‘યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા હોતિ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – ‘દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો’તિ. યતો ખો [યતો ચ ખો

(૬॰)], કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ.

''સાકભક્ખો ચેપિ, કસ્સપ, હોતિ સામાકભક્ખો...પે॰... વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા અભવિસ્સ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – 'દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો'તિ.

''સક્કા ચ પનેસો અભવિસ્સ ઞાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – 'અયં સાકભક્ખો વા હોતિ સામાકભક્ખો...પે॰... વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી'તિ.

''યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા હોતિ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – 'દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો'તિ. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ , આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપિ.

''સાણાનિ ચેપિ, કસ્સપ, ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ...પે॰... સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇમાય ચ, કસ્સપ, મત્તાય ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા અભવિસ્સ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, નેતં અભવિસ્સ કલ્લં વચનાય – 'દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો'તિ.

''સક્કા ચ પનેસો અભવિસ્સ ઞાતું ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા અન્તમસો કુમ્ભદાસિયાપિ – 'અયં સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ...પે॰... સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતી'તિ.

''યસ્મા ચ ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞત્રેવ ઇમાય મત્તાય અઞ્ઞત્ર ઇમિના તપોપક્કમેન સમણો વા હોતિ બ્રાહ્મણો વા દુજ્જાનો સુદુજ્જાનો, તસ્મા એતં કલ્લં વચનાય – 'દુજ્જાનો સમણો દુજ્જાનો બ્રાહ્મણો'તિ. યતો ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ અવેરં અબ્યાપજ્જં મેત્તચિત્તં ભાવેતિ, આસવાનઞ્ચ ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, કસ્સપ , ભિક્ખુ સમણો ઇતિપિ બ્રાહ્મણો ઇતિપી''તિ.

સીલસમાધિપઞ્ઞાસમ્પદા

૪૦૦. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કતમા પન સા, ભો ગોતમ, સીલસમ્પદા, કતમા ચિત્તસમ્પદા, કતમા પઞ્ઞાસમ્પદા''તિ? ''ઇધ, કસ્સપ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં, સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૧૯૩ અનુચ્છેદેસુ, એવં વિત્થારેતબ્બં) ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, કાયકમ્મવચીકમ્મેન સમન્નાગતો કુસલેન પરિસુદ્ધાજીવો સીલસમ્પન્નો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો સન્તુટ્ઠો.

૪૦૧. ''કથઞ્ચ, કસ્સપ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, કસ્સપ, ભિક્ખુ પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ

સીલસમ્પદાય ...પે॰... (યથા ૧૯૪ યાવ ૨૧૦ અનુચ્છેદેસુ)

‘‘યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ . સેય્યથિદં – સન્તિકમ્મં પણિધિકમ્મં...પે॰... (યથા ૨૧૧ અનુચ્છેદે) ઓસધીનં પતિમોક્ખો ઇતિ વા ઇતિ, એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસમ્પદાય.

‘‘સ ખો સો [અયં ખો (ક॰)], કસ્સપ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સેય્યથાપિ, કસ્સપ, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો નિહતપચ્ચામિત્તો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં પચ્ચત્થિકતો. એવમેવ ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ. એવં ખો, કસ્સપ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ. અયં ખો, કસ્સપ, સીલસમ્પદા...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચિત્તસમ્પદાય...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ ચિત્તસમ્પદાય. અયં ખો, કસ્સપ, ચિત્તસમ્પદા.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાસમ્પદાય...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ...પે॰... ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાસમ્પદાય. અયં ખો, કસ્સપ, પઞ્ઞાસમ્પદા.

‘‘ઇમાય ચ, કસ્સપ, સીલસમ્પદાય ચિત્તસમ્પદાય પઞ્ઞાસમ્પદાય અઞ્ઞા સીલસમ્પદા ચિત્તસમ્પદા પઞ્ઞાસમ્પદા ઉત્તરિતરા વા પણીતતરા વા નત્થિ.

સીહનાદકથા

૪૦૨. ‘‘સન્તિ, કસ્સપ, એકે સમણબ્રાહ્મણા સીલવાદા. તે અનેકપરિયાયેન સીલસ્સ વણ્ણં ભાસન્તિ. યાવતા, કસ્સપ, અરિયં પરમં સીલં, નાહં તત્થ અત્તનો સમસમં સમનુપસ્સામિ, કુતો ભિય્યો! અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો, યદિદં અધિસીલં.

‘‘સન્તિ, કસ્સપ, એકે સમણબ્રાહ્મણા તપોજિગુચ્છાવાદા. તે અનેકપરિયાયેન તપોજિગુચ્છાય વણ્ણં ભાસન્તિ. યાવતા, કસ્સપ, અરિયા પરમા તપોજિગુચ્છા, નાહં તત્થ અત્તનો સમસમં સમનુપસ્સામિ, કુતો ભિય્યો! અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો, યદિદં અધિજેગુચ્છં.

‘‘સન્તિ, કસ્સપ, એકે સમણબ્રાહ્મણા પઞ્ઞાવાદા. તે અનેકપરિયાયેન પઞ્ઞાય વણ્ણં ભાસન્તિ. યાવતા, કસ્સપ, અરિયા પરમા પઞ્ઞા, નાહં તત્થ અત્તનો સમસમં સમનુપસ્સામિ, કુતો ભિય્યો! અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો, યદિદં અધિપઞ્ઞં.

‘‘સન્તિ, કસ્સપ, એકે સમણબ્રાહ્મણા વિમુત્તિવાદા. તે અનેકપરિયાયેન વિમુત્તિયા વણ્ણં ભાસન્તિ. યાવતા, કસ્સપ, અરિયા પરમા વિમુત્તિ, નાહં તત્થ અત્તનો સમસમં સમનુપસ્સામિ, કુતો ભિય્યો! અથ ખો અહમેવ તત્થ ભિય્યો, યદિદં અધિવિમુત્તિ.

૪૦૩. ''ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – 'સીહનાદં ખો સમણો ગોતમો નદતિ, તઞ્ચ ખો સુઞ્ઞાગારે નદતિ, નો પરિસાસૂ'તિ. તે – 'મા હેવ'ન્તિસ્સુ વચનીયા. 'સીહનાદઞ્ચ સમણો ગોતમો નદતિ, પરિસાસુ ચ નદતી'તિ એવમસ્સુ, કસ્સપ, વચનીયા.

''ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – 'સીહનાદઞ્ચ સમણો ગોતમો નદતિ, પરિસાસુ ચ નદતિ, નો ચ ખો વિસારદો નદતી'તિ . તે – 'મા હેવ'ન્તિસ્સુ વચનીયા. 'સીહનાદઞ્ચ સમણો ગોતમો નદતિ, પરિસાસુ ચ નદતિ, વિસારદો ચ નદતી''તિ એવમસ્સુ, કસ્સપ, વચનીયા.

''ઠાનં ખો પનેતં, કસ્સપ, વિજ્જતિ, યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – 'સીહનાદઞ્ચ સમણો ગોતમો નદતિ, પરિસાસુ ચ નદતિ, વિસારદો ચ નદતિ, નો ચ ખો નં પઞ્હં પુચ્છન્તિ...પે॰... પઞ્હઞ્ચ નં પુચ્છન્તિ; નો ચ ખો નેસં પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ...પે॰... પઞ્હઞ્ચ નેસં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ; નો ચ ખો પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેતિ...પે॰... પઞ્હસ્સ ચ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેતિ; નો ચ ખો સોતબ્બં મઞ્ઞન્તિ...પે॰... સોતબ્બઞ્ચસ્સ મઞ્ઞન્તિ; નો ચ ખો સુત્વા પસીદન્તિ...પે॰... સુત્વા ચસ્સ પસીદન્તિ ; નો ચ ખો પસન્નાકારં કરોન્તિ...પે॰... પસન્નાકારઞ્ચ કરોન્તિ; નો ચ ખો તથત્તાય પટિપજ્જન્તિ...પે॰... તથત્તાય ચ પટિપજ્જન્તિ; નો ચ ખો પટિપન્ના આરાધેન્તી'તિ. તે – 'મા હેવ'ન્તિસ્સુ વચનીયા. 'સીહનાદઞ્ચ સમણો ગોતમો નદતિ, પરિસાસુ ચ નદતિ, વિસારદો ચ નદતિ, પઞ્હઞ્ચ નં પુચ્છન્તિ, પઞ્હઞ્ચ નેસં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ, પઞ્હસ્સ ચ વેય્યાકરણેન ચિત્તં આરાધેતિ, સોતબ્બઞ્ચસ્સ મઞ્ઞન્તિ, સુત્વા ચસ્સ પસીદન્તિ, પસન્નાકારઞ્ચ કરોન્તિ, તથત્તાય ચ પટિપજ્જન્તિ, પટિપન્ના ચ આરાધેન્તી'તિ એવમસ્સુ, કસ્સપ, વચનીયા.

તિત્થિયપરિવાસકથા

૪૦૪. ''એકમિદાહં, કસ્સપ, સમયં રાજગહે વિહરામિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તત્ર મં અઞ્ઞતરો તપબ્રહ્મચારી નિગ્રોધો નામ અધિજેગુચ્છે પઞ્હં અપુચ્છિ. તસ્સાહં અધિજેગુચ્છે પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકાસિં. બ્યાકતે ચ પન મે અત્તમનો અહોસિ પરં વિય મત્તાયા''તિ. ''કો હિ, ભન્તે, ભગવતો ધમ્મં સુત્વા ન અત્તમનો અસ્સ પરં વિય મત્તાય? અહમ્પિ હિ, ભન્તે, ભગવતો ધમ્મં સુત્વા અત્તમનો પરં વિય મત્તાય. અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે. સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ.

૪૦૫. ''યો ખો, કસ્સપ, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખતિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખતિ ઉપસમ્પદં, સો ચત્તારો માસે પરિવસતિ, ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ, ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અપિ ચ મેત્થ પુગ્ગલવેમત્તતા વિદિતા''તિ. ''સચે, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયપુબ્બા ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે આકઙ્ખન્તિ પબ્બજ્જં, આકઙ્ખન્તિ ઉપસમ્પદં, ચત્તારો માસે પરિવસન્તિ, ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તિ, ઉપસમ્પાદેન્તિ ભિક્ખુભાવાય. અહં ચત્તારિ વસ્સાનિ પરિવસિસ્સામિ, ચતુન્નં વસ્સાનં અચ્ચયેન આરદ્ધચિત્તા ભિક્ખૂ પબ્બાજેન્તુ, ઉપસમ્પાદેન્તુ ભિક્ખુભાવાયા''તિ.

અલત્થ ખો અચેલો કસ્સપો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં , અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા કસ્સપો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો ન ચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ – અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા કસ્સપો અરહતં અહોસીતિ.

મહાસીહનાદસુત્તં નિટ્ઠિતં અટ્ઠમં.

૯. પોટ્ઠપાદસુત્તં

પોટ્ઠપાદપરિબ્બાજકવત્થુ

૪૦૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો સમયપ્પવાદકે તિન્દુકાચીરે એકસાલકે મલ્લિકાય આરામે પટિવસતિ મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં તિંસમત્તેહિ પરિબ્બાજકસતેહિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ.

૪૦૭. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ''અતિપ્પગો ખો તાવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિતું. યંનૂનાહં યેન સમયપ્પવાદકો તિન્દુકાચીરો એકસાલકો મલ્લિકાય આરામો, યેન પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમેય્ય''ન્તિ. અથ ખો ભગવા યેન સમયપ્પવાદકો તિન્દુકાચીરો એકસાલકો મલ્લિકાય આરામો તેનુપસઙ્કમિ.

૪૦૮. તેન ખો પન સમયેન પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો મહતિયા પરિબ્બાજકપરિસાય સદ્ધિં નિસિન્નો હોતિ ઉન્નાદિનિયા ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દાય અનેકવિહિતં તિરચ્છાનકથં કથેન્તિયા. સેય્યથિદં – રાજકથં ચોરકથં મહામત્તકથં સેનાકથં ભયકથં યુદ્ધકથં અન્નકથં પાનકથં વત્થકથં સયનકથં માલાકથં ગન્ધકથં ઞાતિકથં યાનકથં ગામકથં નિગમકથં નગરકથં જનપદકથં ઇત્થિકથં સૂરકથં વિસિખાકથં કુમ્ભટ્ઠાનકથં પુબ્બપેતકથં નાનત્તકથં લોકક્ખાયિકં સમુદ્દક્ખાયિકં ઇતિભવાભવકથં ઇતિ વા.

૪૦૯. અદ્દસા ખો પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં; દિસ્વાન સકં પરિસં સણ્ઠપેસિ – ''અપ્પસદ્દા ભોન્તો હોન્તુ, મા ભોન્તો સદ્દમકત્થ. અયં સમણો ગોતમો આગચ્છતિ. અપ્પસદ્દકામો ખો સો આયસ્મા અપ્પસદ્દસ્સ વણ્ણવાદી. અપ્પેવ નામ અપ્પસદ્દં પરિસં વિદિત્વા ઉપસઙ્કમિતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ. એવં વુત્તે તે પરિબ્બાજકા તુણ્હી અહેસું.

૪૧૦. અથ ખો ભગવા યેન પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''એતુ ખો, ભન્તે, ભગવા. સ્વાગતં, ભન્તે, ભગવતો. ચિરસ્સં ખો, ભન્તે, ભગવા ઇમં પરિયાયમકાસિ, યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદતુ, ભન્તે, ભગવા, ઇદં આસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ.

નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. પોટ્ઠપાદોપિ ખો પરિબ્બાજકો અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો પોટ્ઠપાદં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ – ''કાય નુત્થ [કાય નોત્થ (સ્યા॰ ક॰)], પોટ્ઠપાદ, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા''તિ?

અભિસઞ્ઞાનિરોધકથા

૪૧૧. એવં વુત્તે પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''તિટ્ઠતેસા, ભન્તે, કથા, યાય મયં એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના. નેસા, ભન્તે, કથા ભગવતો દુલ્લભા ભવિસ્સતિ પચ્છાપિ સવનાય. પુરિમાનિ, ભન્તે, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ, નાનાતિત્થિયાનં સમણબ્રાહ્મણાનં કોતૂહલસાલાય સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અભિસઞ્ઞાનિરોધે કથા ઉદપાદિ – 'કથં નુ ખો, ભો, અભિસઞ્ઞાનિરોધો હોતી'તિ? તત્રેકચ્ચે એવમાહંસુ – 'અહેતૂ અપ્પચ્ચયા

પુરિસસ્સ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિપિ નિરુજ્ઝન્તિપિ. યસ્મિં સમયે ઉપ્પજ્જન્તિ, સઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતિ. યસ્મિં સમયે નિરુજ્ઝન્તિ, અસઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતી'તિ. ઇત્થેકે અભિસઞ્ઞાનિરોધં પઞ્ઞપેન્તિ.

''તમઞ્ઞો એવમાહ – 'ન ખો પન મેતં [ન ખો નામેતં (સી॰ પી॰)], ભો, એવં ભવિસ્સતિ. સઞ્ઞા હિ, ભો, પુરિસસ્સ અત્તા. સા ચ ખો ઉપેતિપિ અપેતિપિ. યસ્મિં સમયે ઉપેતિ, સઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતિ. યસ્મિં સમયે અપેતિ, અસઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતી'તિ. ઇત્થેકે અભિસઞ્ઞાનિરોધં પઞ્ઞપેન્તિ.

''તમઞ્ઞો એવમાહ – 'ન ખો પન મેતં, ભો, એવં ભવિસ્સતિ. સન્તિ હિ, ભો, સમણબ્રાહ્મણા મહિદ્ધિકા મહાનુભાવા. તે ઇમસ્સ પુરિસસ્સ સઞ્ઞં ઉપકડ્ઢન્તિપિ અપકડ્ઢન્તિપિ. યસ્મિં સમયે ઉપકડ્ઢન્તિ, સઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતિ. યસ્મિં સમયે અપકડ્ઢન્તિ, અસઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતી'તિ. ઇત્થેકે અભિસઞ્ઞાનિરોધં પઞ્ઞપેન્તિ.

''તમઞ્ઞો એવમાહ – 'ન ખો પન મેતં, ભો, એવં ભવિસ્સતિ. સન્તિ હિ, ભો, દેવતા મહિદ્ધિકા મહાનુભાવા. તા ઇમસ્સ પુરિસસ્સ સઞ્ઞં ઉપકડ્ઢન્તિપિ અપકડ્ઢન્તિપિ. યસ્મિં સમયે ઉપકડ્ઢન્તિ, સઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતિ. યસ્મિં સમયે અપકડ્ઢન્તિ, અસઞ્ઞી તસ્મિં સમયે હોતી'તિ. ઇત્થેકે અભિસઞ્ઞાનિરોધં પઞ્ઞપેન્તિ.

''તસ્સ મય્હં, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ આરબ્ભ સતિ ઉદપાદિ – 'અહો નૂન ભગવા, અહો નૂન સુગતો, યો ઇમેસં ધમ્માનં સુકુસલો'તિ. ભગવા, ભન્તે, કુસલો, ભગવા પકતઞ્ઞૂ અભિસઞ્ઞાનિરોધસ્સ. કથં નુ ખો, ભન્તે, અભિસઞ્ઞાનિરોધો હોતી''તિ?

સહેતુકસઞ્ઞુપ્પાદનિરોધકથા

૪૧૨. ''તત્ર , પોટ્ઠપાદ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – 'અહેતૂ અપ્પચ્ચયા પુરિસસ્સ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિપિ નિરુજ્ઝન્તિપી'તિ, આદિતોવ તેસં અપરદ્ધં. તં કિસ્સ હેતુ? સહેતૂ હિ, પોટ્ઠપાદ, સપ્પચ્ચયા પુરિસસ્સ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિપિ નિરુજ્ઝન્તિપિ. સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ''.

૪૧૩. ''કા ચ સિક્ખા''તિ? ભગવા અવોચ – ''ઇધ, પોટ્ઠપાદ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં, સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ, એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... તસ્સિમે પઞ્ચનીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ, વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા કામસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. વિવેકજપીતિસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, વિવેકજપીતિસુખસુખુમ-સચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયં સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા વિવેકજપીતિસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. સમાધિજપીતિસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ ,

સમાધિજપીતિસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ''ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી''તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા સમાધિજપીતિસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. ઉપેક્ખાસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, ઉપેક્ખાસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા ઉપેક્ખાસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. અદુક્ખમસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, અદુક્ખમસુખસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા રૂપસઞ્ઞા [પુરિમસઞ્ઞા (ક॰)], સા નિરુજ્ઝતિ. આકાસાનઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, આકાસાનઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા આકાસાનઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

''પુન ચપરં, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્સ યા પુરિમા વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા, સા નિરુજ્ઝતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞા તસ્મિં સમયે હોતિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસુખુમસચ્ચસઞ્ઞીયેવ તસ્મિં સમયે હોતિ. એવમ્પિ સિક્ખા એકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જતિ, સિક્ખા એકા સઞ્ઞા નિરુજ્ઝતિ. અયમ્પિ સિક્ખા''તિ ભગવા અવોચ.

૪૧૪. ''યતો ખો, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ ઇધ સકસઞ્ઞી હોતિ, સો તતો અમુત્ર તતો અમુત્ર અનુપુબ્બેન સઞ્ઞગ્ગં ફુસતિ. તસ્સ સઞ્ઞગ્ગે ઠિતસ્સ એવં હોતિ – 'ચેતયમાનસ્સ મે પાપિયો, અચેતયમાનસ્સ મે સેય્યો. અહઞ્ચેવ ખો પન ચેતેય્યં, અભિસઙ્ખરેય્યં, ઇમા ચ મે સઞ્ઞા નિરુજ્ઝેય્યું, અઞ્ઞા ચ ઓળારિકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જેય્યું; યંનૂનાહં ન ચેવ ચેતેય્યં ન ચ અભિસઙ્ખરેય્ય'ન્તિ. સો ન ચેવ ચેતેતિ, ન ચ અભિસઙ્ખરોતિ. તસ્સ અચેતયતો અનભિસઙ્ખરોતો તા ચેવ સઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ, અઞ્ઞા ચ ઓળારિકા સઞ્ઞા ન ઉપ્પજ્જન્તિ. સો નિરોધં ફુસતિ. એવં ખો, પોટ્ઠપાદ, અનુપુબ્બાભિસઞ્ઞાનિરોધ-સમ્પજાન-સમાપત્તિ હોતિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, અપિ નુ તે ઇતો પુબ્બે એવરૂપા અનુપુબ્બાભિસઞ્ઞાનિરોધ-સમ્પજાન-સમાપત્તિ સુતપુબ્બા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે. એવં ખો અહં , ભન્તે, ભગવતો ભાસિતં આજાનામિ – ‘યતો ખો, પોટ્ઠપાદ, ભિક્ખુ ઇધ સકસઞ્ઞી હોતિ, સો તતો અમુત્ર તતો અમુત્ર અનુપુબ્બેન સઞ્ઞગ્ગં ફુસતિ, તસ્સ સઞ્ઞગ્ગે ઠિતસ્સ એવં હોતિ – “ચેતયમાનસ્સ મે પાપિયો, અચેતયમાનસ્સ મે સેય્યો. અહઞ્ચેવ ખો પન ચેતેય્યં અભિસઙ્ખરેય્યં, ઇમા ચ મે સઞ્ઞા નિરુજ્ઝેય્યું, અઞ્ઞા ચ ઓળારિકા સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જેય્યું; યંનૂનાહં ન ચેવ ચેતેય્યં, ન ચ અભિસઙ્ખરેય્ય”ન્તિ. સો ન ચેવ ચેતેતિ, ન ચાભિસઙ્ખરોતિ, તસ્સ અચેતયતો અનભિસઙ્ખરોતો તા ચેવ સઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ, અઞ્ઞા ચ ઓળારિકા સઞ્ઞા ન ઉપ્પજ્જન્તિ . સો નિરોધં ફુસતિ. એવં ખો, પોટ્ઠપાદ, અનુપુબ્બાભિસઞ્ઞાનિરોધ-સમ્પજાન-સમાપત્તિ હોતી’”તિ. “એવં, પોટ્ઠપાદા”તિ.

૪૧૫. “એકઞ્ઞેવ નુ ખો, ભન્તે, ભગવા સઞ્ઞગ્ગં પઞ્ઞપેતિ, ઉદાહુ પુથૂપિ સઞ્ઞગ્ગે પઞ્ઞપેતી”તિ? “એકમ્પિ ખો અહં, પોટ્ઠપાદ, સઞ્ઞગ્ગં પઞ્ઞપેમિ, પુથૂપિ સઞ્ઞગ્ગે પઞ્ઞપેમી”તિ. “યથા કથં પન, ભન્તે, ભગવા એકમ્પિ સઞ્ઞગ્ગં પઞ્ઞપેતિ, પુથૂપિ સઞ્ઞગ્ગે પઞ્ઞપેતી”તિ? “યથા યથા ખો, પોટ્ઠપાદ, નિરોધં ફુસતિ, તથા તથાહં સઞ્ઞગ્ગં પઞ્ઞપેમિ. એવં ખો અહં, પોટ્ઠપાદ, એકમ્પિ સઞ્ઞગ્ગં પઞ્ઞપેમિ, પુથૂપિ સઞ્ઞગ્ગે પઞ્ઞપેમી”તિ.

૪૧૬. “સઞ્ઞા નુ ખો, ભન્તે, પઠમં ઉપ્પજ્જતિ, પચ્છા ઞાણં, ઉદાહુ ઞાણં પઠમં ઉપ્પજ્જતિ, પચ્છા સઞ્ઞા, ઉદાહુ સઞ્ઞા ચ ઞાણઞ્ચ અપુબ્બં અચરિમં ઉપ્પજ્જન્તી”તિ? “સઞ્ઞા ખો, પોટ્ઠપાદ, પઠમં ઉપ્પજ્જતિ, પચ્છા ઞાણં, સઞ્ઞુપ્પાદા ચ પન ઞાણુપ્પાદો હોતિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘ઇદપ્પચ્ચયા કિર મે ઞાણં ઉદપાદી’તિ. ઇમિના ખો એતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં – યથા સઞ્ઞા પઠમં ઉપ્પજ્જતિ, પચ્છા ઞાણં, સઞ્ઞુપ્પાદા ચ પન ઞાણુપ્પાદો હોતી”તિ.

સઞ્ઞાઅત્તકથા

૪૧૭. “સઞ્ઞા નુ ખો, ભન્તે, પુરિસસ્સ અત્તા, ઉદાહુ અઞ્ઞા સઞ્ઞા અઞ્ઞો અત્તા”તિ? “કં પન ત્વં, પોટ્ઠપાદ, અત્તાનં પચ્ચેસી”તિ ? “ઓળારિકં ખો અહં, ભન્તે, અત્તાનં પચ્ચેમિ રૂપિં ચાતુમહાભૂતિકં કબળીકારાહારભક્ખ”ન્તિ [કબળીકારભક્ખન્તિ (સ્યા॰ ક॰)]. “ઓળારિકો ચ હિ તે, પોટ્ઠપાદ, અત્તા અભવિસ્સ રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો કબળીકારાહારભક્ખો. એવં સન્તં ખો તે, પોટ્ઠપાદ, અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તદમિનાપેતં, પોટ્ઠપાદ , પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તિટ્ઠતેવ સાયં [તિટ્ઠતેવાયં (સી॰ પી॰)], પોટ્ઠપાદ, ઓળારિકો અત્તા રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો કબળીકારાહારભક્ખો, અથ ઇમસ્સ પુરિસસ્સ અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ. ઇમિના ખો એતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા”તિ.

૪૧૮. “મનોમયં ખો અહં, ભન્તે, અત્તાનં પચ્ચેમિ સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિય”ન્તિ. “મનોમયો ચ હિ તે, પોટ્ઠપાદ, અત્તા અભવિસ્સ સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગી અહીનિન્દ્રિયો, એવં સન્તમ્પિ ખો તે, પોટ્ઠપાદ, અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તદમિનાપેતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તિટ્ઠતેવ સાયં, પોટ્ઠપાદ, મનોમયો અત્તા સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગી અહીનિન્દ્રિયો, અથ ઇમસ્સ પુરિસસ્સ અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ. ઇમિનાપિ ખો એતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા”તિ.

૪૧૯. ‘‘અરૂપિં ખો અહં, ભન્તે, અત્તાનં પચ્ચેમિ સઞ્ઞામય’’ન્તિ. ‘‘અરૂપી ચ હિ તે, પોટ્ઠપાદ, અત્તા અભવિસ્સ સઞ્ઞામયો, એવં સન્તમ્પિ ખો તે, પોટ્ઠપાદ, અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તદમિનાપેતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા. તિટ્ઠતેવ સાયં, પોટ્ઠપાદ, અરૂપી અત્તા સઞ્ઞામયો, અથ ઇમસ્સ પુરિસસ્સ અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા ઉપ્પજ્જન્તિ, અઞ્ઞા ચ સઞ્ઞા નિરુજ્ઝન્તિ. ઇમિનાપિ ખો એતં, પોટ્ઠપાદ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા ભવિસ્સતિ અઞ્ઞો અત્તા’’તિ.

૪૨૦. ‘‘સક્કા પનેતં, ભન્તે, મયા ઞાતું – ‘સઞ્ઞા પુરિસસ્સ અત્તા’તિ વા ‘અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા અઞ્ઞો અત્તાતિ વા’તિ? ‘‘દુજ્જાનં ખો એતં [એવં (ક॰)], પોટ્ઠપાદ, તયા અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રાયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન – ‘સઞ્ઞા પુરિસસ્સ અત્તા’તિ વા, ‘અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા અઞ્ઞો અત્તાતિ વા’’’તિ.

‘‘સચે તં, ભન્તે, મયા દુજ્જાનં અઞ્ઞદિટ્ઠિકેન અઞ્ઞખન્તિકેન અઞ્ઞરુચિકેન અઞ્ઞત્રાયોગેન અઞ્ઞત્રાચરિયકેન – ‘સઞ્ઞા પુરિસસ્સ અત્તા’તિ વા, ‘અઞ્ઞાવ સઞ્ઞા અઞ્ઞો અત્તા’તિ વા; ‘કિં પન, ભન્તે, સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ? અબ્યાકતં ખો એતં, પોટ્ઠપાદ, મયા – ‘સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ.

‘‘કિં પન, ભન્તે, ‘અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ ? ‘‘એતમ્પિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા અબ્યાકતં – ‘અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘કિં પન, ભન્તે, ‘અન્તવા લોકો…પે॰… ‘અનન્તવા લોકો … ‘તં જીવં તં સરીરં… ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં… ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા… ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા… ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા અબ્યાકતં – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’’ન્તિ.

‘‘કસ્મા પનેતં, ભન્તે, ભગવતા અબ્યાકત’’ન્તિ? ‘‘ન હેતં, પોટ્ઠપાદ, અત્થસંહિતં ન ધમ્મસંહિતં નાદિબ્રહ્મચરિયકં, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, તસ્મા એતં મયા અબ્યાકત’’ન્તિ.

‘‘કિં પન, ભન્તે, ભગવતા બ્યાકત’’ન્તિ? ‘‘ઇદં દુક્ખન્તિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા બ્યાકતં. અયં દુક્ખસમુદયોતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા બ્યાકતં. અયં દુક્ખનિરોધોતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા બ્યાકતં. અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા બ્યાકત’’ન્તિ.

‘‘કસ્મા પનેતં, ભન્તે, ભગવતા બ્યાકત’’ન્તિ? ‘‘એતઞ્હિ, પોટ્ઠપાદ, અત્થસંહિતં, એતં ધમ્મસંહિતં, એતં આદિબ્રહ્મચરિયકં, એતં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ; તસ્મા એતં મયા બ્યાકત’’ન્તિ. ‘‘એવમેતં, ભગવા, એવમેતં, સુગત . યસ્સદાનિ, ભન્તે, ભગવા કાલં મઞ્ઞતી’’તિ. અથ ખો ભગવા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

૪૨૧. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો પોટ્ઠપાદં પરિબ્બાજકં સમન્તતો વાચા [વાચાય (સ્યા॰ ક॰)] સન્નિતોદકેન સઞ્ઝબ્ભરિમકંસુ – ‘‘એવમેવ પનાયં ભવં પોટ્ઠપાદો યઞ્ઞદેવ સમણો ગોતમો ભાસતિ,

તં તદેવસ્સ અબ્ભનુમોદતિ – ‘એવમેતં ભગવા એવમેતં, સુગતા’તિ. ન ખો પન મયં કિઞ્ચિ [કઞ્ચિ (પી॰)] સમણસ્સ ગોતમસ્સ એકંસિકં ધમ્મં દેસિતં આજાનામ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અન્તવા લોકો’તિ વા, ‘અનન્તવા લોકો’તિ વા, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ વા, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’ન્તિ વા , ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા’’તિ.

એવં વુત્તે પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો તે પરિબ્બાજકે એતદવોચ – ‘‘અહમ્પિ ખો, ભો, ન કિઞ્ચિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ એકંસિકં ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા, ‘અસસ્સતો લોકો’તિ વા...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા; અપિ ચ સમણો ગોતમો ભૂતં તચ્છં તથં પટિપદં પઞ્ઞપેતિ ધમ્મટ્ઠિતતં ધમ્મનિયામતં. ભૂતં ખો પન તચ્છં તથં પટિપદં પઞ્ઞપેન્તસ્સ ધમ્મટ્ઠિતતં ધમ્મનિયામતં, કથઞ્હિ નામ માદિસો વિઞ્ઞૂ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદેય્યા’’તિ?

ચિત્તહત્થિસારિપુત્તપોટ્ઠપાદવત્થુ

૪૨૨. અથ ખો દ્વીહતીહસ્સ અચ્ચયેન ચિત્તો ચ હત્થિસારિપુત્તો પોટ્ઠપાદો ચ પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. પોટ્ઠપાદો પન પરિબ્બાજકો ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘તદા મં, ભન્તે, તે પરિબ્બાજકા અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો સમન્તતો વાચાસન્નિતોદકેન સઞ્ઝબ્ભરિમકંસુ – ‘એવમેવ પનાયં ભવં પોટ્ઠપાદો યઞ્ઞદેવ સમણો ગોતમો ભાસતિ, તં તદેવસ્સ અબ્ભનુમોદતિ – ‘એવમેતં ભગવા એવમેતં સુગતા’’તિ. ન ખો પન મયં કિઞ્ચિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ એકંસિકં ધમ્મં દેસિતં આજાનામ – ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અન્તવા લોકો’’તિ વા, ‘‘અનન્તવા લોકો’’તિ વા, ‘‘તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ વા, ‘‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’’ન્તિ વા, ‘‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા, ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા’તિ. એવં વુત્તાહં, ભન્તે, તે પરિબ્બાજકે એતદવોચં – ‘અહમ્પિ ખો, ભો, ન કિઞ્ચિ સમણસ્સ ગોતમસ્સ એકંસિકં ધમ્મં દેસિતં આજાનામિ – ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિ વા, ‘‘અસસ્સતો લોકો’’તિ વા...પે॰... ‘‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ વા; અપિ ચ સમણો ગોતમો ભૂતં તચ્છં તથં પટિપદં પઞ્ઞપેતિ ધમ્મટ્ઠિતતં ધમ્મનિયામતં. ભૂતં ખો પન તચ્છં તથં પટિપદં પઞ્ઞપેન્તસ્સ ધમ્મટ્ઠિતતં ધમ્મનિયામતં, કથઞ્હિ નામ માદિસો વિઞ્ઞૂ સમણસ્સ ગોતમસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદેય્યા’’તિ?

૪૨૩. ‘‘સબ્બેવ ખો એતે, પોટ્ઠપાદ, પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા; ત્વંયેવ નેસં એકો ચક્ખુમા. એકંસિકાપિ હિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા; અનેકંસિકાપિ હિ ખો , પોટ્ઠપાદ, મયા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા.

‘‘કતમે ચ તે, પોટ્ઠપાદ, મયા અનેકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા? ‘સસ્સતો લોકો’તિ [લોકોતિ વા (સી॰ ક॰)] ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા અનેકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો; ‘અસસ્સતો લોકો’તિ [લોકોતિ વા (સી॰ ક॰)] ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા અનેકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો; ‘અન્તવા લોકો’તિ [લોકોતિ વા (સી॰ ક॰)] ખો પોટ્ઠપાદ... પે॰... ‘અનન્તવા લોકો’તિ [લોકોતિ વા (સી॰ ક॰)] ખો પોટ્ઠપાદ... ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિ ખો પોટ્ઠપાદ... ‘અઞ્ઞં

જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિ ખો પોટ્ઠપાદ... 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ખો પોટ્ઠપાદ... ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ખો પોટ્ઠપાદ... 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ખો પોટ્ઠપાદ... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા અનેકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો.

''કસ્મા ચ તે, પોટ્ઠપાદ, મયા અનેકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા? ન હેતે, પોટ્ઠપાદ, અત્થસંહિતા ન ધમ્મસંહિતા ન આદિબ્રહ્મચરિયકા ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ. તસ્મા તે મયા અનેકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા''.

એકંસિકધમ્મો

૪૨૪. ''કતમે ચ તે, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા ? ઇદં દુક્ખન્તિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો. અયં દુક્ખસમુદયોતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો. અયં દુક્ખનિરોધોતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો. અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ ખો, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકો ધમ્મો દેસિતો પઞ્ઞત્તો.

''કસ્મા ચ તે, પોટ્ઠપાદ, મયા એકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા? એતે, પોટ્ઠપાદ, અત્થસંહિતા , એતે ધમ્મસંહિતા, એતે આદિબ્રહ્મચરિયકા એતે નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તન્તિ. તસ્મા તે મયા એકંસિકા ધમ્મા દેસિતા પઞ્ઞત્તા.

૪૨૫. ''સન્તિ, પોટ્ઠપાદ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા'તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – 'સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા'તિ? તે ચે મે એવં પુટ્ઠા 'આમા'તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – 'અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકન્તસુખં લોકં જાનં પસ્સં વિહરથા'તિ? ઇતિ પુટ્ઠા 'નો'તિ વદન્તિ.

''ત્યાહં એવં વદામિ – 'અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકં વા રત્તિં એકં વા દિવસં ઉપડ્ઢં વા રત્તિં ઉપડ્ઢં વા દિવસં એકન્તસુખિં અત્તાનં સઞ્જાનાથા'તિ [સમ્પજાનાથાતિ (સી॰ સ્યા॰ ક॰)]? ઇતિ પુટ્ઠા 'નો'તિ વદન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – 'અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો જાનાથ – ''અયં મગ્ગો અયં પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા'''તિ? ઇતિ પુટ્ઠા 'નો'તિ વદન્તિ.

''ત્યાહં એવં વદામિ – 'અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો યા તા દેવતા એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના, તાસં ભાસમાનાનં સદ્દં સુણાથ – ''સુપ્પટિપન્નાત્થ, મારિસા, ઉજુપ્પટિપન્નાત્થ, મારિસા, એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાય; મયમ્પિ હિ, મારિસા, એવંપટિપન્ના એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના'તિ ? ઇતિ પુટ્ઠા 'નો'તિ વદન્તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

૪૨૬. ''સેય્યથાપિ, પોટ્ઠપાદ, પુરિસો એવં વદેય્ય – 'અહં યા ઇમસ્મિં જનપદે જનપદકલ્યાણી, તં ઇચ્છામિ તં કામેમી'તિ. તમેનં એવં વદેય્યું – 'અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં ખત્તિયી વા બ્રાહ્મણી વા વેસ્સી વા સુદ્દી વા'તિ? ઇતિ પુટ્ઠો 'નો'તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું –

‘અમ્ભો પુરિસ , યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં એવંનામા એવંગોત્તાતિ વા, દીઘા વા રસ્સા વા મજ્ઝિમા વા કાળી વા સામા વા મઙ્ગુરચ્છવી વાતિ, અમુકસ્મિં ગામે વા નિગમે વા નગરે વા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘નો’તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ, તં ત્વં ઇચ્છસિ કામેસી’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘આમા’તિ વદેય્ય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ , પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, પોટ્ઠપાદ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’’’તિ? તે ચે મે એવં પુટ્ઠા ‘આમા’તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકન્તસુખં લોકં જાનં પસ્સં વિહરથા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ.

‘‘ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકં વા રત્તિં એકં વા દિવસં ઉપડ્ઢં વા રત્તિં ઉપડ્ઢં વા દિવસં એકન્તસુખિં અત્તાનં સઞ્જાનાથા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો જાનાથ – ‘‘અયં મગ્ગો અયં પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ.

‘‘ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો યા તા દેવતા એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના, તાસં ભાસમાનાનં સદ્દં સુણાથ – ‘‘સુપ્પટિપન્નાત્થ, મારિસા, ઉજુપ્પટિપન્નાત્થ, મારિસા, એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાય; મયમ્પિ હિ, મારિસા, એવંપટિપન્ના એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના’’’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

૪૨૭. ‘‘સેય્યથાપિ, પોટ્ઠપાદ, પુરિસો ચાતુમહાપથે નિસ્સેણિં કરેય્ય પાસાદસ્સ આરોહણાય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યસ્સ ત્વં [યં ત્વં (સી॰ ક॰)] પાસાદસ્સ આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોસિ, જાનાસિ તં પાસાદં પુરત્થિમાય વા દિસાય દક્ખિણાય વા દિસાય પચ્છિમાય વા દિસાય ઉત્તરાય વા દિસાય ઉચ્ચો વા નીચો વા મજ્ઝિમો વા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘નો’તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ, તસ્સ ત્વં પાસાદસ્સ આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોસી’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘આમા’તિ વદેય્ય.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, પોટ્ઠપાદ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’તિ. ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘એકન્તસુખી અત્તા હોતિ અરોગો પરં મરણા’તિ ? તે ચે મે એવં પુટ્ઠા ‘આમા’તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકન્તસુખં લોકં જાનં પસ્સં વિહરથા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ.

‘‘ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો એકં વા રત્તિં એકં વા દિવસં ઉપડ્ઢં વા રત્તિં ઉપડ્ઢં વા દિવસં એકન્તસુખિં અત્તાનં સઞ્જાનાથા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો જાનાથ અયં મગ્ગો અયં પટિપદા એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘નો’તિ વદન્તિ.

‘‘ત્યાહં એવં વદામિ – ‘અપિ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો યા તા દેવતા એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના’ તાસં દેવતાનં ભાસમાનાનં સદ્દં સુણાથ- ‘‘સુપ્પટિપન્નાત્થ, મારિસા, ઉજુપ્પટિપન્નાત્થ , મારિસા, એકન્તસુખસ્સ લોકસ્સ સચ્છિકિરિયાય; મયમ્પિ હિ, મારિસા, એવં પટિપન્ના એકન્તસુખં લોકં ઉપપન્ના’તિ? ઇતિ પુટ્ઠા ‘‘નો’’તિ વદન્તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

તયો અત્તપટિલાભા

૪૨૮. ‘‘તયો ખો મે, પોટ્ઠપાદ, અત્તપટિલાભા – ઓળારિકો અત્તપટિલાભો, મનોમયો અત્તપટિલાભો, અરૂપો અત્તપટિલાભો. કતમો ચ, પોટ્ઠપાદ, ઓળારિકો અત્તપટિલાભો? રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો કબળીકારાહારભક્ખો [કબળીકારભક્ખો (સ્યા॰ ક॰)], અયં ઓળારિકો અત્તપટિલાભો. કતમો મનોમયો અત્તપટિલાભો? રૂપી મનોમયો સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગી અહીનિન્દ્રિયો, અયં મનોમયો અત્તપટિલાભો. કતમો અરૂપો અત્તપટિલાભો? અરૂપી સઞ્ઞામયો, અયં અરૂપો અત્તપટિલાભો.

૪૨૯. ‘‘ઓળારિકસ્સપિ ખો અહં, પોટ્ઠપાદ, અત્તપટિલાભસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેમિ – યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથાતિ. સિયા ખો પન તે, પોટ્ઠપાદ, એવમસ્સ – સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, દુક્ખો ચ ખો વિહારોતિ, ન ખો પનેતં, પોટ્ઠપાદ, એવં દટ્ઠબ્બં. સંકિલેસિકા ચેવ ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ચ ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, પામુજ્જં ચેવ ભવિસ્સતિ પીતિ ચ પસ્સદ્ધિ ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ સુખો ચ વિહારો.

૪૩૦. ‘‘મનોમયસ્સપિ ખો અહં, પોટ્ઠપાદ, અત્તપટિલાભસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેમિ યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથાતિ . સિયા ખો પન તે, પોટ્ઠપાદ, એવમસ્સ – ‘સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, દુક્ખો ચ ખો વિહારો’તિ, ન ખો પનેતં, પોટ્ઠપાદ, એવં દટ્ઠબ્બં. સંકિલેસિકા ચેવ ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ચ ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ , પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, પામુજ્જં ચેવ ભવિસ્સતિ પીતિ ચ પસ્સદ્ધિ ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ સુખો ચ વિહારો.

૪૩૧. ‘‘અરૂપસ્સપિ ખો અહં, પોટ્ઠપાદ, અત્તપટિલાભસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેમિ યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ , પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથાતિ. સિયા ખો પન તે, પોટ્ઠપાદ, એવમસ્સ – ‘સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, દુક્ખો ચ ખો વિહારો’તિ, ન ખો પનેતં , પોટ્ઠપાદ, એવં દટ્ઠબ્બં. સંકિલેસિકા ચેવ ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ચ ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ, પામુજ્જં ચેવ ભવિસ્સતિ પીતિ ચ પસ્સદ્ધિ ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ સુખો ચ વિહારો.

૪૩૨. ‘‘પરે ચે, પોટ્ઠપાદ, અમ્હે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમો પન સો, આવુસો , ઓળારિકો અત્તપટિલાભો, યસ્સ તુમ્હે પહાનાય ધમ્મં દેસેથ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ, તેસં મયં એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરેય્યામ – ‘અયં વા સો, આવુસો, ઓળારિકો અત્તપટિલાભો, યસ્સ મયં પહાનાય ધમ્મં દેસેમ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ.

૪૩૩. ‘‘પરે ચે, પોટ્ઠપાદ, અમ્હે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમો પન સો, આવુસો, મનોમયો અત્તપટિલાભો, યસ્સ તુમ્હે પહાનાય ધમ્મં દેસેથ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ? તેસં મયં એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરેય્યામ – ‘અયં વા સો, આવુસો, મનોમયો અત્તપટિલાભો યસ્સ મયં પહાનાય ધમ્મં દેસેમ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ , પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ.

૪૩૪. ‘‘પરે ચે, પોટ્ઠપાદ, અમ્હે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમો પન સો, આવુસો, અરૂપો અત્તપટિલાભો, યસ્સ તુમ્હે પહાનાય ધમ્મં દેસેથ , યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ, તેસં મયં એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરેય્યામ – ‘અયં વા સો, આવુસો, અરૂપો અત્તપટિલાભો યસ્સ મયં પહાનાય ધમ્મં દેસેમ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

૪૩૫. ‘‘સેય્યથાપિ, પોટ્ઠપાદ, પુરિસો નિસ્સેણિં કરેય્ય પાસાદસ્સ આરોહણાય તસ્સેવ પાસાદસ્સ હેટ્ઠા. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અમ્ભો પુરિસ, યસ્સ ત્વં પાસાદસ્સ આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોસિ, જાનાસિ તં પાસાદં, પુરત્થિમાય વા દિસાય દક્ખિણાય વા દિસાય પચ્છિમાય વા દિસાય ઉત્તરાય વા દિસાય ઉચ્ચો વા નીચો વા મજ્ઝિમો

વા’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘અયં વા સો, આવુસો, પાસાદો, યસ્સાહં આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોમિ, તસ્સેવ પાસાદસ્સ હેટ્ઠા’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

૪૩૬. ‘‘એવમેવ ખો, પોટ્ઠપાદ, પરે ચે અમ્હે એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમો પન સો, આવુસો, ઓળારિકો અત્તપટિલાભો...પે॰... કતમો પન સો, આવુસો, મનોમયો અત્તપટિલાભો...પે॰... કતમો પન સો, આવુસો, અરૂપો અત્તપટિલાભો, યસ્સ તુમ્હે પહાનાય ધમ્મં દેસેથ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ, તેસં મયં એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરેય્યામ – ‘અયં વા સો, આવુસો, અરૂપો અત્તપટિલાભો, યસ્સ મયં પહાનાય ધમ્મં દેસેમ, યથાપટિપન્નાનં વો સંકિલેસિકા ધમ્મા પહીયિસ્સન્તિ, વોદાનિયા ધમ્મા અભિવડ્ઢિસ્સન્તિ, પઞ્ઞાપારિપૂરિં વેપુલ્લત્તઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, પોટ્ઠપાદ, નનુ એવં સન્તે સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભન્તે, એવં સન્તે સપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

૪૩૭. એવં વુત્તે ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યસ્મિં, ભન્તે, સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘસ્સ તસ્મિં સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘો અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ; ઓળારિકો વાસ્સ અત્તપટિલાભો તસ્મિં સમયે સચ્ચો હોતિ. યસ્મિં, ભન્તે, સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘસ્સ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘો અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ; મનોમયો વાસ્સ અત્તપટિલાભો તસ્મિં સમયે સચ્ચો હોતિ. યસ્મિં, ભન્તે, સમયે અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘસ્સ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ, મોઘો મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ; અરૂપો વાસ્સ અત્તપટિલાભો તસ્મિં સમયે સચ્ચો હોતી’’તિ.

‘‘યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન અરૂપો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ ; ઓળારિકો અત્તપટિલાભોત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન અરૂપો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; મનોમયો અત્તપટિલાભોત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન મનોમયો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; અરૂપો અત્તપટિલાભોત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ.

૪૩૮. ‘‘સચે તં, ચિત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – ‘અહોસિ ત્વં અતીતમદ્ધાનં, ન ત્વં નાહોસિ; ભવિસ્સસિ ત્વં અનાગતમદ્ધાનં, ન ત્વં ન ભવિસ્સસિ; અત્થિ ત્વં એતરહિ, ન ત્વં નત્થી’તિ, એવં પુટ્ઠો ત્વં, ચિત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી’’તિ?

“સચે મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘અહોસિ ત્વં અતીતમદ્ધાનં, ન ત્વં ન અહોસિ; ભવિસ્સસિ ત્વં અનાગતમદ્ધાનં, ન ત્વં ન ભવિસ્સસિ; અત્થિ ત્વં એતરહિ, ન ત્વં નત્થી’તિ. એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘અહોસાહં અતીતમદ્ધાનં, નાહં ન અહોસિં; ભવિસ્સામહં અનાગતમદ્ધાનં, નાહં ન ભવિસ્સામિ; અત્થાહં એતરહિ, નાહં નત્થી’તિ. એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય”ન્તિ.

“સચે પન તં, ચિત્ત, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યો તે અહોસિ અતીતો અત્તપટિલાભો, સોવ [સ્વેવ (સી॰ પી॰), સોયેવ (સ્યા॰)] તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અનાગતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો? યો [યો વા (પી॰)] તે ભવિસ્સતિ અનાગતો અત્તપટિલાભો, સોવ તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અતીતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો? યો [યો વા (પી॰)] તે એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નો અત્તપટિલાભો, સોવ [સો ચ (ક॰)] તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અતીતો, મોઘો અનાગતો’તિ. એવં પુટ્ઠો ત્વં, ચિત્ત, કિન્તિ બ્યાકરેય્યાસી”તિ?

“સચે પન મં, ભન્તે, એવં પુચ્છેય્યું – ‘યો તે અહોસિ અતીતો અત્તપટિલાભો, સોવ તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અનાગતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો. યો તે ભવિસ્સતિ અનાગતો અત્તપટિલાભો, સોવ તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અતીતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો. યો તે એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નો અત્તપટિલાભો, સોવ તે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અતીતો, મોઘો અનાગતો’તિ. એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્યં – ‘યો મે અહોસિ અતીતો અત્તપટિલાભો, સોવ મે અત્તપટિલાભો તસ્મિં સમયે સચ્ચો અહોસિ, મોઘો અનાગતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો. યો મે ભવિસ્સતિ અનાગતો અત્તપટિલાભો, સોવ મે અત્તપટિલાભો તસ્મિં સમયે સચ્ચો ભવિસ્સતિ, મોઘો અતીતો, મોઘો પચ્ચુપ્પન્નો. યો મે એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નો અત્તપટિલાભો, સોવ મે અત્તપટિલાભો સચ્ચો, મોઘો અતીતો, મોઘો અનાગતો’તિ. એવં પુટ્ઠો અહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરેય્ય”ન્તિ.

૪૩૯. “એવમેવ ખો, ચિત્ત, યસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન અરૂપો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઓળારિકો અત્તપટિલાભો ત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ…પે॰… યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન મનોમયો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; અરૂપો અત્તપટિલાભો ત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ.

૪૪૦. “સેય્યથાપિ, ચિત્ત, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો. યસ્મિં સમયે ખીરં હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે દધીતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન નવનીતન્તિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન સપ્પીતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન સપ્પિમણ્ડોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; ખીરં ત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. યસ્મિં સમયે દધિ હોતિ…પે॰… નવનીતં હોતિ… સપ્પિ હોતિ… સપ્પિમણ્ડો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ખીરન્તિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન દધીતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન નવનીતન્તિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન સપ્પીતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; સપ્પિમણ્ડો ત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. એવમેવ ખો, ચિત્ત, યસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભો હોતિ…પે॰… યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે મનોમયો અત્તપટિલાભો હોતિ…પે॰… યસ્મિં, ચિત્ત, સમયે અરૂપો અત્તપટિલાભો હોતિ, નેવ તસ્મિં સમયે ઓળારિકો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ, ન મનોમયો અત્તપટિલાભોતિ સઙ્ખં ગચ્છતિ; અરૂપો અત્તપટિલાભો ત્વેવ તસ્મિં સમયે સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમા ખો ચિત્ત, લોકસમઞ્ઞા લોકનિરુત્તિયો લોકવોહારા લોકપઞ્ઞત્તિયો , યાહિ તથાગતો વોહરતિ અપરામસ”ન્તિ.

૪૪૧. એવં વુત્તે, પોટ્ઠપાદો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે! અભિક્કન્તં, ભન્તે, સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

ચિત્તહત્થિસારિપુત્તઉપસમ્પદા

૪૪૨. ચિત્તો પન હત્થિસારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે; અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ’’ન્તિ.

૪૪૩. અલત્થ ખો ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ખો પનાયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો ન ચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ – અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો અરહતં અહોસીતિ.

પોટ્ઠપાદસુત્તં નિટ્ઠિતં નવમં.

૧૦. સુભસુત્તં

સુભમાણવવત્થુ

૪૪૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે અચિરપરિનિબ્બુતે ભગવતિ. તેન ખો પન સમયેન સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો સાવત્થિયં પટિવસતિ કેનચિદેવ કરણીયેન.

૪૪૫. અથ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો અઞ્ઞતરં માણવકં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, માણવક, યેન સમણો આનન્દો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન સમણં આનન્દં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – 'સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભવન્તં આનન્દં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી'તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – 'સાધુ કિર ભવં આનન્દો યેન સુભસ્સ માણવસ્સ તોદેય્યપુત્તસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ.

૪૪૬. ''એવં, ભો''તિ ખો સો માણવકો સુભસ્સ માણવસ્સ તોદેય્યપુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો માણવકો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભવન્તં આનન્દં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – 'સાધુ કિર ભવં આનન્દો યેન સુભસ્સ માણવસ્સ તોદેય્યપુત્તસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ.

૪૪૭. એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો તં માણવકં એતદવોચ – ''અકાલો ખો, માણવક . અત્થિ મે અજ્જ ભેસજ્જમત્તા પીતા. અપ્પેવનામ સ્વેપિ ઉપસઙ્કમેય્યામ કાલઞ્ચ સમયઞ્ચ ઉપાદાયા''તિ.

''એવં, ભો''તિ ખો સો માણવકો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા સુભં માણવં તોદેય્યપુત્તં એતદવોચ, ''અવોચુમ્હા ખો મયં ભોતો વચનેન તં ભવન્તં આનન્દં – 'સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો ભવન્તં આનન્દં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ, એવઞ્ચ વદેતિ – ''સાધુ કિર ભવં આનન્દો યેન સુભસ્સ માણવસ્સ તોદેય્યપુત્તસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા'''તિ. એવં વુત્તે, ભો, સમણો આનન્દો મં એતદવોચ – 'અકાલો ખો, માણવક. અત્થિ મે અજ્જ ભેસજ્જમત્તા પીતા. અપ્પેવનામ સ્વેપિ ઉપસઙ્કમેય્યામ કાલઞ્ચ સમયઞ્ચ ઉપાદાયા'તિ. એત્તાવતાપિ ખો, ભો, કતમેવ એતં, યતો ખો સો ભવં આનન્દો ઓકાસમકાસિ સ્વાતનાયપિ ઉપસઙ્કમનાયા''તિ.

૪૪૮. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ચેતકેન ભિક્ખુના પચ્છાસમણેન યેન સુભસ્સ માણવસ્સ તોદેય્યપુત્તસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ.

અથ ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સુભો માણવો તોદેય્યપુત્તો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''ભવઞ્હિ આનન્દો તસ્સ ભોતો ગોતમસ્સ દીઘરત્તં ઉપટ્ઠાકો

સન્તિકાવચરો સમીપચારી. ભવમેતં આનન્દો જાનેય્ય, યેસં સો ભવં ગોતમો ધમ્માનં વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસિ. કતમેસાનં ખો, ભો આનન્દ, ધમ્માનં સો ભવં ગોતમો વણ્ણવાદી અહોસિ; કત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસી''તિ?

૪૪૯. ''તિણ્ણં ખો, માણવ, ખન્ધાનં સો ભગવા વણ્ણવાદી અહોસિ; એત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસિ. કતમેસં તિણ્ણં? અરિયસ્સ સીલક્ખન્ધસ્સ, અરિયસ્સ સમાધિક્ખન્ધસ્સ, અરિયસ્સ પઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ. ઇમેસં ખો, માણવ, તિણ્ણં ખન્ધાનં સો ભગવા વણ્ણવાદી અહોસિ; એત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસી''તિ.

સીલક્ખન્ધો

૪૫૦. ''કતમો પન સો, ભો આનન્દ, અરિયો સીલક્ખન્ધો, યસ્સ સો ભવં ગોતમો વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસી''તિ?

''ઇધ, માણવ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સમ્બાધો ઘરાવાસો રજોપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા, નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ, આચારગોચરસમ્પન્નો, અનુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, કાયકમ્મવચીકમ્મેન સમન્નાગતો કુસલેન, પરિસુદ્ધાજીવો, સીલસમ્પન્નો, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો, સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, સન્તુટ્ઠો.

૪૫૧. ''કથઞ્ચ, માણવ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ; ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં. (યથા ૧૯૪ યાવ ૨૧૦ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં).

''યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં – સન્તિકમ્મં પણિધિકમ્મં ભૂતકમ્મં ભૂરિકમ્મં વસ્સકમ્મં વોસ્સકમ્મં વત્થુકમ્મં વત્થુપરિકમ્મં આચમનં ન્હાપનં જુહનં વમનં વિરેચનં ઉદ્ધંવિરેચનં અધોવિરેચનં સીસવિરેચનં કણ્ણતેલં નેત્તતપ્પનં નત્થુકમ્મં અઞ્જનં પચ્ચઞ્જનં સાલાકિયં સલ્લકત્તિયં દારકતિકિચ્છા મૂલભેસજ્જાનં અનુપ્પદાનં

ઓસધીનં પટિમોક્ખો ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ યથા વા પનેકે ભોન્તો સમણબ્રાહ્મણા સદ્ધાદેય્યાનિ ભોજનાનિ ભુઞ્જિત્વા તે એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવેન જીવિતં કપ્પેન્તિ, સેય્યથિદં, સન્તિકમ્મં પણિધિકમ્મં…પે॰… ઓસધીનં પટિમોક્ખો ઇતિ વા ઇતિ એવરૂપાય તિરચ્છાનવિજ્જાય મિચ્છાજીવા પટિવિરતો હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સીલસ્મિં.

૪૫૨. ''સ ખો સો [અયં ખો સો (ક॰)], માણવ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સેય્યથાપિ, માણવ, રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો નિહતપચ્ચામિત્તો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં પચ્ચત્થિકતો. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો ન કુતોચિ ભયં સમનુપસ્સતિ, યદિદં સીલસંવરતો. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ. એવં ખો, માણવ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ.

૪૫૩. ''અયં ખો સો, માણવ, અરિયો સીલક્ખન્ધો યસ્સ સો ભગવા વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસિ. અત્થિ ચેવેત્થ ઉત્તરિકરણીય''ન્તિ.

''અચ્છરિયં, ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! સો ચાયં, ભો આનન્દ, અરિયો સીલક્ખન્ધો પરિપુણ્ણો, નો અપરિપુણ્ણો. એવં પરિપુણ્ણં ચાહં, ભો, આનન્દ, અરિયં સીલક્ખન્ધં ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ ન સમનુપસ્સામિ. એવં પરિપુણ્ણઞ્ચ, ભો આનન્દ, અરિયં સીલક્ખન્ધં ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞે સમણબ્રાહ્મણા અત્તનિ સમનુપસ્સેય્યું, તે તાવતકેનેવ અત્તમના અસ્સુ – 'અલમેત્તાવતા, કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિકરણીય'ન્તિ. અથ ચ પન ભવં આનન્દો એવમાહ – 'અત્થિ ચેવેત્થ ઉત્તરિકરણીય'''ન્તિ [ઇમસ્સ અનન્તરં સી॰ પી॰ પોત્થકેસુ ''પઠમભાણવારં''તિ પાઠો દિસ્સતિ].

સમાધિક્ખન્ધો

૪૫૪. ''કતમો પન સો, ભો આનન્દ, અરિયો સમાધિક્ખન્ધો, યસ્સ સો ભવં ગોતમો વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસી''તિ?

''કથઞ્ચ, માણવ, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ. એવં ખો, માણવ, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

૪૫૫. ''કથઞ્ચ, માણવ, ભિક્ખુ સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો હોતિ? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ,

ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ. એવં ખો, માણવ, ભિક્ખુ સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો હોતિ.

૪૫૬. ‘‘કથઞ્ચ, માણવ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ? ઇધ, માણવ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ, માણવ, પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ, સપત્તભારોવ ડેતિ ; એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ, સમાદાયેવ પક્કમતિ. એવં ખો, માણવ, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ.

૪૫૭. ‘‘સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો, ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપ્પટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા, ઉજું કાયં પણિધાય, પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

૪૫૮. ‘‘સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ. થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ. વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ.

૪૫૯. ‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેય્ય. તસ્સ તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝેય્યું. સો યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ તાનિ ચ બ્યન્તિં કરેય્ય, સિયા ચસ્સ ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેસિં . તસ્સ મે તે કમ્મન્તા સમિજ્ઝિંસુ. સોહં યાનિ ચ પોરાણાનિ ઇણમૂલાનિ તાનિ ચ બ્યન્તિં અકાસિં, અત્થિ ચ મે ઉત્તરિં અવસિટ્ઠં દારભરણાયા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૪૬૦. ‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો આબાધિકો અસ્સ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો; ભત્તઞ્ચસ્સ નચ્છાદેય્ય, ન ચસ્સ કાયે બલમત્તા. સો અપરેન સમયેન તમ્હા આબાધા મુચ્ચેય્ય, ભત્તઞ્ચસ્સ છાદેય્ય, સિયા ચસ્સ કાયે બલમત્તા. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે આબાધિકો અહોસિં દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો, ભત્તઞ્ચ મે નચ્છાદેસિ, ન ચ મે આસિ કાયે બલમત્તા. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા આબાધા મુત્તો ભત્તઞ્ચ મે છાદેતિ, અત્થિ ચ મે કાયે બલમત્તા’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૪૬૧. ‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો બન્ધનાગારે બદ્ધો અસ્સ. સો અપરેન સમયેન તમ્હા બન્ધનાગારા મુચ્ચેય્ય સોત્થિના અબ્ભયેન, ન ચસ્સ કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અહં ખો પુબ્બે બન્ધનાગારે બદ્ધો અહોસિં. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા બન્ધનાગારા મુત્તો સોત્થિના અબ્ભયેન, નત્થિ ચ મે કિઞ્ચિ ભોગાનં વયો’તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૪૬૨. ''સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો દાસો અસ્સ અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો. સો અપરેન સમયેન તમ્હા દાસબ્યા મુચ્ચેય્ય, અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો. તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો પુબ્બે દાસો અહોસિં અનત્તાધીનો પરાધીનો ન યેનકામંગમો. સોમ્હિ એતરહિ તમ્હા દાસબ્યા મુત્તો અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો'તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૪૬૩. ''સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય દુબ્ભિક્ખં સપ્પટિભયં. સો અપરેન સમયેન તં કન્તારં નિત્થરેય્ય, સોત્થિના ગામન્તં અનુપાપુણેય્ય ખેમં અપ્પટિભયં. તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો પુબ્બે સધનો સભોગો કન્તારદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જિં દુબ્ભિક્ખં સપ્પટિભયં. સોમ્હિ એતરહિ કન્તારં નિત્થિણ્ણો, સોત્થિના ગામન્તં અનુપ્પત્તો ખેમં અપ્પટિભય'ન્તિ. સો તતોનિદાનં લભેથ પામોજ્જં, અધિગચ્છેય્ય સોમનસ્સં.

૪૬૪. ''એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ યથા ઇણં યથા રોગં યથા બન્ધનાગારં યથા દાસબ્યં યથા કન્તારદ્ધાનમગ્ગં, એવં ઇમે પઞ્ચ નીવરણે અપ્પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ.

૪૬૫. ''સેય્યથાપિ, માણવ, યથા આણણ્યં યથા આરોગ્યં યથા બન્ધનામોક્ખં યથા ભુજિસ્સં યથા ખેમન્તભૂમિં. એવમેવ ભિક્ખુ ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતિ.

૪૬૬. ''તસ્સિમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

૪૬૭. ''સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, દક્ખો ન્હાપકો વા ન્હાપકન્તેવાસી વા કંસથાલે ન્હાનીયચુણ્ણાનિ આકિરિત્વા ઉદકેન પરિપ્ફોસકં પરિપ્ફોસકં સન્દેય્ય. સાયં ન્હાનીયપિણ્ડિ સ્નેહાનુગતા સ્નેહપરેતા સન્તરબાહિરા ફુટા સ્નેહેન, ન ચ પગ્ઘરણી. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં વિવેકજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ વિવેકજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સમાધિસ્મિં.

૪૬૮. ''પુન ચપરં, માણવ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

''સેય્યથાપિ , માણવ, ઉદકરહદો ગમ્ભીરો ઉબ્ભિદોદકો. તસ્સ નેવસ્સ પુરત્થિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન દક્ખિણાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન પચ્છિમાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, ન ઉત્તરાય દિસાય ઉદકસ્સ આયમુખં, દેવો ચ ન કાલેન કાલં સમ્મા ધારં અનુપવેચ્છેય્ય. અથ ખો તમ્હાવ ઉદકરહદા સીતા વારિધારા ઉબ્ભિજ્જિત્વા તમેવ ઉદકરહદં સીતેન વારિના અભિસન્દેય્ય પરિસન્દેય્ય પરિપૂરેય્ય પરિપ્ફરેય્ય, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો ઉદકરહદસ્સ સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰... યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા... પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, સો ઇમમેવ કાયં સમાધિજેન પીતિસુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ સમાધિજેન પીતિસુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સમાધિસ્મિં.

૪૬૯. ''પુન ચપરં, માણવ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો સમ્પજાનો , સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ''ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી''તિ, તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, ઉપ્પલિનિયં વા પદુમિનિયં વા પુણ્ડરીકિનિયં વા અપ્પેકચ્ચાનિ ઉપ્પલાનિ વા પદુમાનિ વા પુણ્ડરીકાનિ વા ઉદકે જાતાનિ ઉદકે સંવડ્ઢાનિ ઉદકાનુગ્ગતાનિ અન્તોનિમુગ્ગપોસીનિ, તાનિ યાવ ચગ્ગા યાવ ચ મૂલા સીતેન વારિના અભિસન્નાનિ પરિસન્નાનિ પરિપૂરાનિ પરિપ્ફુટાનિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતં ઉપ્પલાનં વા પદુમાનં વા પુણ્ડરીકાનં વા સીતેન વારિના અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰... યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં નિપ્પીતિકેન સુખેન અભિસન્દેતિ પરિસન્દેતિ પરિપૂરેતિ પરિપ્ફરતિ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ નિપ્પીતિકેન સુખેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સમાધિસ્મિં.

૪૭૦. ''પુન ચપરં, માણવ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ; નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો ઓદાતેન વત્થેન સસીસં પારુપિત્વા નિસિન્નો અસ્સ, નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ ઓદાતેન વત્થેન અપ્ફુટં અસ્સ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰... યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમમેવ કાયં પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન ફરિત્વા નિસિન્નો હોતિ; નાસ્સ કિઞ્ચિ સબ્બાવતો કાયસ્સ પરિસુદ્ધેન ચેતસા પરિયોદાતેન અપ્ફુટં હોતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ સમાધિસ્મિં.

૪૭૧. ''અયં ખો સો, માણવ, અરિયો સમાધિક્ખન્ધો યસ્સ સો ભગવા વણ્ણવાદી અહોસિ , યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસિ. અત્થિ ચેવેત્થ ઉત્તરિકરણીય''ન્તિ.

''અચ્છરિયં, ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! સો ચાયં, ભો આનન્દ, અરિયો સમાધિક્ખન્ધો પરિપુણ્ણો, નો અપરિપુણ્ણો. એવં પરિપુણ્ણં ચાહં, ભો આનન્દ, અરિયં સમાધિક્ખન્ધં ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ ન

સમનુપસ્સામિ. એવં પરિપુણ્ણઞ્ચ, ભો આનન્દ, અરિયં સમાધિક્ખન્ધં ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞે સમણબ્રાહ્મણા અત્તનિ સમનુપસ્સેય્યું, તે તાવતકેનેવ અત્તમના અસ્સુ – ‘અલમેત્તાવતા, કતમેત્તાવતા, અનુપ્પત્તો નો સામઞ્ઞત્થો, નત્થિ નો કિઞ્ચિ ઉત્તરિકરણીય’ન્તિ. અથ ચ પન ભવં આનન્દો એવમાહ – ‘અત્થિ ચેવેત્થ ઉત્તરિકરણીય’’’ન્તિ.

પઞ્ઞાક્ખન્ધો

૪૭૨. ‘‘કતમો પન સો, ભો આનન્દ, અરિયો પઞ્ઞાક્ખન્ધો, યસ્સ ભો ભવં ગોતમો વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસી’’તિ?

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો; ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધ’ન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો સબ્બાકારસમ્પન્નો. તત્રાસ્સ સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા. તમેનં ચક્ખુમા પુરિસો હત્થે કરિત્વા પચ્ચવેક્ખેય્ય – ‘અયં ખો મણિ વેળુરિયો સુભો જાતિમા અટ્ઠંસો સુપરિકમ્મકતો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો સબ્બાકારસમ્પન્નો. તત્રિદં સુત્તં આવુતં નીલં વા પીતં વા લોહિતં વા ઓદાતં વા પણ્ડુસુત્તં વા’તિ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘અયં ખો મે કાયો રૂપી ચાતુમહાભૂતિકો માતાપેત્તિકસમ્ભવો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદન-વિદ્ધંસનધમ્મો. ઇદઞ્ચ પન મે વિઞ્ઞાણં એત્થ સિતં એત્થ પટિબદ્ધ’ન્તિ. યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે…પે॰… આનેઞ્જપ્પત્તે ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો એવં પજાનાતિ…પે॰… એત્થ પટિબદ્ધન્તિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૩. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે મનોમયં કાયં અભિનિમ્માનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇમમ્હા કાયા અઞ્ઞં કાયં અભિનિમ્મિનાતિ રૂપિં મનોમયં સબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગિં અહીનિન્દ્રિયં.

‘‘સેય્યથાપિ , માણવ, પુરિસો મુઞ્જમ્હા ઈસિકં પવાહેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં મુઞ્જો અયં ઈસિકા; અઞ્ઞો મુઞ્જો અઞ્ઞા ઈસિકા; મુઞ્જમ્હા ત્વેવ ઈસિકા પવાળ્હા’તિ. સેય્યથા વા પન, માણવ, પુરિસો અસિં કોસિયા પવાહેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં અસિ, અયં કોસિ; અઞ્ઞો અસિ, અઞ્ઞા કોસિ; કોસિયા ત્વેવ અસિ પવાળ્હો’તિ. સેય્યથા વા પન, માણવ, પુરિસો અહિં કરણ્ડા ઉદ્ધરેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં અહિ, અયં કરણ્ડો; અઞ્ઞો અહિ, અઞ્ઞો કરણ્ડો; કરણ્ડા ત્વેવ અહિ ઉબ્ભતો’તિ . એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ…પે॰… યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે મનોમયં કાયં અભિનિમ્માનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ…પે॰…. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૪. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઇદ્ધિવિધાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ. એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ. આવિભાવં તિરોભાવં તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે. પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે. ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ સેય્યથાપિ પથવિયં. આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો. ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવં મહિદ્ધિકે એવં મહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ. યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , માણવ, દક્ખો કુમ્ભકારો વા કુમ્ભકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતાય મત્તિકાય યઞ્ઞદેવ ભાજનવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. સેય્યથા વા પન, માણવ, દક્ખો દન્તકારો વા દન્તકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં દન્તસ્મિં યઞ્ઞદેવ દન્તવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. સેય્યથા વા પન, માણવ, દક્ખો સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા સુપરિકમ્મકતસ્મિં સુવણ્ણસ્મિં યઞ્ઞદેવ સુવણ્ણવિકતિં આકઙ્ખેય્ય, તં તદેવ કરેય્ય અભિનિપ્ફાદેય્ય. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ ... પે॰... યમ્પિ માણવ ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ઇદ્ધિવિધાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ. એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૫. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે દિબ્બાય સોતધાતુયા ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચ. સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો. સો સુણેય્ય ભેરિસદ્દમ્પિ મુદિઙ્ગસદ્દમ્પિ સઙ્ખપણવદિન્દિમસદ્દમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘ભેરિસદ્દો ઇતિપિ મુદિઙ્ગસદ્દો ઇતિપિ સઙ્ખપણવદિન્દિમસદ્દો ઇતિ’પિ [ઇતિપીતિ (ક॰)]. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰.... યમ્પિ માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે દિબ્બાય સોતધાતુયા ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૬. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે ચેતોપરિયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ, ‘સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘સઙ્ખિત્તં વા ચિત્તં સઙ્ખિત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ, ‘અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્ત’ન્તિ પજાનાતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, ઇત્થી વા પુરિસો વા દહરો યુવા મણ્ડનજાતિકો આદાસે વા પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અચ્છે વા ઉદકપત્તે સકં મુખનિમિત્તં પચ્ચવેક્ખમાનો સકણિકં વા સકણિકન્તિ જાનેય્ય, અકણિકં વા અકણિકન્તિ જાનેય્ય. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰... યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે ચેતોપરિયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો પરસત્તાનં પુરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ, સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ...પે॰... અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૭. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં, એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો. સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો; સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, પુરિસો સકમ્હા ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય; તમ્હાપિ ગામા અઞ્ઞં ગામં ગચ્છેય્ય; સો તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગચ્છેય્ય . તસ્સ એવમસ્સ – 'અહં ખો સકમ્હા ગામા અમું ગામં અગચ્છિં, તત્ર એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં. સો તમ્હાપિ ગામા અમું ગામં ગચ્છિં, તત્રાપિ એવં અટ્ઠાસિં એવં નિસીદિં એવં અભાસિં એવં તુણ્હી અહોસિં. સોમ્હિ તમ્હા ગામા સકંયેવ ગામં પચ્ચાગતો'તિ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ...પે॰... યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ . સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૮. ''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે...પે॰... આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – 'ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના. તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના'તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

''સેય્યથાપિ, માણવ, મજ્ઝેસિઙ્ઘાટકે પાસાદો, તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો ઠિતો પસ્સેય્ય મનુસ્સે ગેહં પવિસન્તેપિ નિક્ખમન્તેપિ રથિકાયપિ વીથિં સઞ્ચરન્તે મજ્ઝેસિઙ્ઘાટકે નિસિન્નેપિ. તસ્સ એવમસ્સ – 'એતે મનુસ્સા ગેહં

પવિસન્તિ, એતે નિક્ખમન્તિ, એતે રથિકાય વીથિં સઞ્ચરન્તિ, એતે મજ્ઝેસિઙ્ઘાટકે નિસિન્ના’તિ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ…પે॰… યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે…પે॰… આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે, યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૭૯. ‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇદં દુક્ખન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં દુક્ખસમુદયોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં દુક્ખનિરોધોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ઇમે આસવાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં આસવસમુદયોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ, અયં આસવનિરોધોતિ યથાભૂતં પજાનાતિ , અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, માણવ, પબ્બતસઙ્ખેપે ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્થ ચક્ખુમા પુરિસો તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય સિપ્પિકસમ્બુકમ્પિ સક્ખરકથલમ્પિ મચ્છગુમ્બમ્પિ ચરન્તમ્પિ તિટ્ઠન્તમ્પિ. તસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો ઉદકરહદો અચ્છો વિપ્પસન્નો અનાવિલો. તત્રિમે સિપ્પિકસમ્બુકાપિ સક્ખરકથલાપિ મચ્છગુમ્બાપિ ચરન્તિપિ તિટ્ઠન્તિપી’તિ. એવમેવ ખો, માણવ, ભિક્ખુ…પે॰… યમ્પિ, માણવ, ભિક્ખુ એવં સમાહિતે ચિત્તે…પે॰… આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ. સો ઇદં દુક્ખન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… આસવનિરોધગામિની પટિપદાતિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ, ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ . ઇદમ્પિસ્સ હોતિ પઞ્ઞાય.

૪૮૦. ‘‘અયં ખો, સો માણવ, અરિયો પઞ્ઞાક્ખન્ધો યસ્સ સો ભગવા વણ્ણવાદી અહોસિ, યત્થ ચ ઇમં જનતં સમાદપેસિ નિવેસેસિ પતિટ્ઠાપેસિ. નત્થિ ચેવેત્થ ઉત્તરિકરણીય’’ન્તિ.

‘‘અચ્છરિયં , ભો આનન્દ, અબ્ભુતં, ભો આનન્દ! સો ચાયં, ભો આનન્દ, અરિયો પઞ્ઞાક્ખન્ધો પરિપુણ્ણો, નો અપરિપુણ્ણો. એવં પરિપુણ્ણં ચાહં, ભો આનન્દ, અરિયં પઞ્ઞાક્ખન્ધં ઇતો બહિદ્ધા અઞ્ઞેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ ન સમનુપસ્સામિ. નત્થિ ચેવેત્થ [ન સમનુપસ્સામિ…પે॰… નત્થિ નો કિઞ્ચિ (સ્યા॰ ક॰)] ઉત્તરિકરણીયં [ઉત્તરિં કરણીયન્તિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰) ઉત્તરિકરણીયન્તિ (ક॰)]. અભિક્કન્તં, ભો આનન્દ, અભિક્કન્તં, ભો આનન્દ! સેય્યથાપિ, ભો આનન્દ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભોતા આનન્દેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભો આનન્દ, તં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં આનન્દો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

સુભસુત્તં નિટ્ઠિતં દસમં.

૧૧. કેવટ્ટસુત્તં

કેવટ્ટગહપતિપુત્તવત્થુ

૪૮૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો કેવટ્ટો ગહપતિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કેવટ્ટો ગહપતિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અયં, ભન્તે, નાળન્દા ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના આકિણ્ણમનુસ્સા ભગવતિ અભિપ્પસન્ના. સાધુ, ભન્તે, ભગવા એકં ભિક્ખું સમાદિસતુ, યો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા, ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ; એવાયં નાળન્દા ભિય્યોસો મત્તાય ભગવતિ અભિપ્પસીદિસ્સતી’’તિ. એવં વુત્તે, ભગવા કેવટ્ટં ગહપતિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો અહં, કેવટ્ટ, ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેમિ – એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ગિહીનં ઓદાતવસનાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોથા’’તિ.

૪૮૨. દુતિયમ્પિ ખો કેવટ્ટો ગહપતિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘નાહં, ભન્તે, ભગવન્તં ધંસેમિ; અપિ ચ, એવં વદામિ – ‘અયં, ભન્તે, નાળન્દા ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના આકિણ્ણમનુસ્સા ભગવતિ અભિપ્પસન્ના. સાધુ, ભન્તે, ભગવા એકં ભિક્ખું સમાદિસતુ, યો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ; એવાયં નાળન્દા ભિય્યોસો મત્તાય ભગવતિ અભિપ્પસીદિસ્સતી’’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા કેવટ્ટં ગહપતિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘ન ખો અહં, કેવટ્ટ, ભિક્ખૂનં એવં ધમ્મં દેસેમિ – એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ગિહીનં ઓદાતવસનાનં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરોથા’’’તિ.

તતિયમ્પિ ખો કેવટ્ટો ગહપતિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘નાહં, ભન્તે, ભગવન્તં ધંસેમિ; અપિ ચ, એવં વદામિ – ‘અયં, ભન્તે, નાળન્દા ઇદ્ધા ચેવ ફીતા ચ બહુજના આકિણ્ણમનુસ્સા ભગવતિ અભિપ્પસન્ના. સાધુ, ભન્તે, ભગવા એકં ભિક્ખું સમાદિસતુ, યો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં કરિસ્સતિ. એવાયં નાળન્દા ભિય્યોસો મત્તાય ભગવતિ અભિપ્પસીદિસ્સતી’તિ.

ઇદ્ધિપાટિહારિયં

૪૮૩. ‘‘તીણિ ખો ઇમાનિ, કેવટ્ટ, પાટિહારિયાનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇદ્ધિપાટિહારિયં, આદેસનાપાટિહારિયં , અનુસાસનીપાટિહારિયં.

૪૮૪. ‘‘કતમઞ્ચ, કેવટ્ટ, ઇદ્ધિપાટિહારિયં? ઇધ, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ. એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવં મહિદ્ધિકે એવં મહાનુભાવે પાણિના પરામસતિ પરિમજ્જતિ; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

‘‘તમેનં અઞ્ઞતરો સદ્ધો પસન્નો પસ્સતિ તં ભિક્ખું અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોન્તં – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોન્તં, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોન્તં; આવિભાવં તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનં

ગચ્છન્તં સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તં સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છન્તં સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમન્તં સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવં મહિદ્ધિકે એવં મહાનુભાવે પાણિના પરામસન્તં પરિમજ્જન્તં યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેન્તં.

''તમેનં સો સદ્ધો પસન્નો અઞ્ઞતરસ્સ અસ્સદ્ધસ્સ અપ્પસન્નસ્સ આરોચેતિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, સમણસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા. અમાહં ભિક્ખું અદ્દસં અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોન્તં – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોન્તં, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોન્તં...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેન્ત'ન્તિ.

''તમેનં સો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો તં સદ્ધં પસન્નં એવં વદેય્ય – 'અત્થિ ખો, ભો, ગન્ધારી નામ વિજ્જા. તાય સો ભિક્ખુ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતી'તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, કેવટ્ટ, અપિ નુ સો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો તં સદ્ધં પસન્નં એવં વદેય્યા''તિ? ''વદેય્ય, ભન્તે''તિ. ''ઇમં ખો અહં, કેવટ્ટ, ઇદ્ધિપાટિહારિયે આદીનવં સમ્પસ્સમાનો ઇદ્ધિપાટિહારિયેન અટ્ટીયામિ હરાયામિ જિગુચ્છામિ''.

આદેસનાપાટિહારિયં

૪૮૫. ''કતમઞ્ચ, કેવટ્ટ, આદેસનાપાટિહારિયં? ઇધ, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચિત્તમ્પિ આદિસતિ, ચેતસિકમ્પિ આદિસતિ, વિતક્કિતમ્પિ આદિસતિ, વિચારિતમ્પિ આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ.

''તમેનં અઞ્ઞતરો સદ્ધો પસન્નો પસ્સતિ તં ભિક્ખું પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચિત્તમ્પિ આદિસન્તં, ચેતસિકમ્પિ આદિસન્તં, વિતક્કિતમ્પિ આદિસન્તં, વિચારિતમ્પિ આદિસન્તં – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ. તમેનં સો સદ્ધો પસન્નો અઞ્ઞતરસ્સ અસ્સદ્ધસ્સ અપ્પસન્નસ્સ આરોચેતિ – 'અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, સમણસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા. અમાહં ભિક્ખું અદ્દસં પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચિત્તમ્પિ આદિસન્તં, ચેતસિકમ્પિ આદિસન્તં, વિતક્કિતમ્પિ આદિસન્તં, વિચારિતમ્પિ આદિસન્તં – ''એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'''ન્તિ.

''તમેનં સો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો તં સદ્ધં પસન્નં એવં વદેય્ય – 'અત્થિ ખો, ભો, મણિકા નામ વિજ્જા; તાય સો ભિક્ખુ પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચિત્તમ્પિ આદિસતિ, ચેતસિકમ્પિ આદિસતિ, વિતક્કિતમ્પિ આદિસતિ, વિચારિતમ્પિ આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'''ન્તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, કેવટ્ટ, અપિ નુ સો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો તં સદ્ધં પસન્નં એવં વદેય્યા''તિ ? ''વદેય્ય, ભન્તે''તિ. ''ઇમં ખો અહં, કેવટ્ટ, આદેસનાપાટિહારિયે આદીનવં સમ્પસ્સમાનો આદેસનાપાટિહારિયેન અટ્ટીયામિ હરાયામિ જિગુચ્છામિ''.

અનુસાસનીપાટિહારિયં

૪૮૬. ‘‘કતમઞ્ચ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં? ઇધ, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ એવમનુસાસતિ – ‘એવં વિતક્કેથ, મા એવં વિતક્કયિત્થ, એવં મનસિકરોથ, મા એવં મનસાકત્થ, ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા’તિ. ઇદં વુચ્ચતિ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં.

‘‘પુન ચપરં, કેવટ્ટ, ઇધ તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં...પે॰... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ...પે॰... ઇદમ્પિ વુચ્ચતિ, કેવટ્ટ, અનુસાસનીપાટિહારિયં.

‘‘ઇમાનિ ખો, કેવટ્ટ, તીણિ પાટિહારિયાનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ’’.

ભૂતનિરોધેસકભિક્ખુવત્થુ

૪૮૭. ‘‘ભૂતપુબ્બં, કેવટ્ટ, ઇમસ્મિંયેવ ભિક્ખુસઙ્ઘે અઞ્ઞતરસ્સ ભિક્ખુનો એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘કત્થ નુ ખો ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ?

૪૮૮. ‘‘અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ તથારૂપં સમાધિં સમાપજ્જિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે દેવયાનિયો મગ્ગો પાતુરહોસિ. અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ યેન ચાતુમહારાજિકા દેવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ચાતુમહારાજિકે દેવે એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ?

‘‘એવં વુત્તે, કેવટ્ટ, ચાતુમહારાજિકા દેવા તં ભિક્ખું એતદવોચું – ‘મયમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામ, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ [વાયોધાતુ. અત્થિ ખો (પી॰ એવમુપરિપિ)]. અત્થિ ખો [વાયોધાતુ. અત્થિ ખો (પી॰ એવમુપરિપિ)], ભિક્ખુ, ચત્તારો મહારાજાનો અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરા ચ પણીતતરા ચ. તે ખો એતં જાનેય્યું, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

૪૮૯. ‘‘અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ યેન ચત્તારો મહારાજાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ચત્તારો મહારાજે એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ? એવં વુત્તે, કેવટ્ટ, ચત્તારો મહારાજાનો તં ભિક્ખું એતદવોચું – ‘મયમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામ, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ, આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, તાવતિંસા નામ દેવા અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરા ચ પણીતતરા ચ. તે ખો એતં જાનેય્યું, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

૪૯૦. ‘‘અથ ખો સો, કેવદ્ધ, ભિક્ખુ યેન તાવતિંસા દેવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તાવતિંસે દેવે એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ? એવં વુત્તે, કેવદ્ધ, તાવતિંસા દેવા તં ભિક્ખું એતદવોચું – ‘મયમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામ, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, સક્કો નામ દેવાનમિન્દો અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. સો ખો એતં જાનેય્ય, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

૪૯૧. ‘‘અથ ખો સો, કેવદ્ધ, ભિક્ખુ યેન સક્કો દેવાનમિન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સક્કં દેવાનમિન્દં એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ? એવં વુત્તે, કેવદ્ધ, સક્કો દેવાનમિન્દો તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘અહમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામિ, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, યામા નામ દેવા...પે॰... સુયામો નામ દેવપુત્તો... તુસિતા નામ દેવા... સન્તુસ્સિતો નામ દેવપુત્તો... નિમ્માનરતી નામ દેવા ... સુનિમ્મિતો નામ દેવપુત્તો... પરનિમ્મિતવસવત્તી નામ દેવા... વસવત્તી નામ દેવપુત્તો અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. સો ખો એતં જાનેય્ય, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

૪૯૨. ‘‘અથ ખો સો, કેવદ્ધ, ભિક્ખુ યેન વસવત્તી દેવપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા વસવત્તિં દેવપુત્તં એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ? એવં વુત્તે , કેવદ્ધ, વસવત્તી દેવપુત્તો તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘અહમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામિ યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, બ્રહ્મકાયિકા નામ દેવા અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરા ચ પણીતતરા ચ. તે ખો એતં જાનેય્યું, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ.

૪૯૩. ‘‘અથ ખો સો, કેવદ્ધ, ભિક્ખુ તથારૂપં સમાધિં સમાપજ્જિ, યથાસમાહિતે ચિત્તે બ્રહ્મયાનિયો મગ્ગો પાતુરહોસિ. અથ ખો સો, કેવદ્ધ, ભિક્ખુ યેન બ્રહ્મકાયિકા દેવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બ્રહ્મકાયિકે દેવે એતદવોચ – ‘કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’તિ? એવં વુત્તે, કેવદ્ધ, બ્રહ્મકાયિકા દેવા તં ભિક્ખું એતદવોચું – ‘મયમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામ, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાનં અમ્હેહિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. સો ખો એતં જાનેય્ય, યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ’’તિ.

‘‘‘કહં પનાવુસો, એતરહિ સો મહાબ્રહ્મા’તિ? ‘મયમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામ, યત્થ વા બ્રહ્મા યેન વા બ્રહ્મા યહિં વા બ્રહ્મા; અપિ ચ, ભિક્ખુ, યથા નિમિત્તા દિસ્સન્તિ, આલોકો સઞ્જાયતિ, ઓભાસો પાતુભવતિ, બ્રહ્મા

પાતુભવિસ્સતિ, બ્રહ્મુનો હેતં પુબ્બનિમિત્તં પાતુભાવાય, યદિદં આલોકો સઞ્જાયતિ, ઓભાસો પાતુભવતી'તિ. અથ ખો સો, કેવટ્ટ, મહાબ્રહ્મા નચિરસ્સેવ પાતુરહોસિ .

૪૯૪. ''અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ યેન સો મહાબ્રહ્મા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં મહાબ્રહ્માનં એતદવોચ – 'કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ''તિ? એવં વુત્તે, કેવટ્ટ, સો મહાબ્રહ્મા તં ભિક્ખું એતદવોચ – 'અહમસ્મિ, ભિક્ખુ, બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાન'ન્તિ.

''દુતિયમ્પિ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ તં મહાબ્રહ્માનં એતદવોચ – 'ન ખોહં તં, આવુસો, એવં પુચ્છામિ – ''ત્વમસિ બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાન''ન્તિ. એવઞ્ચ ખો અહં તં, આવુસો, પુચ્છામિ – ''કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ'''તિ?

''દુતિયમ્પિ ખો સો, કેવટ્ટ, મહાબ્રહ્મા તં ભિક્ખું એતદવોચ – 'અહમસ્મિ, ભિક્ખુ, બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાન'ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ તં મહાબ્રહ્માનં એતદવોચ – 'ન ખોહં તં, આવુસો, એવં પુચ્છામિ – ''ત્વમસિ બ્રહ્મા મહાબ્રહ્મા અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુદસો વસવત્તી ઇસ્સરો કત્તા નિમ્માતા સેટ્ઠો સજિતા વસી પિતા ભૂતભબ્યાન''ન્તિ. એવઞ્ચ ખો અહં તં, આવુસો, પુચ્છામિ – ''કત્થ નુ ખો, આવુસો, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ'''તિ?

૪૯૫. ''અથ ખો સો, કેવટ્ટ, મહાબ્રહ્મા તં ભિક્ખું બાહાયં ગહેત્વા એકમન્તં અપનેત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – 'ઇમે ખો મં, ભિક્ખુ, બ્રહ્મકાયિકા દેવા એવં જાનન્તિ, ''નત્થિ કિઞ્ચિ બ્રહ્મુનો અઞ્ઞાતં, નત્થિ કિઞ્ચિ બ્રહ્મુનો અદિટ્ઠં, નત્થિ કિઞ્ચિ બ્રહ્મુનો અવિદિતં, નત્થિ કિઞ્ચિ બ્રહ્મુનો અસચ્છિકત''ન્તિ. તસ્માહં તેસં સમ્મુખા ન બ્યાકાસિં. અહમ્પિ ખો, ભિક્ખુ, ન જાનામિ યત્થિમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂતિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખુ, તુય્હેવેતં દુક્કટં, તુય્હેવેતં અપરદ્ધં, યં ત્વં તં ભગવન્તં અતિધાવિત્વા બહિદ્ધા પરિયેટ્ઠિં આપજ્જસિ ઇમસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાય. ગચ્છ ત્વં, ભિક્ખુ, તમેવ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ઇમં પઞ્હં પુચ્છ, યથા ચ તે ભગવા બ્યાકરોતિ, તથા નં ધારેય્યાસી'તિ.

૪૯૬. ''અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય એવમેવ બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો મમ પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો સો, કેવટ્ટ, ભિક્ખુ મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ, એકમન્તં નિસિન્નો ખો, કેવટ્ટ, સો ભિક્ખુ મં એતદવોચ – 'કત્થ નુ ખો, ભન્તે, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ'તિ?

તીરદસ્સિસકુણુપમા

૪૯૭. ''એવં વુત્તે, અહં, કેવટ્ટ, તં ભિક્ખું એતદવોચં – 'ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખુ, સામુદ્દિકા વાણિજા તીરદસ્સિં સકુણં ગહેત્વા નાવાય સમુદ્દં અજ્ઝોગાહન્તિ. તે અતીરદક્ખિનિયા નાવાય તીરદસ્સિં સકુણં મુઞ્ચન્તિ. સો

ગચ્છતેવ પુરત્થિમં દિસં, ગચ્છતિ દક્ખિણં દિસં, ગચ્છતિ પચ્છિમં દિસં, ગચ્છતિ ઉત્તરં દિસં, ગચ્છતિ ઉદ્ધં દિસં, ગચ્છતિ અનુદિસં. સચે સો સમન્તા તીરં પસ્સતિ, તથાગતકોવ [તથાપક્કન્તોવ (સ્યા॰)] હોતિ. સચે પન સો સમન્તા તીરં ન પસ્સતિ, તમેવ નાવં પચ્ચાગચ્છતિ. એવમેવ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, યતો યાવ બ્રહ્મલોકા પરિયેસમાનો ઇમસ્સ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણં નાજ્ઝગા, અથ મમઞ્ઞેવ સન્તિકે પચ્ચાગતો. ન ખો એસો, ભિક્ખુ, પઞ્હો એવં પુચ્છિતબ્બો – 'કત્થ નુ ખો, ભન્તે, ઇમે ચત્તારો મહાભૂતા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ, સેય્યથિદં – પથવીધાતુ આપોધાતુ તેજોધાતુ વાયોધાતૂ'તિ?

૪૯૮. ''એવઞ્ચ ખો એસો, ભિક્ખુ, પઞ્હો પુચ્છિતબ્બો –

'કત્થ આપો ચ પથવી, તેજો વાયો ન ગાધતિ;
કત્થ દીઘઞ્ચ રસ્સઞ્ચ, અણું થૂલં સુભાસુભં;
કત્થ નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ, અસેસં ઉપરુજ્ઝતી'તિ.

૪૯૯. ''તત્ર વેય્યાકરણં ભવતિ –

'વિઞ્ઞાણં અનિદસ્સનં, અનન્તં સબ્બતોપભં;
એત્થ આપો ચ પથવી, તેજો વાયો ન ગાધતિ.

એત્થ દીઘઞ્ચ રસ્સઞ્ચ, અણું થૂલં સુભાસુભં;
એત્થ નામઞ્ચ રૂપઞ્ચ, અસેસં ઉપરુજ્ઝતિ;
વિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધેન, એત્થેતં ઉપરુજ્ઝતી'તિ.

૫૦૦. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો કેવટ્ટો ગહપતિપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દીતિ.

કેવટ્ટસુત્તં નિટ્ઠિતં એકાદસમં.

૧૨. લોહિચ્ચસુત્તં

લોહિચ્ચબ્રાહ્મણવત્થુ

૫૦૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન સાલવતિકા તદવસરિ. તેન ખો પન સમયેન લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો સાલવતિકં અજ્ઝાવસતિ સત્તુસ્સદં સતિણકટ્ઠોદકં સધઞ્ઞં રાજભોગ્ગં રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન દિન્નં રાજદાયં, બ્રહ્મદેય્યં.

૫૦૨. તેન ખો પન સમયેન લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં હોતિ – ‘‘ઇધ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્ય, કુસલં ધમ્મં અધિગન્ત્વા ન પરસ્સ આરોચેય્ય, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ નામ પુરાણં બન્ધનં છિન્દિત્વા અઞ્ઞં નવં બન્ધનં કરેય્ય, એવંસમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી’’તિ.

૫૦૩. અસ્સોસિ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ સાલવતિકં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ.

૫૦૪. અથ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો રોસિકં [ભેસિકં (સી॰ પી॰)] ન્હાપિતં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, સમ્મ રોસિકે, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન સમણં ગોતમં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – લોહિચ્ચો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ભવન્તં ગોતમં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘‘અધિવાસેતુ કિર ભવં ગોતમો લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ.

૫૦૫. ‘‘એવં, ભો’’તિ [એવં ભન્તેતિ (સી॰ પી॰)] ખો રોસિકા ન્હાપિતો લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રોસિકા ન્હાપિતો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘લોહિચ્ચો, ભન્તે, બ્રાહ્મણો ભગવન્તં અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – અધિવાસેતુ કિર, ભન્તે, ભગવા લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

૫૦૬. અથ ખો રોસિકા ન્હાપિતો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા લોહિચ્ચં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘અવોચુમ્હા ખો મયં ભોતો [મયં ભન્તે તવ (સી॰ પી॰)] વચનેન તં ભગવન્તં – ‘લોહિચ્ચો, ભન્તે, બ્રાહ્મણો ભગવન્તં

અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – અધિવાસેતુ કિર, ભન્તે, ભગવા લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના'તિ. અધિવુત્થઞ્ચ પન તેન ભગવતા''તિ.

૫૦૭. અથ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા રોસિકં ન્હાપિતં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, સમ્મ રોસિકે, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ કાલં આરોચેહિ – કાલો ભો, ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો રોસિકા ન્હાપિતો લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ . એકમન્તં ઠિતો ખો રોસિકા ન્હાપિતો ભગવતો કાલં આરોચેસિ – ''કાલો, ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ.

૫૦૮. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન સાલવતિકા તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન રોસિકા ન્હાપિતો ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો હોતિ. અથ ખો રોસિકા ન્હાપિતો ભગવન્તં એતદવોચ – ''લોહિચ્ચસ્સ, ભન્તે, બ્રાહ્મણસ્સ એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'ઇધ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્ય, કુસલં ધમ્મં અધિગન્ત્વા ન પરસ્સ આરોચેય્ય – કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ નામ પુરાણં બન્ધનં છિન્દિત્વા અઞ્ઞં નવં બન્ધનં કરેય્ય, એવં સમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ – કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી'તિ. સાધુ, ભન્તે, ભગવા લોહિચ્ચં બ્રાહ્મણં એતસ્મા પાપકા દિટ્ઠિગતા વિવેચેતૂ''તિ. ''અપ્પેવ નામ સિયા રોસિકે, અપ્પેવ નામ સિયા રોસિકે''તિ.

અથ ખો ભગવા યેન લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ . અથ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ.

લોહિચ્ચબ્રાહ્મણાનુયોગો

૫૦૯. અથ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો લોહિચ્ચં બ્રાહ્મણં ભગવા એતદવોચ – ''સચ્ચં કિર તે, લોહિચ્ચ, એવરૂપં પાપકં દિટ્ઠિગતં ઉપ્પન્નં – 'ઇધ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્ય, કુસલં ધમ્મં અધિગન્ત્વા ન પરસ્સ આરોચેય્ય – કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ નામ પુરાણં બન્ધનં છિન્દિત્વા અઞ્ઞં નવં બન્ધનં કરેય્ય, એવં સમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી''' તિ? ''એવં, ભો ગોતમ''. ''તં કિં મઞ્ઞસિ લોહિચ્ચ નનુ ત્વં સાલવતિકં અજ્ઝાવસસી''તિ? ''એવં, ભો ગોતમ''. ''યો નુ ખો, લોહિચ્ચ, એવં વદેય્ય – 'લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો સાલવતિકં અજ્ઝાવસતિ. યા સાલવતિકાય સમુદયસઞ્જાતિ લોહિચ્ચોવ તં બ્રાહ્મણો એકકો પરિભુઞ્જેય્ય, ન અઞ્ઞેસં દદેય્યા'તિ. એવં વાદી સો યે તં ઉપજીવન્તિ, તેસં અન્તરાયકરો વા હોતિ, નો વા''તિ?

''અન્તરાયકરો, ભો ગોતમ''. ''અન્તરાયકરો સમાનો હિતાનુકમ્પી વા તેસં હોતિ અહિતાનુકમ્પી વા''તિ? ''અહિતાનુકમ્પી, ભો ગોતમ''. ''અહિતાનુકમ્પિસ્સ મેત્તં વા તેસુ ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સપત્તકં વા''તિ? ''સપત્તકં, ભો ગોતમ''. ''સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ વા હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ વા''તિ? ''મિચ્છાદિટ્ઠિ, ભો

ગોતમ''. ''મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ ખો અહં, લોહિચ્ચ, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા''.

૫૧૦. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, લોહિચ્ચ, નનુ રાજા પસેનદિ કોસલો કાસિકોસલં અજ્ઝાવસતી''તિ? ''એવં, ભો ગોતમ''. ''યો નુ ખો, લોહિચ્ચ, એવં વદેય્ય – 'રાજા પસેનદિ કોસલો કાસિકોસલં અજ્ઝાવસતિ; યા કાસિકોસલે સમુદયસઞ્જાતિ, રાજાવ તં પસેનદિ કોસલો એકકો પરિભુઞ્જેય્ય, ન અઞ્ઞેસં દદેય્યા'તિ. એવં વાદી સો યે રાજાનં પસેનદિં કોસલં ઉપજીવન્તિ તુમ્હે ચેવ અઞ્ઞે ચ, તેસં અન્તરાયકરો વા હોતિ, નો વા''તિ?

''અન્તરાયકરો, ભો ગોતમ''. ''અન્તરાયકરો સમાનો હિતાનુકમ્પી વા તેસં હોતિ અહિતાનુકમ્પી વા''તિ? ''અહિતાનુકમ્પી, ભો ગોતમ''. ''અહિતાનુકમ્પિસ્સ મેત્તં વા તેસુ ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સપત્તકં વા''તિ? ''સપત્તકં, ભો ગોતમ''. ''સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ વા હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ વા''તિ? ''મિચ્છાદિટ્ઠિ, ભો ગોતમ''. ''મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ ખો અહં, લોહિચ્ચ, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા''.

૫૧૧. ''ઇતિ કિર, લોહિચ્ચ, યો એવં વદેય્ય – ''લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો સાલવતિકં અજ્ઝાવસતિ; યા સાલવતિકાય સમુદયસઞ્જાતિ, લોહિચ્ચોવ તં બ્રાહ્મણો એકકો પરિભુઞ્જેય્ય, ન અઞ્ઞેસં દદેય્યા''તિ. એવંવાદી સો યે તં ઉપજીવન્તિ, તેસં અન્તરાયકરો હોતિ. અન્તરાયકરો સમાનો અહિતાનુકમ્પી હોતિ, અહિતાનુકમ્પિસ્સ સપત્તકં ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ, સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. એવમેવ ખો, લોહિચ્ચ, યો એવં વદેય્ય – ''ઇધ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્ય, કુસલં ધમ્મં અધિગન્ત્વા ન પરસ્સ આરોચેય્ય, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ નામ પુરાણં બન્ધનં છિન્દિત્વા અઞ્ઞં નવં બન્ધનં કરેય્ય... પે॰... કરિસ્સતી''તિ. એવંવાદી સો યે તે કુલપુત્તા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છન્તિ, સોતાપત્તિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, સકદાગામિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, અનાગામિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, અરહત્તમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, યે ચિમે દિબ્બા ગબ્ભા પરિપાચેન્તિ દિબ્બાનં ભવાનં અભિનિબ્બત્તિયા, તેસં અન્તરાયકરો હોતિ, અન્તરાયકરો સમાનો અહિતાનુકમ્પી હોતિ , અહિતાનુકમ્પિસ્સ સપત્તકં ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ, સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ ખો અહં, લોહિચ્ચ, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા.

૫૧૨. ''ઇતિ કિર, લોહિચ્ચ, યો એવં વદેય્ય – ''રાજા પસેનદિ કોસલો કાસિકોસલં અજ્ઝાવસતિ; યા કાસિકોસલે સમુદયસઞ્જાતિ, રાજાવ તં પસેનદિ કોસલો એકકો પરિભુઞ્જેય્ય, ન અઞ્ઞેસં દદેય્યા''તિ. એવંવાદી સો યે રાજાનં પસેનદિં કોસલં ઉપજીવન્તિ તુમ્હે ચેવ અઞ્ઞે ચ, તેસં અન્તરાયકરો હોતિ. અન્તરાયકરો સમાનો અહિતાનુકમ્પી હોતિ, અહિતાનુકમ્પિસ્સ સપત્તકં ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ, સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. એવમેવ ખો, લોહિચ્ચ, યો એવં વદેય્ય – ''ઇધ સમણો વા બ્રાહ્મણો વા કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્ય, કુસલં ધમ્મં અધિગન્ત્વા ન પરસ્સ આરોચેય્ય, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતિ. સેય્યથાપિ નામ...પે॰... કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી''તિ, એવં વાદી સો યે તે કુલપુત્તા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છન્તિ, સોતાપત્તિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, સકદાગામિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, અનાગામિફલમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ, અરહત્તમ્પિ સચ્છિકરોન્તિ. યે ચિમે દિબ્બા ગબ્ભા પરિપાચેન્તિ દિબ્બાનં ભવાનં અભિનિબ્બત્તિયા, તેસં અન્તરાયકરો હોતિ, અન્તરાયકરો સમાનો અહિતાનુકમ્પી હોતિ, અહિતાનુકમ્પિસ્સ સપત્તકં ચિત્તં પચ્ચુપટ્ઠિતં

હોતિ, સપત્તકે ચિત્તે પચ્ચુપટ્ઠિતે મિચ્છાદિટ્ઠિ હોતિ. મિચ્છાદિટ્ઠિસ્સ ખો અહં, લોહિચ્ચ, દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા.

તયો ચોદનારહા

૫૧૩. ''તયો ખોમે, લોહિચ્ચ, સત્થારો, યે લોકે ચોદનારહા; યો ચ પનેવરૂપે સત્થારો ચોદેતિ, સા ચોદના ભૂતા તચ્છા ધમ્મિકા અનવજ્જા . કતમે તયો? ઇધ, લોહિચ્ચ, એકચ્ચો સત્થા યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સ્વાસ્સ સામઞ્ઞત્થો અનનુપ્પત્તો હોતિ. સો તં સામઞ્ઞત્થં અનનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેતિ – ''ઇદં વો હિતાય ઇદં વો સુખાયા''તિ. તસ્સ સાવકા ન સુસ્સૂસન્તિ, ન સોતં ઓદહન્તિ, ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ, વોક્કમ્મ ચ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સો એવમસ્સ ચોદેતબ્બો – ''આયસ્મા ખો યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, સો તે સામઞ્ઞત્થો અનનુપ્પત્તો, તં ત્વં સામઞ્ઞત્થં અનનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેસિ – 'ઇદં વો હિતાય ઇદં વો સુખાયા'તિ . તસ્સ તે સાવકા ન સુસ્સૂસન્તિ, ન સોતં ઓદહન્તિ, ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ, વોક્કમ્મ ચ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સેય્યથાપિ નામ ઓસક્કન્તિયા વા ઉસ્સક્કેય્ય, પરમ્મુખિં વા આલિઙ્ગેય્ય, એવં સમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ – કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી''તિ. અયં ખો, લોહિચ્ચ, પઠમો સત્થા, યો લોકે ચોદનારહો; યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના ભૂતા તચ્છા ધમ્મિકા અનવજ્જા.

૫૧૪. ''પુન ચપરં, લોહિચ્ચ, ઇધેકચ્ચો સત્થા યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સ્વાસ્સ સામઞ્ઞત્થો અનનુપ્પત્તો હોતિ. સો તં સામઞ્ઞત્થં અનનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેતિ – ''ઇદં વો હિતાય, ઇદં વો સુખાયા''તિ. તસ્સ સાવકા સુસ્સૂસન્તિ, સોતં ઓદહન્તિ, અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ, ન ચ વોક્કમ્મ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સો એવમસ્સ ચોદેતબ્બો – ''આયસ્મા ખો યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, સો તે સામઞ્ઞત્થો અનનુપ્પત્તો. તં ત્વં સામઞ્ઞત્થં અનનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેસિ – 'ઇદં વો હિતાય ઇદં વો સુખાયા'તિ. તસ્સ તે સાવકા સુસ્સૂસન્તિ, સોતં ઓદહન્તિ , અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ, ન ચ વોક્કમ્મ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સેય્યથાપિ નામ સકં ખેત્તં ઓહાય પરં ખેત્તં નિદ્દાયિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય , એવં સમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ – કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી''તિ. અયં ખો, લોહિચ્ચ, દુતિયો સત્થા, યો, લોકે ચોદનારહો; યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના ભૂતા તચ્છા ધમ્મિકા અનવજ્જા.

૫૧૫. ''પુન ચપરં, લોહિચ્ચ, ઇધેકચ્ચો સત્થા યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, સ્વાસ્સ સામઞ્ઞત્થો અનુપ્પત્તો હોતિ. સો તં સામઞ્ઞત્થં અનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેતિ – ''ઇદં વો હિતાય ઇદં વો સુખાયા''તિ. તસ્સ સાવકા ન સુસ્સૂસન્તિ, ન સોતં ઓદહન્તિ, ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ, વોક્કમ્મ ચ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સો એવમસ્સ ચોદેતબ્બો – ''આયસ્મા ખો યસ્સત્થાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો, સો તે સામઞ્ઞત્થો અનુપ્પત્તો. તં ત્વં સામઞ્ઞત્થં અનુપાપુણિત્વા સાવકાનં ધમ્મં દેસેસિ – 'ઇદં વો હિતાય ઇદં વો સુખાયા'તિ. તસ્સ તે સાવકા ન સુસ્સૂસન્તિ, ન સોતં ઓદહન્તિ, ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેન્તિ , વોક્કમ્મ ચ સત્થુસાસના વત્તન્તિ. સેય્યથાપિ નામ પુરાણં બન્ધનં છિન્દિત્વા અઞ્ઞં નવં બન્ધનં કરેય્ય, એવં સમ્પદમિદં પાપકં લોભધમ્મં વદામિ, કિઞ્હિ પરો પરસ્સ કરિસ્સતી''તિ. અયં ખો, લોહિચ્ચ, તતિયો સત્થા, યો લોકે ચોદનારહો; યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના ભૂતા તચ્છા ધમ્મિકા અનવજ્જા. ઇમે ખો, લોહિચ્ચ, તયો સત્થારો, યે લોકે ચોદનારહા, યો ચ પનેવરૂપે સત્થારો ચોદેતિ, સા ચોદના ભૂતા તચ્છા ધમ્મિકા અનવજ્જાતિ.

નચોદનારહસત્થુ

૫૧૬. એવં વુત્તે, લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ પન, ભો ગોતમ, કોચિ સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો’’તિ? ‘‘અત્થિ ખો, લોહિચ્ચ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો’’તિ. ‘‘કતમો પન સો, ભો ગોતમ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો’’તિ?

‘‘ઇધ, લોહિચ્ચ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં, સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, લોહિચ્ચ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ... યસ્મિં ખો, લોહિચ્ચ, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છતિ, અયમ્પિ ખો, લોહિચ્ચ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો . યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના અભૂતા અતચ્છા અધમ્મિકા સાવજ્જા...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યસ્મિં ખો, લોહિચ્ચ, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છતિ, અયમ્પિ ખો, લોહિચ્ચ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો, યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના અભૂતા અતચ્છા અધમ્મિકા સાવજ્જા... ઞાણદસ્સનાય ચિત્તં અભિનીહરતિ અભિનિન્નામેતિ...પે॰... યસ્મિં ખો, લોહિચ્ચ, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છતિ, અયમ્પિ ખો, લોહિચ્ચ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો, યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના અભૂતા અતચ્છા અધમ્મિકા સાવજ્જા... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ. યસ્મિં ખો, લોહિચ્ચ, સત્થરિ સાવકો એવરૂપં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છતિ, અયમ્પિ ખો, લોહિચ્ચ, સત્થા, યો લોકે નચોદનારહો, યો ચ પનેવરૂપં સત્થારં ચોદેતિ, સા ચોદના અભૂતા અતચ્છા અધમ્મિકા સાવજ્જા’’તિ.

૫૧૭. એવં વુત્તે, લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, પુરિસો પુરિસં નરકપપાતં પતન્તં કેસેસુ ગહેત્વા ઉદ્ધરિત્વા થલે પતિટ્ઠપેય્ય, એવમેવાહં ભોતા ગોતમેન નરકપપાતં પપતન્તો ઉદ્ધરિત્વા થલે પતિટ્ઠાપિતો. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો . એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

લોહિચ્ચસુત્તં નિટ્ઠિતં દ્વાદસમં.

૧૩. તેવિજ્જસુત્તં

૫૧૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પઞ્ચમત્તેહિ ભિક્ખુસતેહિ યેન મનસાકટં નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા મનસાકટે વિહરતિ ઉત્તરેન મનસાકટસ્સ અચિરવતિયા નદિયા તીરે અમ્બવને.

૫૧૯. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા બ્રાહ્મણમહાસાલા મનસાકટે પટિવસન્તિ, સેય્યથિદં – ચઙ્કી બ્રાહ્મણો તારુક્ખો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ બ્રાહ્મણો જાણુસોણિ બ્રાહ્મણો તોદેય્યો બ્રાહ્મણો અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા બ્રાહ્મણમહાસાલા.

૫૨૦. અથ ખો વાસેટ્ઠભારદ્વાજાનં માણવાનં જઙ્ઘવિહારં અનુચઙ્કમન્તાનં અનુવિચરન્તાનં મગ્ગામગ્ગે કથા ઉદપાદિ. અથ ખો વાસેટ્ઠો માણવો એવમાહ – ''અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન પોક્ખરસાતિના''તિ. ભારદ્વાજોપિ માણવો એવમાહ – ''અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન તારુક્ખેના''તિ. નેવ ખો અસક્ખિ વાસેટ્ઠો માણવો ભારદ્વાજં માણવં સઞ્ઞાપેતું, ન પન અસક્ખિ ભારદ્વાજો માણવોપિ વાસેટ્ઠં માણવં સઞ્ઞાપેતું.

૫૨૧. અથ ખો વાસેટ્ઠો માણવો ભારદ્વાજં માણવં આમન્તેસિ – ''અયં ખો, ભારદ્વાજ, સમણો ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો મનસાકટે વિહરતિ ઉત્તરેન મનસાકટસ્સ અચિરવતિયા નદિયા તીરે અમ્બવને. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ''ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા''તિ . આયામ, ભો ભારદ્વાજ, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં સમણં ગોતમં પુચ્છિસ્સામ. યથા નો સમણો ગોતમો બ્યાકરિસ્સતિ, તથા નં ધારેસ્સામા''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો ભારદ્વાજો માણવો વાસેટ્ઠસ્સ માણવસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

મગ્ગામગ્ગકથા

૫૨૨. અથ ખો વાસેટ્ઠભારદ્વાજા માણવા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વાસેટ્ઠો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધ, ભો ગોતમ, અમ્હાકં જઙ્ઘવિહારં અનુચઙ્કમન્તાનં અનુવિચરન્તાનં મગ્ગામગ્ગે કથા ઉદપાદિ. અહં એવં વદામિ – 'અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન પોક્ખરસાતિના'તિ. ભારદ્વાજો માણવો એવમાહ – 'અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન તારુક્ખેના'તિ. એત્થ, ભો ગોતમ, અત્થેવ વિગ્ગહો, અત્થિ વિવાદો, અત્થિ નાનાવાદો''તિ.

૫૨૩. ''ઇતિ કિર , વાસેટ્ઠ, ત્વં એવં વદેસિ – ''અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન પોક્ખરસાતિના''તિ. ભારદ્વાજો માણવો એવમાહ –

‘‘અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય, ય્વાયં અક્ખાતો બ્રાહ્મણેન તારુક્ખેના’’તિ. અથ કિસ્મિં પન વો, વાસેટ્ઠ, વિગ્ગહો, કિસ્મિં વિવાદો, કિસ્મિં નાનાવાદો’’તિ?

૫૨૪. ‘‘મગ્ગામગ્ગે, ભો ગોતમ. કિઞ્ચાપિ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા નાનામગ્ગે પઞ્ઞપેન્તિ, અદ્ધરિયા બ્રાહ્મણા તિત્તિરિયા બ્રાહ્મણા છન્દોકા બ્રાહ્મણા બવ્હારિજ્ઝા બ્રાહ્મણા, અથ ખો સબ્બાનિ તાનિ નિય્યાનિકા નિય્યન્તિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાય.

‘‘સેય્યથાપિ , ભો ગોતમ, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે બહૂનિ ચેપિ નાનામગ્ગાનિ ભવન્તિ, અથ ખો સબ્બાનિ તાનિ ગામસમોસરણાનિ ભવન્તિ; એવમેવ ખો, ભો ગોતમ, કિઞ્ચાપિ બ્રાહ્મણા નાનામગ્ગે પઞ્ઞપેન્તિ, અદ્ધરિયા બ્રાહ્મણા તિત્તિરિયા બ્રાહ્મણા છન્દોકા બ્રાહ્મણા બવ્હારિજ્ઝા બ્રાહ્મણા, અથ ખો સબ્બાનિ તાનિ નિય્યાનિકા નિય્યન્તિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા’’તિ.

વાસેટ્ઠમાણવાનુયોગો

૫૨૫. ‘‘નિય્યન્તીતિ વાસેટ્ઠ વદેસિ’’? ‘‘નિય્યન્તીતિ, ભો ગોતમ, વદામિ’’. ‘‘નિય્યન્તીતિ, વાસેટ્ઠ, વદેસિ’’? ‘‘નિય્યન્તીતિ, ભો ગોતમ, વદામિ’’. ‘‘નિય્યન્તીતિ, વાસેટ્ઠ, વદેસિ’’? ‘‘નિય્યન્તી’’તિ, ભો ગોતમ, વદામિ’’.

‘‘કિં પન, વાસેટ્ઠ, અત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’ .

‘‘કિં પન, વાસેટ્ઠ, અત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘કિં પન, વાસેટ્ઠ, અત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયપાચરિયોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

‘‘કિં પન, વાસેટ્ઠ, અત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં યાવ સત્તમા આચરિયામહયુગા [સત્તમાચરિયમહયુગા (સ્યા॰)] યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

૫૨૬. ‘‘કિં પન, વાસેટ્ઠ, યેપિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં [સમીહિતં (સ્યા॰)], તદનુગાયન્તિ, તદનુભાસન્તિ, ભાસિતમનુભાસન્તિ, વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ. તેપિ એવમાહંસુ – ‘મયમેતં જાનામ, મયમેતં પસ્સામ, યત્થ વા બ્રહ્મા, યેન વા બ્રહ્મા, યહિં વા બ્રહ્મા’’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

૫૨૭. ‘‘ઇતિ કિર, વાસેટ્ઠ, નત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકબ્રાહ્મણોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો . નત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં એકાચરિયપાચરિયોપિ, યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નત્થિ કોચિ તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં યાવ સત્તમા આચરિયામહયુગા યેન બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. યેપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો,

યેસમિદં એતરહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ, તદનુભાસન્તિ, ભાસિતમનુભાસન્તિ, વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ ન એવમાહંસુ – 'મયમેતં જાનામ, મયમેતં પસ્સામ, યત્થ વા બ્રહ્મા, યેન વા બ્રહ્મા, યહિં વા બ્રહ્મા'તિ. તેવ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – 'યં ન જાનામ, યં ન પસ્સામ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેમ. અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા'''તિ.

૫૨૮. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

''સાધુ, વાસેટ્ઠ, તે વત [તેવ (ક॰)], વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યં ન જાનન્તિ, યં ન પસ્સન્તિ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેસ્સન્તિ. 'અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા'તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૫૨૯. ''સેય્યથાપિ, વાસેટ્ઠ, અન્ધવેણિ પરમ્પરસંસત્તા પુરિમોપિ ન પસ્સતિ, મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ, પચ્છિમોપિ ન પસ્સતિ. એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, અન્ધવેણૂપમં મઞ્ઞે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં ભાસિતં, પુરિમોપિ ન પસ્સતિ, મજ્ઝિમોપિ ન પસ્સતિ, પચ્છિમોપિ ન પસ્સતિ. તેસમિદં તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં ભાસિતં હસ્સકઞ્ઞેવ સમ્પજ્જતિ, નામકઞ્ઞેવ સમ્પજ્જતિ, રિત્તકઞ્ઞેવ સમ્પજ્જતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ સમ્પજ્જતિ.

૫૩૦. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, પસ્સન્તિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ચન્દિમસૂરિયે, અઞ્ઞે ચાપિ બહુજના, યતો ચ ચન્દિમસૂરિયા ઉગ્ગચ્છન્તિ, યત્થ ચ ઓગચ્છન્તિ, આયાચન્તિ થોમયન્તિ પઞ્જલિકા નમસ્સમાના અનુપરિવત્તન્તી''તિ?

''એવં, ભો ગોતમ, પસ્સન્તિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ચન્દિમસૂરિયે, અઞ્ઞે ચાપિ બહુજના, યતો ચ ચન્દિમસૂરિયા ઉગ્ગચ્છન્તિ, યત્થ ચ ઓગચ્છન્તિ, આયાચન્તિ થોમયન્તિ પઞ્જલિકા નમસ્સમાના અનુપરિવત્તન્તી''તિ.

૫૩૧. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, યં પસ્સન્તિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ચન્દિમસૂરિયે, અઞ્ઞે ચાપિ બહુજના, યતો ચ ચન્દિમસૂરિયા ઉગ્ગચ્છન્તિ, યત્થ ચ ઓગચ્છન્તિ, આયાચન્તિ થોમયન્તિ પઞ્જલિકા નમસ્સમાના અનુપરિવત્તન્તિ, પહોન્તિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ચન્દિમસૂરિયાનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતું – ''અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ ચન્દિમસૂરિયાનં સહબ્યતાયા''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''.

''ઇતિ કિર, વાસેટ્ઠ, યં પસ્સન્તિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ચન્દિમસૂરિયે, અઞ્ઞે ચાપિ બહુજના, યતો ચ ચન્દિમસૂરિયા ઉગ્ગચ્છન્તિ, યત્થ ચ ઓગચ્છન્તિ, આયાચન્તિ થોમયન્તિ પઞ્જલિકા નમસ્સમાના અનુપરિવત્તન્તિ, તેસમ્પિ નપ્પહોન્તિ ચન્દિમસૂરિયાનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતું – ''અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ ચન્દિમસૂરિયાનં સહબ્યતાયા''તિ.

૫૩૨. ‘‘ઇતિ પન [કિં પન (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ન કિર તેવિજ્જેહિ બ્રાહ્મણેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયપાચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં યાવ સત્તમા [સત્તમેહિ (?)] આચરિયામહયુગેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. યેપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ, તદનુભાસન્તિ, ભાસિતમનુભાસન્તિ, વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ ન એવમાહંસુ – ‘‘મયમેતં જાનામ, મયમેતં પસ્સામ, યત્થ વા બ્રહ્મા, યેન વા બ્રહ્મા, યહિં વા બ્રહ્મા’’તિ. તેવ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ‘‘યં ન જાનામ, યં ન પસ્સામ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેમ – અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા’’તિ.

૫૩૩. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ , એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘સાધુ, વાસેટ્ઠ, તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યં ન જાનન્તિ, યં ન પસ્સન્તિ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેસ્સન્તિ – ‘‘અયમેવ ઉજુમગ્ગો, અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો, નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા’’તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

જનપદકલ્યાણીઉપમા

૫૩૪. ‘‘સેય્યથાપિ, વાસેટ્ઠ, પુરિસો એવં વદેય્ય – ‘‘અહં યા ઇમસ્મિં જનપદે જનપદકલ્યાણી, તં ઇચ્છામિ, તં કામેમી’’તિ. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં – ખત્તિયી વા બ્રાહ્મણી વા વેસ્સી વા સુદ્દી વા’’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘‘નો’’તિ વદેય્ય.

‘‘તમેનં એવં વદેય્યું – ‘‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં જનપદકલ્યાણિં ઇચ્છસિ કામેસિ, જાનાસિ તં જનપદકલ્યાણિં – એવંનામા એવંગોત્તાતિ વા, દીઘા વા રસ્સા વા મજ્ઝિમા વા કાળી વા સામા વા મઙ્ગુરચ્છવી વાતિ, અમુકસ્મિં ગામે વા નિગમે વા નગરે વા’’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘નો’તિ વદેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘‘અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ ન પસ્સસિ, તં ત્વં ઇચ્છસિ કામેસી’’તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ‘‘આમા’’તિ વદેય્ય.

૫૩૫. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી’’તિ.

૫૩૬. ‘‘એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, ન કિર તેવિજ્જેહિ બ્રાહ્મણેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો, નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો, નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયપાચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં યાવ સત્તમા આચરિયામહયુગેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. યેપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ, તદનુભાસન્તિ, ભાસિતમનુભાસન્તિ, વાચિતમનુવાચેન્તિ , સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ ન એવમાહંસુ – ‘‘મયમેતં

જાનામ, મયમેતં પસ્સામ, યત્થ વા બ્રહ્મા, યેન વા બ્રહ્મા, યહિં વા બ્રહ્મા''તિ. તેવ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ''યં ન જાનામ, યં ન પસ્સામ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેમ – અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા''તિ.

૫૩૭. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

''સાધુ, વાસેટ્ઠ, તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યં ન જાનન્તિ, યં ન પસ્સન્તિ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેસ્સન્તિ – અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયાતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

નિસ્સેણીઉપમા

૫૩૮. ''સેય્યથાપિ , વાસેટ્ઠ, પુરિસો ચાતુમહાપથે નિસ્સેણિં કરેય્ય – પાસાદસ્સ આરોહણાય. તમેનં એવં વદેય્યું – ''અમ્ભો પુરિસ, યસ્સ ત્વં [યં ત્વં (સ્યા॰)] પાસાદસ્સ આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોસિ, જાનાસિ તં પાસાદં – પુરત્થિમાય વા દિસાય દક્ખિણાય વા દિસાય પચ્છિમાય વા દિસાય ઉત્તરાય વા દિસાય ઉચ્ચો વા નીચો વા મજ્ઝિમો વા''તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ''નો''તિ વદેય્ય.

''તમેનં એવં વદેય્યું – ''અમ્ભો પુરિસ, યં ત્વં ન જાનાસિ, ન પસ્સસિ, તસ્સ ત્વં પાસાદસ્સ આરોહણાય નિસ્સેણિં કરોસી''તિ? ઇતિ પુટ્ઠો ''આમા''તિ વદેય્ય.

૫૩૯. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તસ્સ પુરિસસ્સ અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

૫૪૦. ''એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, ન કિર તેવિજ્જેહિ બ્રાહ્મણેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો, નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો, નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં આચરિયપાચરિયેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો, નપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં યાવ સત્તમા આચરિયામહયુગેહિ બ્રહ્મા સક્ખિદિટ્ઠો. યેપિ કિર તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં પુબ્બકા ઇસયો મન્તાનં કત્તારો મન્તાનં પવત્તારો, યેસમિદં એતરહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા પોરાણં મન્તપદં ગીતં પવુત્તં સમિહિતં, તદનુગાયન્તિ, તદનુભાસન્તિ, ભાસિતમનુભાસન્તિ, વાચિતમનુવાચેન્તિ, સેય્યથિદં – અટ્ઠકો વામકો વામદેવો વેસ્સામિત્તો યમતગ્ગિ અઙ્ગીરસો ભારદ્વાજો વાસેટ્ઠો કસ્સપો ભગુ, તેપિ ન એવમાહંસુ – મયમેતં જાનામ , મયમેતં પસ્સામ, યત્થ વા બ્રહ્મા, યેન વા બ્રહ્મા, યહિં વા બ્રહ્માતિ. તેવ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા એવમાહંસુ – ''યં ન જાનામ, યં ન પસ્સામ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેમ, અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસહબ્યતાયા''તિ.

૫૪૧. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, નનુ એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ? ''અદ્ધા ખો, ભો ગોતમ, એવં સન્તે તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપ્પાટિહીરકતં ભાસિતં સમ્પજ્જતી''તિ.

‘‘સાધુ, વાસેટ્ઠ. તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યં ન જાનન્તિ, યં ન પસ્સન્તિ, તસ્સ સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેસ્સન્તિ. અયમેવ ઉજુમગ્ગો અયમઞ્જસાયનો નિય્યાનિકો નિય્યાતિ તક્કરસ્સ બ્રહ્મસબ્યતાયાતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

અચિરવતીનદીઉપમા

૫૪૨. ‘‘સેય્યથાપિ, વાસેટ્ઠ, અયં અચિરવતી નદી પૂરા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય પારત્થિકો પારગવેસી પારગામી પારં તરિતુકામો. સો ઓરિમે તીરે ઠિતો પારિમં તીરં અવ્હેય્ય – ‘‘એહિ પારાપારં, એહિ પારાપાર’’ન્તિ.

૫૪૩. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, અપિ નુ તસ્સ પુરિસસ્સ અવ્હાયનહેતુ વા આયાચનહેતુ વા પત્થનહેતુ વા અભિનન્દનહેતુ વા અચિરવતિયા નદિયા પારિમં તીરં ઓરિમં તીરં આગચ્છેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

૫૪૪. ‘‘એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યે ધમ્મા બ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે પહાય વત્તમાના, યે ધમ્મા અબ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે સમાદાય વત્તમાના એવમાહંસુ – ‘‘ઇન્દમવ્હયામ, સોમમવ્હયામ, વરુણમવ્હયામ, ઈસાનમવ્હયામ, પજાપતિમવ્હયામ, બ્રહ્મમવ્હયામ, મહિદ્ધિમવ્હયામ, યમમવ્હયામા’’તિ.

‘‘તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યે ધમ્મા બ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે પહાય વત્તમાના, યે ધમ્મા અબ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે સમાદાય વત્તમાના અવ્હાયનહેતુ વા આયાચનહેતુ વા પત્થનહેતુ વા અભિનન્દનહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્માનં સહબ્યૂપગા ભવિસ્સન્તી’’તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૫૪૫. ‘‘સેય્યથાપિ, વાસેટ્ઠ, અયં અચિરવતી નદી પૂરા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય પારત્થિકો પારગવેસી પારગામી પારં તરિતુકામો. સો ઓરિમે તીરે દળ્હાય અન્દુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બદ્ધો.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, અપિ નુ સો પુરિસો અચિરવતિયા નદિયા ઓરિમા તીરા પારિમં તીરં ગચ્છેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, ભો ગોતમ’’.

૫૪૬. ‘‘એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, પઞ્ચિમે કામગુણા અરિયસ્સ વિનયે અન્દૂતિપિ વુચ્ચન્તિ, બન્ધનન્તિપિ વુચ્ચન્તિ. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા.

‘‘ઇમે ખો, વાસેટ્ઠ, પઞ્ચ કામગુણા અરિયસ્સ વિનયે અન્દૂતિપિ વુચ્ચન્તિ, બન્ધનન્તિપિ વુચ્ચન્તિ . ઇમે ખો વાસેટ્ઠ પઞ્ચ કામગુણે તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા ગધિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અનાદીનવદસ્સાવિનો અનિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તિ. તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યે ધમ્મા બ્રાહ્મણકારકા, તે ધમ્મે પહાય વત્તમાના, યે ધમ્મા અબ્રાહ્મણકારકા, તે ધમ્મે સમાદાય વત્તમાના પઞ્ચ કામગુણે ગધિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અનાદીનવદસ્સાવિનો અનિસ્સરણપઞ્ઞા પરિભુઞ્જન્તા કામન્દુબન્ધનબદ્ધા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્માનં સહબ્યૂપગા ભવિસ્સન્તી’’તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૫૪૭. ''સેય્યથાપિ , વાસેટ્ઠ, અયં અચિરવતી નદી પૂરા ઉદકસ્સ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય પારત્થિકો પારગવેસી પારગામી પારં તરિતુકામો. સો ઓરિમે તીરે સસીસં પારુપિત્વા નિપજ્જેય્ય.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, અપિ નુ સો પુરિસો અચિરવતિયા નદિયા ઓરિમા તીરા પારિમં તીરં ગચ્છેય્યા''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''.

૫૪૮. ''એવમેવ ખો, વાસેટ્ઠ, પઞ્ચિમે નીવરણા અરિયસ્સ વિનયે આવરણાતિપિ વુચ્ચન્તિ, નીવરણાતિપિ વુચ્ચન્તિ, ઓનાહનાતિપિ વુચ્ચન્તિ, પરિયોનાહનાતિપિ વુચ્ચન્તિ. કતમે પઞ્ચ? કામચ્છન્દનીવરણં, બ્યાપાદનીવરણં, થિનમિદ્ધનીવરણં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચનીવરણં, વિચિકિચ્છાનીવરણં. ઇમે ખો, વાસેટ્ઠ, પઞ્ચ નીવરણા અરિયસ્સ વિનયે આવરણાતિપિ વુચ્ચન્તિ, નીવરણાતિપિ વુચ્ચન્તિ, ઓનાહનાતિપિ વુચ્ચન્તિ, પરિયોનાહનાતિપિ વુચ્ચન્તિ.

૫૪૯. ''ઇમેહિ ખો, વાસેટ્ઠ, પઞ્ચહિ નીવરણેહિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા આવુટા નિવુટા ઓનદ્ધા [ઓકુટા (સી॰ક॰), ઓકુતા (સ્યા॰)] પરિયોનદ્ધા. તે વત, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા યે ધમ્મા બ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે પહાય વત્તમાના, યે ધમ્મા અબ્રાહ્મણકારકા તે ધમ્મે સમાદાય વત્તમાના પઞ્ચહિ નીવરણેહિ આવુટા નિવુટા ઓનદ્ધા પરિયોનદ્ધા [પરિયોનદ્ધા, તે (સ્યા॰ ક॰)] કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા બ્રહ્માનં સહબ્યૂપગા ભવિસ્સન્તી''તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

સંસન્દનકથા

૫૫૦. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, કિન્તિ તે સુતં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં, સપરિગ્ગહો વા બ્રહ્મા અપરિગ્ગહો વા''તિ? ''અપરિગ્ગહો, ભો ગોતમ''. ''સવેરચિત્તો વા અવેરચિત્તો વા''તિ? ''અવેરચિત્તો, ભો ગોતમ''. ''સબ્યાપજ્જચિત્તો વા અબ્યાપજ્જચિત્તો વા''તિ? ''અબ્યાપજ્જચિત્તો, ભો ગોતમ''. ''સંકિલિટ્ઠચિત્તો વા અસંકિલિટ્ઠચિત્તો વા''તિ? ''અસંકિલિટ્ઠચિત્તો, ભો ગોતમ''. ''વસવત્તી વા અવસવત્તી વા''તિ? ''વસવત્તી, ભો ગોતમ''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, સપરિગ્ગહા વા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા અપરિગ્ગહા વા''તિ? ''સપરિગ્ગહા, ભો ગોતમ''. ''સવેરચિત્તા વા અવેરચિત્તા વા''તિ? ''સવેરચિત્તા, ભો ગોતમ'' . ''સબ્યાપજ્જચિત્તા વા અબ્યાપજ્જચિત્તા વા''તિ? ''સબ્યાપજ્જચિત્તા, ભો ગોતમ''. ''સંકિલિટ્ઠચિત્તા વા અસંકિલિટ્ઠચિત્તા વા''તિ? ''સંકિલિટ્ઠચિત્તા, ભો ગોતમ''. ''વસવત્તી વા અવસવત્તી વા''તિ? ''અવસવત્તી, ભો ગોતમ''.

૫૫૧. ''ઇતિ કિર, વાસેટ્ઠ, સપરિગ્ગહા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા અપરિગ્ગહો બ્રહ્મા. અપિ નુ ખો સપરિગ્ગહાનં તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં અપરિગ્ગહેન બ્રહ્મુના સદ્ધિં સંસન્દતિ સમેતી''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''સાધુ, વાસેટ્ઠ, તે વત, વાસેટ્ઠ, સપરિગ્ગહા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપરિગ્ગહસ્સ બ્રહ્મુનો સહબ્યૂપગા ભવિસ્સન્તી''તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''ઇતિ કિર, વાસેટ્ઠ, સવેરચિત્તા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા, અવેરચિત્તો બ્રહ્મા...પે॰... સબ્યાપજ્જચિત્તા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા અબ્યાપજ્જચિત્તો બ્રહ્મા... સંકિલિટ્ઠચિત્તા તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા અસંકિલિટ્ઠચિત્તો બ્રહ્મા... અવસવત્તી તેવિજ્જા

બ્રાહ્મણા વસવત્તી બ્રહ્મા, અપિ નુ ખો અવસવત્તીનં તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં વસવત્તિના બ્રહ્મુના સદ્ધિં સંસન્દતિ સમેતી''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''સાધુ, વાસેટ્ઠ, તે વત, વાસેટ્ઠ, અવસવત્તી તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વસવત્તિસ્સ બ્રહ્મુનો સહબ્યૂપગા ભવિસ્સન્તી''તિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

૫૫૨. ''ઇધ ખો પન તે, વાસેટ્ઠ, તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા આસીદિત્વા [આદિસિત્વા (ક॰)] સંસીદન્તિ, સંસીદિત્વા વિસારં [વિસાદં (સી॰ પી॰), વિસત્તં (સ્યા॰)] પાપુણન્તિ, સુક્ખતરં [સુક્ખતરણં (ક॰)] મઞ્ઞે તરન્તિ. તસ્મા ઇદં તેવિજ્જાનં બ્રાહ્મણાનં તેવિજ્જાઇરિણન્તિપિ વુચ્ચતિ, તેવિજ્જાવિવનન્તિપિ વુચ્ચતિ, તેવિજ્જાબ્યસનન્તિપિ વુચ્ચતી''તિ.

૫૫૩. એવં વુત્તે, વાસેટ્ઠો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભો ગોતમ, સમણો ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં જાનાતી''તિ. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ. આસન્ને ઇતો મનસાકટં, ન ઇતો દૂરે મનસાકટ''ન્તિ? ''એવં, ભો ગોતમ, આસન્ને ઇતો મનસાકટં, ન ઇતો દૂરે મનસાકટ''ન્તિ.

૫૫૪. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેટ્ઠ, ઇધસ્સ પુરિસો મનસાકટે જાતસંવડ્ઢો. તમેનં મનસાકટતો તાવદેવ અવસટં મનસાકટસ્સ મગ્ગં પુચ્છેય્યું. સિયા નુ ખો, વાસેટ્ઠ, તસ્સ પુરિસસ્સ મનસાકટે જાતસંવડ્ઢસ્સ મનસાકટસ્સ મગ્ગં પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વા''તિ? ''નો હિદં, ભો ગોતમ''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''અમુ હિ, ભો ગોતમ, પુરિસો મનસાકટે જાતસંવડ્ઢો, તસ્સ સબ્બાનેવ મનસાકટસ્સ મગ્ગાનિ સુવિદિતાની''તિ.

''સિયા ખો, વાસેટ્ઠ, તસ્સ પુરિસસ્સ મનસાકટે જાતસંવડ્ઢસ્સ મનસાકટસ્સ મગ્ગં પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વા, ન ત્વેવ તથાગતસ્સ બ્રહ્મલોકે વા બ્રહ્મલોકગામિનિયા વા પટિપદાય પુટ્ઠસ્સ દન્ધાયિતત્તં વા વિત્થાયિતત્તં વા. બ્રહ્માનં ચાહં, વાસેટ્ઠ, પજાનામિ બ્રહ્મલોકઞ્ચ બ્રહ્મલોકગામિનિઞ્ચ પટિપદં, યથા પટિપન્નો ચ બ્રહ્મલોકં ઉપપન્નો, તઞ્ચ પજાનામી''તિ.

૫૫૫. એવં વુત્તે, વાસેટ્ઠો માણવો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભો ગોતમ, સમણો ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતી''તિ. ''સાધુ નો ભવં ગોતમો બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગં દેસેતુ ઉલ્લુમ્પતુ ભવં ગોતમો બ્રાહ્મણિં પજ''ન્તિ. ''તેન હિ, વાસેટ્ઠ, સુણાહિ; સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં ભો''તિ ખો વાસેટ્ઠો માણવો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

બ્રહ્મલોકમગ્ગદેસના

૫૫૬. ભગવા એતદવોચ – ''ઇધ, વાસેટ્ઠ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં, સમ્માસમ્બુદ્ધો...પે॰... (યથા ૧૯૦-૨૧૨ અનુચ્છેદેસુ એવં વિત્થારેતબ્બં). એવં ખો, વાસેટ્ઠ, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ...પે॰... તસ્સિમે પઞ્ચ નીવરણે પહીને અત્તનિ સમનુપસ્સતો પામોજ્જં જાયતિ, પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદેતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

''સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ . તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ.

“સેય્યથાપિ, વાસેઠ્ઠ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય; એવમેવ ખો, વાસેઠ્ઠ, એવં ભાવિતાય મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. અયમ્પિ ખો, વાસેઠ્ઠ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો.

“પુન ચપરં, વાસેઠ્ઠ, ભિક્ખુ કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ. તથા દુતિયં. તથા તતિયં. તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ.

“સેય્યથાપિ , વાસેઠ્ઠ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય. એવમેવ ખો, વાસેઠ્ઠ, એવં ભાવિતાય ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ. અયં ખો, વાસેઠ્ઠ, બ્રહ્માનં સહબ્યતાય મગ્ગો.

૫૫૭. “તં કિં મઞ્ઞસિ, વાસેઠ્ઠ, એવંવિહારી ભિક્ખુ સપરિગ્ગહો વા અપરિગ્ગહો વા”તિ? “અપરિગ્ગહો, ભો ગોતમ”. “સવેરચિત્તો વા અવેરચિત્તો વા”તિ? “અવેરચિત્તો, ભો ગોતમ”. “સબ્યાપજ્જચિત્તો વા અબ્યાપજ્જચિત્તો વા”તિ? “અબ્યાપજ્જચિત્તો, ભો ગોતમ”. “સંકિલિટ્ઠચિત્તો વા અસંકિલિટ્ઠચિત્તો વા”તિ? “અસંકિલિટ્ઠચિત્તો, ભો ગોતમ”. “વસવત્તી વા અવસવત્તી વા”તિ? “વસવત્તી, ભો ગોતમ”.

“ઇતિ કિર, વાસેઠ્ઠ, અપરિગ્ગહો ભિક્ખુ, અપરિગ્ગહો બ્રહ્મા. અપિ નુ ખો અપરિગ્ગહસ્સ ભિક્ખુનો અપરિગ્ગહેન બ્રહ્મુના સદ્ધિં સંસન્દતિ સમેતી”તિ? “એવં, ભો ગોતમ”. “સાધુ, વાસેઠ્ઠ, સો વત વાસેઠ્ઠ અપરિગ્ગહો ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપરિગ્ગહસ્સ બ્રહ્મુનો સહબ્યૂપગો ભવિસ્સતી”તિ, ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

૫૫૮. “ઇતિ કિર, વાસેઠ્ઠ, અવેરચિત્તો ભિક્ખુ, અવેરચિત્તો બ્રહ્મા...પે॰... અબ્યાપજ્જચિત્તો ભિક્ખુ, અબ્યાપજ્જચિત્તો બ્રહ્મા... અસંકિલિટ્ઠચિત્તો ભિક્ખુ, અસંકિલિટ્ઠચિત્તો બ્રહ્મા... વસવત્તી ભિક્ખુ, વસવત્તી બ્રહ્મા, અપિ નુ ખો વસવત્તિસ્સ ભિક્ખુનો વસવત્તિના બ્રહ્મુના સદ્ધિં સંસન્દતિ સમેતી”તિ ? “એવં, ભો ગોતમ”. “સાધુ, વાસેઠ્ઠ, સો વત, વાસેઠ્ઠ, વસવત્તી ભિક્ખુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વસવત્તિસ્સ બ્રહ્મુનો સહબ્યૂપગો ભવિસ્સતીતિ, ઠાનમેતં વિજ્જતી”તિ.

૫૫૯. એવં વુત્તે, વાસેઠ્ઠભારદ્વાજા માણવા ભગવન્તં એતદવોચું – “અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ. એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો . એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ, ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતે સરણં ગતે”તિ.

તેવિજ્જસુત્તં નિટ્ઠિતં તેરસમં.

સીલક્ખન્ધવગ્ગો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

બ્રહ્માસામઞ્ઞઅમ્બટ્ઠ ,
સોણકૂટમહાલિજાલિની;
સીહપોટ્ઠપાદસુભો કેવટ્ટો,
લોહિચ્ચતેવિજ્જા તેરસાતિ.

સીલક્ખન્ધવગ્ગપાળિ નિટ્ઠિતા.